

B E R N E R I A N A

Alkumietelmiä

Siihen runkoon Berner suvusta, jonka saamme A.Bergholmin sukukirjasta, olen tällä kirjoitelmallani kokenut muodostaa niin sanoakseni "lihaa ja verta". Olen koonnut tähän nuo hajanaiset tiedot varsinkin sukumme edesmenneistä jäsenistä, jotta saisimme heistä jonkunmoiset kuvaukset, millaisissa oloissa he ovat eläneet, mimmoiset he ovat olleet luonteeltaan ja millä tavalla he ovat elämänsä tehtävät suorittaneet. Heidän toimialansa on kyllä ollut syrjäinen ja poikkeuksetta kuuluvat he "unhoitettujen historiaan". Mutta kuitenkin tulee heidän muistonsa olla pyhä ja rakas meille suvun jäsenille, sekä nykyisille että tuleville. Ja vakuutettu olen, että tämä muisto tuottaa meille erään lämpimän tunnelman, joka vie meitä ulos itsekkäisyyden nurjasta piiristä rakastamaan ei ainoastaan noita vainajiamme, vaan myös sitä maata ja kansaa, jonka keskuuteen me ynnä heidän kansansa olemme määrättyt asumaan, jopa se johtaa mieleemme pyrkimään tuonne ikuiseen kotiin, jonne esivanhempamme, toivomme mukaan, jo ovat saapuneet. Tuottakoot siis nämät sukutiedot hyödyttävää opetusta, eikä paljastavaa huvia.

Kykyni ei ole riittänyt laatimaan esitystäni niin sujuvaksi kuin olisin tahtonut. Tarkoitukseni

Vaatimattomia tietoja ja kertoelmia Berner suvun vaiheista.

Koonnut
Viktor Berner
1903

onkin, että se on katsottava ainoastaan alustavaksi työksi uudelle mallikelpoisemmalle Berneriana kirjalle, minkä toivottavasti joku kykenevämpi Berner on vastedes kirjoittava.

Mäntyharjulla Kiiskissä 1905

V.B-r.

Jatkokäsittelijän esipuhe

En ole vastannut Viktorin heittämään haasteeseen uuden tutkimuksen kirjoittamisesta, vaan tarkoitukseni on ollut tekstin siirtäminen nykyaikaisen muotoon ajatellen sen jakelua laajenevalle sivulle. Viktor Bernerin puhtaaksikirjoitetusta ja täydennetystä Bernerianasta sisareni Eva Mennecke on kirjoittanut tekstin tietokoneelle 1993. Tätä versiota kopioitiin vain meille sisaruksille. Saatuani tekstin itselleni 1995, minulla on ollut iäisyysprojektina tekstin muokkaus kaikin mahdollisin ohjelmallisoin keinoin luettavampaan muotoon. Saatuani ystävällisten sukulaisten kautta kopion Viktor Bernerin alkuperäisestä käsikirjoituksesta innostuin jatkamaan projektiani ja käytin käsikirjoitusta tekstin tarkistamiseen, tosin korjattavaa ei paljoakaan löytynyt.

Bernerin suku.

Suomin ensimmäinen tunnettu kantaisä on ^{Thomae} Johannes Bernerus, joka kuoli ~~vain~~ 1674. Mutta mistä hän oli kotoisin ja mistä hänen vaimunsa oli Suomesta tullut, siitä ei ole, ainakaan nykyisin, mitään tietoa. Saattaa olla mahdollista, että hän polveutuu jostakin suomalaisesta kodista, mutta on myös mahdollista, että hän kuuluu johonkin haarakseen samannimisestä aatelissuvusta Saksaan, johon hän oli liittännyt tuon siihen aikaan tavallisen latinalaisen -us päätteen. Ainakin nimi antaa jotakin tukea tälle viimeisimmäiselle oletukselle. Kentiesi vastainen tutkimus tuo valoa tälle seikalle.

Kuva 1: Näyte Viktor Bernerin käsialasta

Suvusta kiinnostuneille voin kertoa, että toinen haara (Emanuel Bernerin jälkeläiset) otti 1900-luvun alussa sukunimekseen **Saloheimo** ja heistä on tehty kaksi luetteloa. Toinen käsittää tehtaanhoitaja Aksel (Ati) Bernerin (s. 1853) jälkeläiset, tekijänä Mauno Saloheimo 1977. Toinen luettelo on Akselin veljen, tämän Bernerianan tekijän, Viktor Bernerin (s. 1856) jälkeläisistä, kokoojana Martti Saloheimo 1995. Muita luetteloita ei ole tiedossani. Itse yritän pitää kirjaa oman

sukuhaaramme (neljäs) jälkeläisistä kansakouluntarkastaja Aksel (Atti) Berneristä (s. 1843) alkaen. Tämä luettelo ei ole ehtinyt kirjalliseen muotoon, se on vain tiedostona koneellani.

Sukuhaaramme on säilyttänyt Berner sukunimen ja sen takia meitä luullaan usein teknokemia-alan Bernereiksi, jotka ovat tulleet Norjasta 1800-luvulla Suomeen. Olen lukenut heidän sukukirjansa "Bernerit, suku kolmesataa vuotta Norjassa". Kirjasta voi todeta, että heillä on sama ongelma kuin meilläkin – mistä esi-isä ilmestyi maahan? Kirjassa on sukutietojen lisäksi myös vinkki lontoolaisesta hotelli Berneristä (The Berners Hotel, 10 Berner Street), jossa norjalaiset kaimat tapaavat yöpyä. Suvun jälkiä on etsitty pohjois-Saksasta, jossa on paljon Bernereitä. Itsekin törmäsin kerran matkallani Berneriin, joka piti verovapaan tavaran myymälää Travemünden satamassa. Hänen vaimonsa oli kaiken lisäksi suomalainen, kotoisin Kouvolasta.

Kolmannen samannimisen suvun kantaisä on tullut Sveitsistä 1930-luvulla Suomeen ja suku toimii tekstiilialalla (Talouselämä 7/2002, s. 40).

Tämä on päivitetty versio edellisestä ja sisältää Veijo Saloheimolta saatuja Johannes Bernerusta koskevia arkistolöytöjä. Samalla olen lisännyt omaan haaraamme uusia sukupolvia.

Näillä mietteillä toivotan lukuintoa tämän Bernerianan täydennetyin version parissa.

Kotkassa marraskuussa 2009
Eero Berner

Sisällysluettelo

I. Johannes Thomae Berner(us).....	8
II. Gustaf Berner.....	9
III. Fredrik Gustaf Berner.....	15
IV. Emanuel Berner	23
V. Gustaf Henrik Berner.	33
VI. David Berner	35
VII. Karl Gustaf Berner	35
VI. Anders Emanuel (Anttu) Berner.....	36
V. Emanuel Berner	37
VI. Aksel Emanuel Berner.....	41
VII. Augusta Katarina Berner.....	59
VII. Emanuel (Manne) Berner.....	62
VII. Johannes (Jussi) Berner.....	64
VII. Aksel (Ati) Berner.....	66
VII. Viktor (Viki) Berner.....	68
VI. Anders Vilhelm Berner	70
VII. Robert Emil Berner.....	72
V. Anders Georg Berner.....	74
V. Aksel Abraham Berner	75
VI. Henrik Aksel Berner	79
VII. Aksel (Atti) Berner	79
VIII. Tauno Edvard Berner	80
VIII. Niilo Arne Berner.....	81
IX. Johan Erkki Berner.....	82
X. Niilo Eero Juhani Berner	82
XI. Erkki Aarne Juhana Berner.....	82
XI. Kai Eero Axel Berner.....	83
X. Jyrki Reino Aarne Berner.....	83
VII. Henrik Ivar Berner.....	83
VIII. Henrik Gunnar Berner	83
VII. Arvid Berner	84
VIII. Emil Arvid Berner	84
VII. August Berner	85
VI. Gustaf Emanuel Berner	85
VII. Alekseij Gustavovitsch Berner	85

Bernerin suku

Suvun ensimmäinen tunnettu kantaisä on Johannes Thomae Bernerus, joka kuoli 1674. Mutta mistä hän oli kotoisin ja mistä hänen sukunsa oli Suomeen tullut, siitä ei ole, ainakaan nykyisin, mitään tietoa. Saattaa olla mahdollista, että hän polveutuu jostakin suomalaisesta kodista, mutta on myös mahdollista, että hän kuului johonkin haaraukseen samannimisistä aatelissuvuista Saksassa, johon nimeen hän oli liittänyt tuon siihen aikaan tavallisen latinalaisen -us päätteen. Ainakin nimi antaa jotakin tukea tälle viimeksimainitulle otaksumiselle. Kentiesi vastainen tutkimus tuo valoa tälle seikalle. Merkitsen kumminkin tähän tiedot noista saksalaisista Berner suvuista:

Barner, Bärner, Börner, Berner¹ (Vaakuna: sinisellä pohjalla pilvistä esiinpiistävä, oikealle ojennettu ja hopealla haarniskoitu käsivarsi, joka pitelee palavaa tulisoihtua.) Vanha meklenburgilainen aatelissuku. Suvun alkujuuri peittyi muinaisuuden hämärään, ja arvelevat muutamat sen polveutuvan Veronasta, jota sanotaan nimitetyn muinoin saksaksi Bern, kun taasen toiset päättävät sen olevan peräisin Bernistä Schweitsissä eli Schwabenissa. Nimi on nähtävästi syntynyt vanhasta sanasta " barnen", s.o. brennen, palaa, jota vaakunakin osoittaa, ja on sentähden oikein nimitys Barner, vaikkapa nimi on tavallisesti kirjoitettu Bärner. Perheen ensimmäinen tunnettu kantaisä on ritari Heinrich B. parrakas (mit dem Barte), jonka sanotaan eläneen Baijerin herttuaan Henrik Leijonan hovissa noin 1194. Perhe saavutti Meklenburgissa melkoisia omistuksia, ja syntyi huonekunnat Bülow, Necheln, Wesselin j.n.e. Sieltä levisi suku Tanskaan ja asettui Laalandin saarelle. Vanhempina aikoina palvelivat useammat jäsenet kunnolla Tanskan, Hollannin, Itävallan ja Hannoverin sotaväessä.

Barner, Berner v. Gottenradt² (Vaakuna: Sinisellä pohjalla kaksi vinoristissä -Andreaskors- olevaa hopeista palohakaa -Feuerhaken-). Holsteinilainen aatelissuku, jonka vaakuna vuodelta 1598 löytyy Lyneburgissa St. Michaelin luostarin arkistossa.

Samanniminen aatelissuku Berner (Barner) v. Gottenradt³, melkein samanlaisella vaakunalla, sanotaan vanhaksi 17 vuosisadan alussa sammuneeksi suvuksi. Se kuului Hildesheimin ritarikuntaan, ja omisti se erään linnakartanon Sarstedtissa. Kaiketi on samaa perijuurta eräs Hessenissä ja Meklenburgissa esiintyvä aatelissuku Berner, Bärner⁴ (Vaakuna: kilpi jaettu neljään osaan: 1 ja 4 kultaisella pohjalla pystyssä oleva musta karhu ja 2 sekä 3 vinoristissä olevat, yläpuolella mustat ja alapuolella hopeiset palohaarat -Feuerhaken-). Anhaltiin joutunut haaraus on menettänyt aatelisuutensa, vaan on siitä suvusta polveutuva Justus Friedrich v. Berner saanut vanhan aateliskirjansa uudistetuksi 1721.

Paitsi kysymyksessä olevaa Berner sukua esiintyy Suomessa 16 ja 17 sataluvuilla muitakin samannimisiä henkilöitä, joista ei ole tietoa, josko ja millä tavalla he kuuluvat samaan sukuun. Ne ovat, mikäli tiedetään, seuraavat: Simon Berner, vaimo Maria: asuivat Porissa 1722.

-Muurarimestari Daniel Berner, vaimo Maria. Tämä Daniel B. kuoli Turussa 6/3.1751. -Porvoon

¹ Kneschke: Deutsches Adels Lexicon, 1859, s.202.

² Sama teos, s.203.

³ Sama teos, s.264.

⁴ Sama teos, s.264.

vanhan lukion arkkitehti Samuel Börner eli Berner, joka Turussa 1734 meni naimisiin. - Nicolaus Berner, joka Turussa 1721 hoiti collegae infimi virkaa. - Henrik Berner, synt.1730, yliopp. Turussa 1749, Aboensis, sanotaan kirvesmiehen pojaksi. Sai 15/9.1760 yliopistosta todistuksen kotiopettajan toimeen Viipurissa. Vih. papiksi 21/6.1761. Oli apulaisena Sakkolassa 1761-1768, ja myös kirkkoh. viran armovuoden saarnaaja. Kappalainen siellä 1768. Kuoli 26/11.1779. Puoliso: 1769 Maria Linnelius, synt. 26/11.1748, kuoli 5/11.1797. Sakkolan kirkkoh. Henrik Linnelius'en ja hänen 2. vaimonsa Katarina Gottzenin tytär, joka uudestaan naitiin 11/10.1782 entisen miehensä seuraajalle, sitt. Sakkolan kirkkoh. Karl Anders Åkerstedtille, k. 1822, sen 1 naim:ssa. -Tytär Katariina Susanna Berner, synt. 18/2.1773, kuoli naimatonna 1794. -Vihdoin neitsyt (jungfru) Anna Maria Berner, Bärner, synt.1769. Muuttokirja Hartolasta 25/11.1782 (påtecknadt i Lovisa) Iittiin; amma (lapsenhoitaja) Perheniemellä; sieltä Mäntyharjuun, jossa palveli sisäkkönä (husjungfru) Ryönässä ja kuoli 21/12.1798.

Venäläisellä everstillä ja kaupungin päälliköllä (kommendant) Kasanissa Johan Bernerillä, kotoisin Meklenburgista, oli tyttäret:

1. Elisabet Berner, kuoll. 3/1.1740, vihitty 1709 Bengt Frölich`ille (Anrep.I, s.889).
2. Anna, synt. 1699, kuoll. 22/3.1748, vihitty 2/2.1716 majuri Knut Kurck`ille, kuoll.1726 ? (Anrep.II, s.526).

Eräs Anna Berner oli naitu Jurgen Pren`ille, kuoll. 1634 (Anrep.II, s.935). Asuivat kaiketi Saksassa. Katso Wasastjerna, s.233.

Eräs Konrad von Berner mestattiin 1660 luvulla Itämeren maakunnissa kun muka perättömästi oli syyttänyt Ruotsin edustajan Kardis`in rauhanteossa Bengt Hornin ottaneen lahjoja (mutor) Venäjän Tsaarilta (Fryxell: Berättelser ur Svenska Historien XIV, s.42).

Eräs Berner mainitaan ruununvoutina (befallningzman) Lemlannissa Ahvenanmaalla 1657 (B. Murenius` Acta Visitationis, s.348).

Eräs Robert Bärner vangittiin sodan aikana 26/7.1656 Käkisalmen ja Nyenin välillä (P. Nordman: Per Brahe, s.513).

Vielä tietoa Saksasta (Elisabet Bernerin sähköpostilla saama lainaus. EB 2009).

Deutsches Namenlexikon:

Berner: fließt aus verschiedenen Quellen. In Schlesien aus Ortsnamen, Berna/Berne (2mal), wie Kuhner aus Kuhna und Börner aus Borna. Vgl. "von der Berne" 1551 Görlitz, neben Berner 1449. Niederdeutsch ist berner (= brenner) der "Silverberner". Vgl auch "Tegelberner" (also anstatt Tegelbrenner = Ziegelbrenner). Zum Teil mag der alte Personennamen Bernher hineinspielen. Bernherus miles de Wil 1259 bei Zürich."

Esipolvet

I. Johannes Thomae Berner(us)

(Tuomaan poika⁵)

Kirkkoherra Räisälässä ennen 21/7.1657, k.1674 (ennen 1/10.1674). Joh. Berneristä säilyneet tiedot ovat varsin niukat. Joitakuuta piirteitä hänestä saadaan kumminkin seuraavista otteista, jotka ovat poimitut Valtioarkistossa olevasta Käkisalmen läänin tuomiokirjasta (Räisälä):

1657 21/7 mainitaan kirkkoherra Herra Johannes Bernerus. Niin muodoin on jotakin virheellistä Herdaminnessä II s.246 olevassa tiedossa, että edeltäjä Andreas Joachimipoika olisi elänyt vielä 1667.

1662 28,29/9 "Kirkkoherra Herra Johan Thomae valitti eräästä solvauksesta".- 1663 18/2 "Kirkkoherra Johan pyysi korvausta hevosesta, jolta hänen renkinsä oli varomattomalla ratsastuksella katkaissut selän" tuodessaan kaksi hevosta Viipurista. - Kirkkoherra Johan pyysi, että rahvas (allmogen) rakentaisi uuden kirkon vanhan sijaan, jonka venäläiset polttivat. 1665 12, 13/9 kirkkoherra, hyvin oppinut Herra Johan valitti sitä, että hän ei ollut saanut viljaa erältä talonpojalta. - Kirkkoherra Johan anoi, että hän saisi rahvaalta "yhden verran kuin muut kirkkoherrat etelä läänissä" (Söder lähnet). - 1666 26,27/2, Kirkkoherra Herra Johan Berner todistaa eräässä salavuoteus-asiassa (lägersmålssak). - 1670 14,15/3 astui esille kirkkoherra, hyvin oppinut Herra Johan Berner ja valitti sitä, että Räisäläiset "hakkaamalla hävittivät (uthöggo) hänen metsänsä niin kauvan kuin se oli yhteinen ja jakamaton". -1670 26,27/8 "valitti Kaisa Heikintytär Kirkkoherra Johan Berneriä vastaan ei voivansa häneltä saada ansaittua palkkaansa. Asia lykättiin Consistorium ecclesiasticumiin. - 1671 20,21/3 "Sakotettiin Knuuti Niukkain Kaukolasta 3mk. vastaamattomuudesta kirkkoherralle täällä Herra Johanille muutamista tottelemattomuuden sanoista, jotka hän oli lausunut pastorin lähetille". 1673 13,14/3 löytyy Bernerin 2/9 1669 antama todistus. - 1674 1,2/10 "Astui esille vaimo Gertrud Kuisma ja antoi todistuksen 22 p:ltä Maaliskuuta viime vuonna Herra Johan Berner Vainajan allekirjoittaman".

Lisää tietoja ja tarkennuksia edellisiin Veijo Saloheimolta:

Taustaa:

Eräs otaksuma syntyperästä sisältyy Kari Tarkiaisen Alopaeus-tutkimukseen (SHS-Helsinki-1985), jossa hän pitää Johannesta viipurilaisena porvarispoikana. Granit-Ilmoniemi (?) puolestaan kytki Berner-nimen Porin vanhaan ydinkylään Pärnään. Samanniminen kalastamo toimi 1600-luvulla Vuoksen suulla Käkisalmen lähellä, niin että Pärnä-juurta ei tarvitse välttämättä etsiä Porista asti. Isä Tuomas saattoi olla käkisalmelainenkin.

Kirkkoherranviroista päätti 1600-luvulla joko tuomiokapituli, kruunu tai patronus. Patronus oli kirkkopitäjän keskeinen yksityinen veronsaaja, yleensä aatelismies, jonka velvollisuuksiin kuului myös kirkon rakentaminen. Räisälä kuului 1620-luvulta alkaen venäjätulkille ja viimein sotakomissaarille Eerikki Antinpoika Tranalle, jonka kuoltua pitäjän sai hänen vävynsä Jakob Törnesköld, aikanaan Viipurin maaherra. Hän hallitsi osaa Räisälästä vielä vuonna 1667. (gg 1:735). 1660-luvulla isännöi pitäjän toista osaa everstiluutnantti Johan Rosencroell.

Johannes Thomae lienee tullut kirkkoherraksi Törnesköldin suosiosta, mutta hänen nuoremmat vuotensa jäävät vielä hämärään. Koska häntä ei näy Turun eikä Tarton yliopiston matrikkeleissa, hänet lienee vihitty papiksi lukion käyneenä Viipurissa.

Lisää oikeustapauksia:

Ensimmäisen kerran herra Johannes esiintyi Räisälän käräjillä vuonna 1657 valittaen Pentti Puputin leikanneen edellisenä kesänä hänen ollessaan venäläisiä paossa hänen ruissatonsa ja saaneen kaksi tynnyriä jyviä. Venäläiset sen sijaan eivät tehneet papille vahinkoa. (gg 1:1238). Kun ruis on syysvilja, se oli kylvetty vuonna 1655. Herra Johannes toimi siis jo silloin Räisälän seurakunnan sielunpaimenena.

Seuraavan kerran Johannes asioi käräjillä 1661 vaatien, että sodan tuhoama kirkko ja pappila oli rakennettava sekä papinsaavatavat maksettava aikanaan. (gg 1:11196v). Puhe ei tehonnut, sillä asiaan palattiin vuonna 1663, jolloin kirkon hirret käskettiin tuoda saman vuoden syksyllä. Tämäkin lyötiin laimin, sillä talvikäräjillä 1667 käskettiin pitäjäläisiä rakentamaan kirkko tulevana kesänä. Käskyä

⁵ Lieneeköhän se Thomas Johannis Carelius, joka oli kirkkoh. Lappeella 1596-1618, ja joka nähtävästi on se Viipurin tuomiokirkon kappal., joka allekirjoitti Upsalan kokouksen päätöksen 1593.(Herdaminne I, s.465. II 416)

noudatettiin, eikä asiaan sen koommin palattu. (gg 1:732, 1056, 1058v)

Pappilan rakentaminen lykkäytyi pitemmälle, sillä vielä vuonna 1667 velvoitettiin pitäjä rakentamaan ja korjaamaan virkatalo rangaistuksen uhalla. (gg 1:788v)

Virkatalon maat houkuttelivat naapureita. Vuonna 1662 kirkkoherra valitti naapuri Heino Nennimäisen tunkeutuneen pappilan tiluksille ja pyysi niiden katselmusta. Tämä sovittiin pidettäväksi, kun tuomiokapitulin edustaja saataisiin paikalle. Sitä ennen Heino Kiuru ja Pekko Lukkarinen lupasivat katsastaa riitamaan. Nennimäinen oli poissa käräjiltä ja sai sen mukaisen sakon. (gg 1:1154v)

Vuonna 1663 herra Johannes vaati rengiltään Yrjö Raatikalta korvausta tämän menettämästä hevosesta. Bernerus oli lähettänyt kaksi hevosta Viipurista kotiin Räisälään. Renki antoi vasten kieltoa matkalla Mikko Leminäisen ja tämän vaimon ratsastaa hevosella, jonka selkä murtui. hevosen arvo oli 40 vaskitaaleria. Bernerus alensi vaateen puoleen ja Mikko Leminäin velvoitettiin maksamaan puolet siitä. (gg 1:1056v)

Yrjö joutui kai pian pois palveluksesta, sillä vuonna 1667 herra Johannes sopi uuden renkinsä Matti Mentusen kanssa vuosipalkaksi 17 vaskitaaleria. (gg 1:614)

Puoliso: Anna Stråhlmann⁶, kuoli Viipurissa 1688, hospitaalinvoudin Petter Stråhlmannin (k.1658) ja Britan tytär sekä 1645 kuolleen "tappensvenin" Jakob Babben leski. Hänen isänsä (Petter S:n) äiti Anna Juusten, k.1642, oli Viipurin, sitt. Turun piispan Paavali Juustenin (kuoll. 22/8.1576) tytär.

Viipurin Raastuvanoikeuden tuomiokirjassa (Valtioarkistossa) luetaan 27/1 1686 Johannes Bernerin puolisosista m.m. seuraavaa:

Opstegh Rådman Babbe , begiärandes att honom mätthe een Arrest, oppå Arrendatoren Åke Olofsson å sin Moders hustru Brita (Anna) Peersdotter Stråhlmans wägnar förunnas, och deth af den orsak atth han icke betalt som han bordt, och åthskilliga gångor lofwat, den Vijn Spanmåhl, till dess Moder, för deth hon uthj sin Nådh Åhrs tijdh, effter sin Sahl. Mans Kyrckioheerdens död i Räisälä Församblingh, medh Kyrckewijn oppehållit; Och blef här oppå widh öfwerläggande af denna begiäran Rådman Babben effterföljande Zedel bewiljadt. - Inspectoren Vählbetrodde Åke Olofsson blif härmedh, medh Laga wijte förbudin, att förresa Staden, för än han sigh widh rådstugu Rätten förklarar, om dhe Beswär, dygdesamma hustru Anna Peersdotter Stråhlman emoth honom andragit, Angående hennes förmeente fordran: hvilket honom Inspectoren till effterrättelse. Wijborgs Rådhuus ut supra.

II. Lapsia:

1. Gustaf, synt. 1650-luvulla, k.1716. Lääninrovasti (Katso jäljempänä).

II. Gustaf Berner

Synt. 165??, Yliopp.Vib. 10/6 1673 Turussa. Puolusti Akad. väitelmiä 1676 ja 17/11.1679 prof. Jac. Flachseniuksen esimiehenä ollen (väitösk. pro gradu: Theoremata qvaedman ethica selectiora). 2:n väitöskirja oli: De Propositionibus modalibus, exponibilibus & hypotheticis. Seppelöity maisteriksi 27/11.1679. Eloqventiae. lehtori Viipurissa 1680; matheseos lehtori siellä 1682 ja taas eloqv. lehtori 1685, molemmissa viroissa taitavana ja ahkerana opettajana arvossa pidetty. Oli Viipurin konsistorion jäsen ja näyttää käyneen piispan tarkastuksilla, sillä 27/2 1683 on hän kirjoittanut nimensä (Gust. Joh. Berner) erääseen vanhaan tilikirjaan Pieksämäellä.

⁶ A. Bergholm II, s. 1272

<p>Malax 80. Kpl i Solf 87. Kh i Malax 89. Död 92.</p> <p>Avalenius, Joh. Jacobi Lemoens. p. 109 <i>Bor. 142</i>. — Säkert Avalenus l. Avolin, och hans bror p. 86. Sockneadjunkt i Lemo 90. Kpl i Lokalax 92. Död 1709.</p> <p>Barckman [Leijonberg], Christian. p. 109 Hans bror p. 94. Löjtnant vid Åbo läns infanteri 92. Kapten på Engelska flottan. — Dietericus. p. 109 Föregående bror. Tjenade länge utrikes. Löjtnant o. kapten vid Vestmanlands infanteri 1700. Död efter 1709.</p> <p>Bernerus, Gust. [Joh:is]. <i>Vib. 96</i>: 1673 d. 10 Junii. — Son af kh i Räisälä Joh. Bernerus († omkr. 75). Respondens 76 och 79¹⁷/₁₁ u. Jac. Flaehsenius. Magister 79²⁷/₁₁. Eloqv. lektor i Viborg 80. Kh i Hollola 88. Flydde under kriget till Nora i Ångermanland. Dödder 1716.</p>	<p>Caupenius, Er., student i prot. an- gifven för obetald rumhyra 73¹¹/₄.</p> <p>Cervinus, Sveno [läs Steno] Smol. p. 109 <i>Sm. 161</i>: Steno, d. 11 Sept. — Son af ekonomen „xeno- dochii Vex.“ Petr. Joh:is Cervi- nus. Respondens 75⁶/₂ u. Sveno- nius.</p> <p>Christopolinus, Georg. Joh:is [Christophori] Scan. p. 109 Enl. prot. 72²⁷/₁₁ anhöll en Scan- ensis från Kristianstad att bli de- ponerad i Åbo „efter här skulle vara bättre och lindrigare att up- pehålla sig“ än i Upsala; blef ad- mitterad med vilkor att skaffa tes- timonium om sina föräldrars namn etc. I prot. 4¹²/₁₂ att Ge. Chri- stophori Scanensis nu uppvisat det äskade intyget.</p> <p>Codinus, Pet. Petri Vib. p. 109 <i>Vib. 94</i>: 1672 d. 4 Julii.</p> <p>Colophonius, Gregor. Jacobi Ab. p. 110.</p> <p>Delander, Laur. Petri Vexion.</p>
--	---

Kuva 2: Kopio Vilhelm Laguksen Turun ylioppilasmatrikelista

Viipurin kimnaasin matrikelissä on lausuttu latinankielellä hänestä seuraavasti:

V.1680 pääsi latinan kielen lehtorin virkaan suurella kunnialla, mutta v.1682 vaihtoi Lukion Ohjesääntöjen mukaan tämän viran matematiikan lehtorin virkaan, ja hoidettuaan sitä niinikään hyvin, palasi hän v.1685 yleisellä suostumuksella latinan kielen lehtorin virkaan^{7, 8}.

Hollolan kirkkoh. 16/3 1688. Hollolan kappelit olivat silloin Asikkala, Heinola, Kärkölä ja Nastola. Lääninrovasti (ennen 3/12.1692) Ylä-Hollolan rovastikunnassa. Näinä aikoina olivat nuo suuret katovuodet 1695-97, jolloin Hollolassa v. 1697 kuoli 1 906 henkeä. Piti rovastintarkastuksia vielä sittenkin, kun Suomi oli joutunut vihollisen valtaan, josta saa kiitosta piispa Gezelius nuoremmalta (viimeinen kirje piispalta on päivätty 25/8.1713)⁹. Ilmoittaa 9/6.1713 vihollisen olevan lähellä kotiansa. Pakeni kentiesi lankonsa prov. Arvid Alopaeuksen¹⁰ kanssa noin 1714 Ångermanlandiin Ruotsissa, kaiketi Tornion kautta, kuten moni muukin pakolainen¹¹. Kuoli siellä Noran seurak:ssa 9/2.1716 noin 60 vuoden ikäisenä. Hänen leskensä ja 4 lasta jäivät hyvin suureen köyhyyteen, kun hänen omaisuutensa Hollolassa oli sodan aikana tullut, osaksi vierailta ja osaksi omaisilta hävitetyksi sekä varastetuksi (sköflad och bortstulen)¹². Omisti Hollolassa Pyhäniemen rusthollin, josta muodosti kaksi taloa: Ylöstalon ja Alestalon, jotka joutuivat perinnöksi hänen

⁷ Alopaeus, ed.main. teos

⁸ Rov. Berner arvosteli kirjastonsa 900 dal.k.m. Kirkkoh. Seuran Pöytäk. VII, s.241.

⁹ Alopaeiska Pappren III.

¹⁰ Alopaeiska Pappren, s.717.

¹¹ Provasti Gustaf Joh. Berner näkyy olleen apupappina Uumajassa, jossa saanut kolehtivaroista apua 10 talaria 7/11 1715.(käsik. reunahuomautus, ei lähdettä.

¹² Alopaeus: Borgå Gymnasii Historia s. 358

kahdelle tyttärelleen. Teetti Hollolan kirkkoon alttarin eteen holvihaudan, johon on haudattu hänen perheensä jäseniä.- Hänen tavaroistaan oli vielä kodissani aivan yksinkertainen, suorilla jaloilla sekä selkänojalla varustettu tuoli, jota nimitettiin "Hollolan rovastin tuoliksi". Sen viimeinen ammatti oli oleminen leveän istuimensa tähden mukavana alustana pappilan laajapohjaiselle piimätiinulle.

240 vuotta vanha onnentoivotusruno¹³

Tänään 240 vuotta sitten marrask. 27 p. 1679 vihittin kaksi wiipurilaista Henrik Winter ja Kustaa Berner maisteriksi. Heille on annettu seuraava onnentoivotusruno, laatuaan ensimmäinen suomeksi painettu.

Vulgus Carelicum:(Karjalan kansa)

Cuca arwad meillen tieno
 Mikä hälinä se lienö,
 Jok on cuuldu Aurajoel
 cusza nuorucaiset toel
 Oppins kilpan andat loista
 Coetellen toinen toista:
 Yx siel kysy, toinen vasta
 Eij he vaivans suingan sästä
 Syytä ilman se ei lienö
 Wist se jotain merkit tiennö?

Musae Auranae:(Auran runottaret)

Tökös Waiwoin muucalaiset
 Olet jalot Carjalaiset,
 Jotk ei tiedä tapa sitä,
 Jota professorit pitä:
 Jok ei ole meno usi,
 Mutta joca kolmas vuosi,
 Jotka idzens achkeroitta,
 nyt myös oudot cunnioitta,
 Grantzil sangen caunucaisel,
 Sormuxella kijldäwäisel,
 Corciast wiel oppinuxi
 Cudzutta magisterixi
 Caxicymend waja caxi
 Vulgus Carelicum:
 Ongo olleng carjalaiset
 Yxkän siellä oppivaisist
 Ansanut sitä cunniata,
 Culdasmust, crantziata?

Musae Auranae:

Omba taskin vielä caxi,
 Joist on Hinrich Winter yxi,
 Gösta Berner jalo toinen,
 jotk tääl visust luit muinen.
 Heitä sis tö Carjalaiset,
 Wijburin myös asuvaistet,
 Cunniasa pidäkätten
 Hyvän tilan saattakatten.

Vulgus Carelicum:

Tär vex mester Hinrich, tär vex,
 Kuin miös mester Gösta tär vex,
 Kiitos teillen olcon suuri
 Jalon tiön edestä juuri,
 Jolla tiettäwäxi tiettä:
 Carjalaskin ihmisistä
 On ei waiwoin muilla mailla.
 Jumal waiwat costcon jälle.
 Rauha, tärwyt Teillen tuocon,
 Ikä pitkä miöscin suocon.
 Pyhän nimens cunniaksi,
 Wanhempiten lohduuxi,
 Ilox miöskin langolaisten,
 Ylistöxex Carjalaisten,
 Isänmalle oienuxex,
 itse teille hyödytyxex,
 Näimbä toivol Carjalainen,
 Culcon sitä Jumalainen,
 Nijn miös jalo lucewainen,
 Jalomb olcos tutkiwainen.

¹³ Lehtileike alkup. käsikirjoituksen mukana, oltava vuodelta 1919. (eb 2001)

Provasti Gustaf Berner oli kahdesti nainut.

1. puoliso: Anna Eosander, synt. 1667. kuoli 6/2.1691 ja haudattu yllämainittuun holvihautaan. Haudan päällä on 2,8 metr. pitkä ja 1,49 metr. leveä kivi, jossa luetaan: "Här hvilar Probstinnan i Hållols sahl. Anna Eosandra, död. d. 6 Februarii a:o 1691: Gamla 24 åhr, med sine Barn: Johanne Gustavo, Margareta och Maria Berner". Ympärillä kivessä luetaan Jobin kirj. 19. Viitanneeko ehkä tuo syvintä tuskaa, vaikkapa vahvaa toivoakin ilmaiseva Raamatun kappale johonkin suureen kärsimiseen, joka olisi kohdannut tätä näin nuorena kuollutta naista.

Viipurin raastuvanoikeuden tuomiokirjassa 29/4 1682 löytyy juttu, koskeva riitaa maist. Gustavus Bernerin ja "karduaanimaakarin" (nahkurin ?) Jochim Zelandtin vaimojen kesken penkkipaikasta luostarikirkossa Viipurissa. Oikeus tuomitsi Zelandtin vaimon maksamaan kirkolle sakkoa 2 talaria hopearahaa sekä että hänen aina vastedes pitäisi antaman Bernerin rouvan nauttia etusijaa kirkossa, joka hänellä oikeuden mukaa on.

III. Lapsia ensimmäisestä avioliitosta:

1. Johan Gustav)
2. Margareta) Kuolleet lapsina ja haudatut äitinsä hautaan
3. Maria)
4. Anna, 1. puoliso ennen 1708 Johannes Muur, joka oli kotoisin Ångermanlandista Ruotsista ja konsistorion notaario Viipurissa 1705-1708. 2. puoliso 1727, vaikka miehen nimi on tuntematon.
5. Helena, synt. 1686, kuoli Hauhossa 6/5.1742. Puoliso: Orimattilan (ja vuodesta 1715 alkaen Hollolankin) kirkkoh., maist. Andreas Andreae Herkepaeus, joka kuoli 1718. Heidän poikiaan kaiketi ? Ds Andreas Herkepaeus, joka oli kummina Mäntyharjussa 1743, 1745 ja (Kuopion) Comminister Josef Herkepaeus, joka oli Aksel Fredrik Laurellin kummina 1766¹⁴.
6. Brita, synt. 1691 (?) (sanotaan 1749 58 v. vanhaksi), kuoli 25/10.1759 Loviisassa poikansa luona, joka oli siellä laivurina. Puoliso (jo 1711) isänsä silloinen apulainen Vilhelm Helsing (Helsingius), joka Venäjän vallan aikana otettiin Hollolan pitäjän apulaiseksi, vaan sanotaan "paenneen" 1723. Brita Berner asui 1749 Mäntyharjussa Toivolän Äijälässä vävynsä nimismies Gustaf Görgelinin (synt. 1719) luona, jonka vaimo oli Anna Helsing, synt. 1711 (1713 ?), kuoll. 26/3.1752.

2. puoliso: vihitty 21/2.1692 Anna Carstenius, joka eli vielä 1747, jolloin oli kummina poikansa pojalle Mäntyharjussa; Porvoon kirkkoh. Ulrik Carstenius`en (k. /8.1678) ja Elisabet Boismanin (jäi leskeksi) tytär. Leskenä palasi Anna Carstenius Ruotsista Hollolaan 1722 ja nautti armovuodet miehensä jälkeen 1/5 1724 asti¹⁵.

III. Jälkimmäisestä avioliitosta ovat lapset:

7. Elisabet, (Tämä on tiettävästi ijältään vanhin Berner niminen henkilö) synt. 1698, kuoli 13/9.1779 Rautalammilla?. Kolmasti naitu. 1. puoliso Juvan kappalainen Matias Aurenus, kuoll. 1730, joka Ison vihan viimeisinä vuosina ja vielä jäljestäpäin oli v.t. kirkkoh. Hollolassa ja vihdoon 1728 tuli Kesälähdän kirkkoherraksi. Heidän poikansa Gustaf Fredrik Aurenus kuoli Leppävirran rovastina 21/9.1797. Tämän tyttären poika oli Käkisalmen tuomiok. tuomari Bror Ulrik Hasselblatt. Ja heidän tyttärestään Anna Kristina Aurenuksesta, joka oli naitu Sortavalan kihlak. henkikirjuri Matias Åkerblomille (k. 1759) polveutuu aatelissuku Oker-Blom. Toinen tytär Elisabet Aurenus oli naitu Uudenkirkon kirkkoh. Kristofer Hoppius`lle, k. 31/12.1764. - 2.puoliso edellisen seuraaja Kesälähdän kirkkoh. Johan Lagus (Porin triv. koulun apologistan

¹⁴ Herdaminne II, s.114; I,s.436.

¹⁵ Neovius: Specialkatalog I, s.70

- Johan L:n (k. 1/1.1740) ja Maria Oselinin poika), kuoll. 20/4.1735. Heidän pojastaan, Iisalmen rovastista Johan Laguksesta (s.16/10.1733, k. 3/4.1806) polveutuu, paitsi aatelissuku Lagus ja suuri haaraus Lagussukua, Geitlineja, Tamelandereja, von Zweygbergejä, Hornborgeja y.m. y.m.. -3.puoliso 1736 edellisen seuraaja, Kesälahden kirkkoh., sitt. 1760 Rautalammin provasti, Johan Weckman, kuoll. 24/5.1771. (Pernajan kappal. Henrik Georgii W:n, (k. 12/3.1741), poika. Heidän tyttärestään Margareta Weckmanista, (s. ?/9.1740, k. 12/5.1822), polveutuu toinen puoli Krogerus (Kroijerus) sukua ja Sodankylän kirkkoh. Samuel Porthan vainajan lapset.(Katso s. 32).
8. Katarina, synt. 1701, kuoll. 27/2.1777 Pyhäniemen Ylöstalossa. Puoliso: noin 1725 kapteeni Johan Gyllenbögel, (Turun Hovioik. asessori Samuel G:n (s. 4/6.1642, k. 7/3.1679) ja Elisabet Falkenbergin (k. 1723) poika. Aat. sukua N:o 34. Synt. 19/3.1678 Kimitossa, kuoll. ?/1.1743. Hän oli joutunut 1709 Pultavassa vangiksi ja viety Tobolskiin, josta palasi 1722 rauhan tultua. Otti osaa myös sotaan 1741 ja 1742. -Tästä avioliitosta ei luultavasti enään ole elossa Gyllenbögel nimisiä perillisiä, vaan kentiesi semmoisia, joilla on muu sukunimi.
9. Ulrika, (nimi nähtävästi johdettu äidin isän nimestä) synt. 1702. Eli leskenä vielä 1771. Pyhäniemen Alestalossa.Puoliso: nähtävästi 1730 luvulla ylöskantaja, sittemmin (1753) Hollolan nimismies Johan Björksten, kuoll. noin 1763. Tästä avioliitosta polveutuu koko Björksten suku ja siitä haarautuvat aatelissuvut af Björksten sekä af Björkesten ynnä monet muun nimiset perilliset, joista lähemmin -----(katso Bergholmin Sukukirjasta).
10. **Fredrik Gustaf**, kuoll. 1762. Kappalainen (Katso jäljempänä).

III. Fredrik Gustaf Berner

Syntymävuosi on tuntematon, mutta epäilemättä oli hän nuorin lapsilaumasta. Kaiketi tuon monivuotisen pakolaisuuden tähden myöhästyivät hänen opintonsa, että hän tuli Porvoon lukioon vasta 19/2.1726. Yliopp. Tav. Turussa 3/3.1731. Papiksi vihitty 7/3.1733. Mäntyharjun seurakunta valitsi yksimielisesti hänet silloisen kappalaisen Karl Rheanderin¹⁶ sijolliseksi 1/2.1735, johon toimeen konsistori hänet määräsi 29/10 s.v. Mäntyharjun vakinainen kappalainen 25/1.1736, vaikka Rheander kuoli vasta 18/5.1737.

LXXXIII.

Rectore Algotho Scarin 1730.

Studiosi inscripti 72. Pagg. 331—334.

Bor. 374—377; Ob. 646—651; Sat. 578—585; Sm. 478—481; Svy. 181—185; Vib. 508—512.

Aehrenius, Isaacus Tavast. p. 333 Hans bror p. 307? Inskr. i nationen 31 ⁷ / ₇ . Lemnat studierna 38 då vistas i S:t Märrens s:n.	i Kontiolax 41, i Libelits 43. Suspenderad på 1/2 år 82. Död 87. Alstrin, Laur. — <i>Svy. 182</i> , se p. 315.
Agrell, Abrah. Johannis Smol. p. 334 <i>Sm. 481</i> : 1731 d. 3 Julii. Hans far p. 194. Född 09. Blott 6 månader i Åbo. Student senare i Upsala, i Lund 32 ¹⁰ / ₆ . Besökte Tyskland. Magister i Wittenberg 36. Pvgd 37. Kmn i Grenna 47. Död 60.	Argillander, Henr., se nedan Portinus. Berner, Fried. G[ustavi] Tavast. p. 332 Hans far i LXXXIII. Gymnasist i Borgå 26. Student 31. Kpl i Mäntyharju 36. Död 62.
Alman, Matth. Austr. p. 333 Född 11. Sockneadjunkt 34 och kpl 44 i Bjerno. Död 45.	Betulinus [Bethulin], Matthias. — <i>Bor. 377</i> : Pöyttensis 31 ¹ / ₆ . Född 07. Sockneadjunkt 33 och kpl 70 i Nyby. Död 86.
Alopæus, Henric. Nyland. p. 332 Hans far p. 133. Född 12. Gymnasist i Borgå 27. Student 30. Kaplanssubstitut i Libelits 40. Kpl	Boisman, Theodor. T. Tavast. p. 344. Boström, Jacobus Nyland. p. 332 Från Helsingfors. Gymnasist i Borgå 27. Student 31 ¹⁷ / ₃ . Långe

— 406 —

Kuva 3: Kopio Vilhelm Laguksen Turun ylioppilasmatrikelista

Mistä tämä Mäntyharjun asukasten yksimielinen kutsumus Bernerille aiheutui, ei ole selvillä. Kentiesi oli hän seurakuntalaisille tuttu sen kautta, kun Hollola silloisen kappelinsa Heinolan kautta oli Mäntyharjun rajapitäjäs. Tahi kentiesi tässä vaikuttivat sukulaissuhteet, tuona aikana, jolloin sukulaiseksi luettiin, ei ainoastaan orpanat ja puoliorpanat, vaan myös "sysslingar" (serkusten lapset) ja "pysslingar", kuten sanottiin. Saattaa nimittäin olla mahdollista, että Bernerin lanko Vilhelm Helsing kuului samaan Helsingius sukuun, johon täkäläisten kirkkoherrojen Anders

¹⁶ Berner oli ensin kirkkoh. Cygnaeuksen palkkaama. Palkkasopimus Bernerin ja Rheanderin välillä 13/10.1735; Berner kantoi koko palkan ja maksoi osan Rheanderille, joka oli kykenemätön virkaansa hoitamaan. Rovastin pitämä kirkkokokous 12/10.1735. Rovastik. arkisto.

Alopaeuksen ja Sakris Cygnaeuksen puoliso Elisabet Helsingiuskin. Sitä paitsi oli mainitun Anders Alopaeuksen sedän Arvid A:n leski Bernerin äidin sisar, joten sieltä kautta voitiin lukea sukua ja puhua seurakuntalaisille hyvää "serkun" puolesta. Tahi kuka tietää, josko ei prov. Sakris Cygnaeus toivonut hänestä vävypoikaa (niinkuin kävikin)¹⁷, hän kun ilmoitti konsistoriolle 1744, että hän 12 vuotisella apulaispapin ajallaan oli saarnannut armovuosia neljälle papin leskelle, joilta hänellä oli ollut niukka palkka, vaan oli saanut heistä viimeisen kahdeksan lapsen kanssa vaivansa palkinnoksi.

- Oli miten oli tämän seikan laita, pääasia on, että tässä perustettiin pitkiksi ajoiksi jonkunmoinen "lukkarinrakkaus" (kuten isälläni oli tapana sanoa) Mäntyharjun ja Bernerien välillä.

Paikkakunnalliset olot sinä aikana

Vasta oli toistakymmentä vuotta kulunut Ison vihan kamalista ajoista, jolloin asiat tälläkin paikkakunnalla olivat joutuneet perin pohjin sekasortoon ja hunningolle. Järjestyksen miehenä oli uusi kirkkoherra Johan Gestrin¹⁸ ryhtynyt virkatehtäviinsä 17/2.1722 kunnes viina vei mieheltä mielen, jopa virankin 1730. Muun muassa oli hän vanhana sotapappina laatinut suuren tappelun kylän yhteisillä tiluksilla Läheniemen maalla työväkensä ja lankonsa, komissaario J. Hirnin työväen kesken, he kun kumpikin kokivat kilvan kaataa kaskea samalla paikalla, ja tuli provastin voiton muistoksi sille alueelle nimitys: Kestreinin-aho. (Nykyään Kestreinin talo, Kyttälä n:o 5)¹⁹. Samanlainen oli syy, miksi hän menetti virkansa. Hän oli nimittäin 26/1.1726 edellämainitun lankonsa kotona niin pahoin kohdellut tämän vaimoa ja sen sisarta, että tuomittiin menettämään virkansa ja pidettäväksi kolme viikkoa vesileipä vankeudessa. (Rangaistus kuitenkin sittemmin lievennettiin). - Gestrinin jälkeen oli seurakunnan kirkkoherrana Anders Alopaeus ainoastaan 2 vuotta (22/8.1730 - 8/4.1732), ja hänen jälkeensä tuli edellä mainittu Sakris Cygnaeus ensin v.t. ja sitten 13/4.1733 vakinaiseksi kirkkoherraksi. - Valitettavasti ovat seurakunnan kirkkokok. pöytäkirjat kadonneet vuosilta 1742 - 1762, joten olot tältä ajalta ovat peitetyt hämärään. Se kuitenkin tulee ilmi, että Cygnaeus (jonka tytärpuoli tuli Fredrik Gust. Bernerin puolisosksi) oli innokas harrastamaan seurakuntansa yhteistä parasta, joskin hän näyttää olleen hiukan omituinen (katso esm. hänen edellämainittua kirjoitustaan konsistorioon), kunnes vihdoinkin 1752 hän joutui täydelliseen mielenhäiriöön, jota kesti parikymmentä vuotta aina hänen kuolemaansa asti 5/1.1774. Jonkunmoista papillista intoa ilmeni vielä hänessä tällä surkeudenkin ajalla. Sillä monesti oli hän arkena mennyt soittamaan kirkonkelloa, lausuen sitä tehdessään: "tulkaat kirkkoon, helvetin kekäleet". - Kappalainen Carolus Rheander taas, joka oli elossa Bernerin tullessa paikkakunnalle, näyttää, hänen muutamista kirjoituksistaan päätäten, olleen järkevä mies, mutta hänkin väkijuomien turmelema, niin että hän tuli seurakuntalaistensa pilkan esineeksi, saaden ahmivan ruokahalunsa tähden köllin "Revennyt Kaarle", he näet arvelivat hänen olevan revenneen, kun ei mistään ruuasta täyttynyt. - Muina virkatovereina oli Bernerillä myöhempanä aikana kirkkoh. apulainen Israel Cajander, josta hänellä, kuten tuokempana saamme nähdä, oli ikävyyttä, ja joka tulikin pian sen jälkeen siirretyksi muualle, jolloin apulaiseksi C:lle tuli David Fellenius, joka siirtyi pois seurakunnasta vasta Bernerin kuoltua. - Seurakunnan lukkarina oli äsken virkaansa tullut Nils Keckström. Kirkkoväärtinä oli naapuri Paasolan rusthollissa komissaario Jonas Hirn, naapurina Ahtialan sotilasvirkatalossa luutnantti Jakob Bilanz, (nimismies (länsman) oli Karl Gustav Grään, joka asui Siirilässä, nyk. Kiiskin pellolla.) ja nimismiehenä (befallningsmän) herrat Schierp ja Mennerling. Nämät viimeksimainitut nykyistä kruununvoutia vastaavat virkamiehet lienevät tuskin asuneet Mäntyharjussa. Nimismiehenä (länsman) mainitaan Tuomas Homonius, (kuoll. ennen 1737) joka lienee ollut vielä elossa Bernerin tullessa seurakuntaan, vaan kun hän n. 1733 määrättiin

¹⁷ Herdaminne II, s. 75

¹⁸ Kirkkoh. seuran pöytäkirjat II, s. 162.

¹⁹ Specialkatalog II, s. 96-97.

olemaan samalla nimismiehenä Savitaipaleella, niin ei hänkään liene paljon oleskellut Mäntyharjussa. Pitäjä olikin tähän aikaan jaettu useampiin maaherran lääneihin kuuluvaksi, jonka tähden kruunun virkamiehiäkin oli useampia. Ja valittaa Sakris Cygnaeus nuorempi kertomuksessaan tästä pitäjästä, että mainittu seikka tuotti monta vaikeutta, kun esim. pahantekijä helposti voi paeta toisen maaherran läänin alueelle.

Säätyläisiä ei liene tähän aikaan ollut sanottavasti enempää, kuin mitä on lueteltu. Sillä vasta sitten, kun Ruotsin ja Venäjän raja tuli kulkemaan seurakunnan läpi, ilmaantui tänne monenmoisia sotilas- sekä siviilivirkamiehiä. Ja mainittavammat säätyläiset, kuten Aminoff Kuhalassa, Argillander Ryönässä, Laurell Lahdessa, Stierwald Hämmäläisissä y.m., sijoituivat paikkakunnalle vasta n. 1750 ja sen jälkeen. Anetun sotilasvirkatalossa asui kersantti Johan Memsen. -Ahtialassa asui jo 1740 luvulla vääpeli Petter Gust. von Delvig.

Kansa oli alkuperäisellä ja yksinkertaisella kannalla, kuten sydänmaan seudussa ainakin. Kiertokouluttajia ei ollut nimeksikään, vaan oli lasten opetus miltei yksinomaan vanhempien asiana. Taikauksioisia tapoja noudatettiin vielä monessa suhteessa. Semmoisia lienee ollut eräs Tal. Ahvenniemestä 8/1.1738 91 v. kuollut Martti Ahvenainen, josta kuoll. kirj. on merkitty "en fullkomlig afgudadyrkare". Rikoksia, kuten varkauksia, murhia j.n.e. tapahtui silloin tällöin, ei kuitenkaan suuremmissa määrässä kuin muillakaan paikkakunnilla siihen aikaan, vaikka Mäntyharjulaisten kölli "Puukkojunkkarit" tuotti heille sen aiheettoman maineen, että he muka olivat erityisessä määrässä kauheita ihmisiä. - Liikkuminen tässä varsin avarassa seurakunnassa oli kesän aikana kovin haitallista, siellä kun ei ollut muita maanteitä, kuin kirkolta lähemmäs 20 kilom. päässä kulkeva maantie Heinolasta Mikkeliin, joka n.s. Kasarminmäeltä teki avaran kierroksen Peruveden eteläpuolitse Kuortin kankaalle. Yksin niinkin tärkeästä liikepaikasta kuin Kiepin salmi, purettiin silta n. 1745, kun valtakunnan raja tuli siitä kulkemaan, ja rakennettiin siihen silta uudelleen vasta 1820 luvulla. Pääasiallisena kulkuneuvona oli niin muodoin venheellä soutaminen, ratsastaminen ja jalkapatikka, millä ajanhukalla, arvaa jokainen.

Asumukset olivat niinkään alkuperäisellä kannalla. Ison pappilan asuinrakennuksessa oli sali, kolme kamaria, kyökki ja kylmä eteinen sekä pari pientä kamaria pihamaalla. Kiiskin pappilassa oli Bernerillä ollut pakko rakentaa 1736 pienin tupa (sali), jonka seurakunta lunasti ja rakensi lisää 1738 tuvan (salin) ja yhden kamarin, ollen tämä jälkimmäinen rakennus 5 syltä pitkä ja 3 syltä leveä. Rahavarat niihin kannettiin jousiluettelon (bågalägd) mukaan ja työ tehtiin kuudennusmies- eli kirkonmiesläänittäin (sexmanslän); ja tuli nämät rakennukset rakennetuiksi sekä hoidetuiksi niin kehnosti, että kirkonk. pöytäkirjoissa ilmenee alati valituksia pappien virkatalojen rappiotilasta. Niinpä Kiiskin vastamainittu asuinrakennus oli jo 1765 niin rappiolla, että siitä ei voinut enään purkamalla eikä uusia hirsii lisäämällä saada kunnollista. Tähän vaikutti kaikei seikka, että rakennukset olivat maaperässä ilman sanottavaa kivijalkaa, ja että maalaamattomat lattiat pestiin (kuten minäkin vielä muistan) niin äärettömällä veden paljoudella, että se vaipuneena lattian alle märätti pian rakennuksen alapuolen. Tästä arvaan, millä kannalla asumukset olivat muuallakin seurakunnassa. Kesäisin papit kaikei makasivat pitäjällä käydessään aitoissa, ja talvella taasen vedettiin reet pirttiin, johon kotieläimiä oli sijoitettu ja joissa sitten perheellisesti vietettiin yö talonväen ja hevoisten, ehkäpä vasikoiden ja sikojenkin seurassa. Ja kun sinä aikana käytiin vieraisilla, jolloin ei tyydytty ainoastaan muutaman hetken seurusteluun, vaan viivytettiin yökausia ystävien luona, silloin ei ollut muuta neuvoa, kuin että vanhempi väki sijoitettiin olkilehterille yhteen huoneeseen ja nuorempi väki, jonkun ijällisemmän tädin komennolla, samaten toiseen huoneeseen; vaikka nuo kertomukset yhteisistä leposijoista (syskonsäng) tuntuvat nykyaikaisissa korvissa koko tavalla tarumaisilta. Mutta tästä huolimatta oli elämä, kaikesta päättäen, tuona aikana paljon raikkaampaa ja rattoisampaa kuin nykyisellä hermostuneella aikakaudella, jolloin uteliaisuus tyydytetään sanomalehdillä ja seuroissa haukottelemalla.

Kun vielä mainitsen, että seurakuntaan kuului Paistjärven kylä ja joitakin Nipulin torppia, vaan ei Leppäniemen kylä, niin päättyköön tähän kuvaus sen aikuisista paikkakunnallisista oloista.

Mitä tulee Fredrik Gustaf Bernerin toimiin, on tiedot niistä perin niukat. Papin, yksin etevämpiinkin, varsinainen työ seurakunnan paimenena on sen laatuista, että muisto siitä tavallisesti joutuu unholaan niin pian kuin hänen aikuisensa sanankuulijat ovat vaipuneet hautaan, ellei nimittäin hän ole jättänyt jälkeensä jotakin kirjallista teosta. Paljoa enemmän on tämä tapahtunut papeille Berner suvusta, joista epäilemättä yksikään ei ole kohonnut keskinkertaista korkeammalle. Sitä paitsi oli Fred. Gust. Bernerin asema kappalaisena, kuten luonnollista, enemmän syrjäinen semmoisissa tilaisuuksissa, joissa pöytäkirjoja laadittiin, kirkkoherran rinnalla, joka oli niissä esiintyvänä henkilönä. Ja siltä ajalta taasen, jolloin Berner oli v.t. kirkkoherrana, ovat, kuten jo on mainittu, pöytäkirjat kadonneet. Piispan tarkastuksessa 1736 todistavat seurakuntalaiset, siitä kysyttäessä, että papisto ei ole mitään laiminlyönyt papillisissa tehtävissään, vaan ovat seurakuntalaiset heihin täydellisesti tyytyväiset ja kiittävät Jumalaa, joka on antanut heille semmoiset opettajat, että he näiden uskollisen ahkeruuden ja halukkaisuuden kautta voivat erinomaisesti tulla rakennetuiksi ja edistetyiksi Jumalan ja autuuden tuntemisessa. Ja vaikkapa tässä lausunnossa lienee pöytäkirjan laatijan kukkaiskieltäkin, niin osoittaa se kuitenkin, että seurakuntalaiset olivat pappeihinsa tyytyväiset. Sama tunnus ilmenee myös Provastin tarkastuksessa v. 1740.

Suurta haittaa ja vaikeutta tuli seurakunnalle ja varsinkin papistolle, kun Turun rauhassa 7/8. 1743 Venäjän ja Ruotsin välinen raja määrättiin etelässä kulkemaan pitkin Kymin vesistöä (Mäntyharjussa Voikosken, Virran salmen, Naulasalmen, Miekan, Pyhäkosken ja Kiepin salmen kautta), joten seurakunnasta kolmas osa ynnä kirkko ja molemmat pappilat joutuivat Venäjän vallan ja Haminan konsistorion alaisiksi, vaikka papit pysyivät Ruotsin alamaisina²⁰. Niinpä valittaa kirkkoh. Cygnaeus 8/7.1746 konsistoriolle, että vaikka hän maaherra Stjernstedtin 5/11.1745 antamalla luvalla on saanut jäädä asumaan pappilaan kunnes raja on täydellisesti käyty y.m. niin on hänellä sekä hänen kappalaisellaan se vaikeus, että heidät pidetään Venäjän alamaisina (vasaller). Ja ovat venäläiset osoittaneet siitä semmoisen näytteen, että maakomissaario Andersin kaksi nimismiestä, yksi siltavouti, yksi pitäjän kirjuri, yksi venäläinen luutnantti ja viisi kapp. sotamiehiä olivat 7/7 tulleet pappilaan ja vieneet kappalaisen Bernerin mukanaan pois (Viipuriin?) sidottuna kuin pahantekijän eikä tiedetty miksi ja mihin he olivat hänet kuljettaneet. Ja pyytää C., että konsist. kirjevaihdolla maaherran kanssa tahtoisi saattaa asia sille kannalle, jotta B. pääsisi vankeudestaan takaisin hoitamaan seurakuntaa. - Vähän ajan kuluttua oli B. kuitenkin jälleen virassaan.

Kumpikin osa seurakuntaa piti jumalanpalvelusta yhteisessä kirkossa²¹. Vaan v. 1751 ilmoitti kruununnimismies (kruununvouti?) Masalin maaherran virastolle Lovisassa, että kansa seurakunnan

---

²⁰ Herdaminne II, s.65.

²¹ Herdaminne II, s.65

ruotsin puolelta oli julkisella kuulutuksella kielletty tulemasta venäjän puolelle jääneeseen kirkkoon ja määrätty, että sitä varten on pidettävä erityiset jumalanpalvelukset kirkkoh. Cygnaeuksen omistamalla Ryönän talolla Toivolan kylässä, vieläpä oli vartiossa oleva venäläinen luutnantti tarkastuttanut kirkkorahvasta. Ja kun maaherranvirasto tämän johdosta vaati Porvoon konsistoriolta tietoa, oliko Mäntyharjun papisto pidettävä ruotsin tahi venäjän alamaisena, vastasi se, että he ovat ruotsin alamaisia, että he ovat vannoneet uskollisuuden ja kuuliaisuuden valan Ruotsin kuninkaalle ja ovat konsistorion katsannon alaiset kuten muutkin hiippakunnan papit. Samalla uudisti konsit. kunink. majesteetille ennen tekemänsä pyynnön, että Mäntyharjun ruotsalaiset alamaiset saisivat oman kirkon ja että lääninrovasti veloitettaisiin ottamaan seurakunnassa selkoa olivatko seurakunnan papit yllämainitun kuulutuksen johdosta säännöllisesti jokaisena sunnuntaina ja pyhäpäivänä pitäneet jumalanpalvelusta Toivolan kylässä, mistä syystä semmoinen muutos oli tapahtunut. Tämän johdosta kertoi lääninrovasti (kaiketi Mikkelin kirkkoherra Anders Heinricius), että seurakunnan ruotsalaiselle puolelle ei ole Masalinin mainitsemaa kieltoa annettu, vaan on se käyttänyt venäjänpuolella olevaa kirkkoa²². Ainoastaan 7 ja 8 s. Kolminaisuuden päivästä oli kirkkoh. Cygnaeus muutamien pitäjäläisten hartaasta pyynnöstä pitänyt jumalanpalvelusta omistamallaan Ryönän talolla, mutta samoina päivinä oli myös pidetty seurakunnan toista osaa varten säännölliset jumalanpalvelukset kirkossa; ja oli jumalanpalveluksen pitäminen Ryönässä johtunut siitä, että eräs rajalle sijoitettu ja vartiossa oleva luutnantti Wolodomirin rykmentistä Fredrik Lundengren oli kahtena edellisellä sunnuntaina vastoin tavallisuutta varsin ankarasti tarkastuttanut ruotsin puoleista kirkkorahvasta niin, että ei edes pieniä lapsia kapaloissaan oltu säästetty. Tällainen tarkastus oli kuitenkin lakannut, kun ruotsinpuoleinen seurakunta oli sanottuna kahtena sunnuntaina jäänyt kirkkoon tulematta, ja oli sen jälkeen ruotsin puoli käynyt kirkossa venäjän puolen kanssa kuten ennenkin, eikä sittemmin oltu pidetty jumalanpalvelusta eikä saarnaa Ryönässä.

Kun provasti Cygnaeus v. 1753 oli joutunut parantumattomaan mielisairauteen, määräsi Haminan konsist. kappalaisen Bernerin hoitamaan kirkkoherran virkaa Mäntyharjun pitäjään venäläisellä puolella 20/7.1753. Mutta kohta sen jälkeen ilmoitti sikäläinen kirkkoh. apulainen Israel Cajander Porvoon konsistorille, että sittenkun kappalainen B. Haminan konsistorin vastamainitun määräyksen johdosta oli ryhtynyt kirkkoh. viran hoitamiseen seurakunnan venäläisellä puolella, pyytämättä tahi saamatta siihen lupaa Porvoon konsistorilta, oli hän turhanpäiten laadituilla kysymyksillä saanut asiat Haminan konsistoriossa sille kannalle, että kaikki venäläiset juhlat, vastoin entistä menettelytapaa, tulevat vastedes vietettäväksi ja saanut avioliittoasioissa aikaan sen muutoksen, ettei yksikään naishenkilö pääse enään naimisiin rajan yli venäjän puolelta, vaikka se tähän saakka oli ollut esteetöntä sen lausunnon nojalla, jonka Venäjän

---

²² Herdaminne II, s.76

keisarill. kruunu oli antanut Haminan konsistorille, ja josta oli annettu osa Mäntyharjun papistolle, että nimittäin kaikessa oli meneteltävä tavallisuuden mukaan. Tästä näytti -sanoo Cajander- vielä johtuvan sekin seikka, että venäjän puolella oli noudatettava vanhaa ajanlukua sunnuntai- ja pyhäpäiväviettoineen, josta kaikesta jo pidettiin suurta melua. - Tämän johdosta uudisti Porvoon konsist. jo 15/5.1551 kuninkaalle tekemänsä pyynnön, että Mäntyharjun seurakunnan ruotsalainen puoli, johon kuului 102 taloa, kokonaan erotettaisiin venäjän puolesta papillisen virantoimituksen, yleisen jumalanpalveluksen pitämisen ja kirkonkäyttämisen suhteen, ja että sille rakennettaisiin oma erityinen kirkko paikalle, joka katsotaan sille soveliaimmaksi. Ja saadaksensa tarkempia tietoja niistä muutoksista, joihin Berner oli ryhtynyt, kirjoitti konsist. samalla Haminan konsistorille. Tähän vastasi viimemainittu konsist., että se ei ole tahtonut eikä voinut puuttua kirkollisiin asioihin Mäntyharjun pitäjän ruotsin puolella, vielä vähemmin tehdä siinä mitään muutoksia, ja että konsist., mitä tulee venäjän puoleen, on ainoastaan määrännyt Bernerin, ollen vanha opettaja seurakunnassa, pitämään siellä seurakunnallista hoitoa sekä pitämään kirkolliset asiat sydämellään, kun on saatu tietää, että kirkkoh. Cygnaeus on vaipunut senkaltaiseen surkuteltavaan tilaan, että hänen on mahdotonta olla seurakunnan esimiehenä. Mitä tulee avioliittoihin valtakunnasta toiseen ilmoitti Haminan konsist., että siitä ei ollut venäjän puolelta tullut esivallan kieltoa eikä käskyä ja oli niiden annettu esteettömästi tapahtua edelleen, mutta jos tuommoista estelemistä oli kuulunut tapahtuneeksi Mäntyharjussa, niin arveli Haminan konsist. sen perustuvan paljaastaan puolueellisiin kertomuksiin (blotta partikulära berättelser). Mutta kun Haminan konsist. on kerta kaikkiaan saanut yleisen ja ankaran käskyn, että ei yksikään venäläinen juhla, kaikkein kovimman rangaistuksen uhalla saa tulla syrjäytetyksi missään seurakunnassa eikä kenenkään puolelta, joka kuuluu Hänen keisarill. majesteettinsa korkean hallituksen alle, niin on sanottu konsist. käskeneen kappalaisen Bernerin pitämään niinä päivinä jumalanpalvelusta ainoastaan venäjän puoleiselle osalle. Samalla pyysi sanottu konsist. hartaimmasti, että Porvoon konsist. tahtois myöntyä tähän ja sallia kappalaisen Bernerin edelleen hoitaa kirkkoherran virkaa Mäntyharjun seurakunnan venäjän puolella ja toimittaa jumalanpalvelusta venäläisinä juhlina, liiatenkin, kun hän sen kautta ei riko sitä uskollisuutta ja kuuliaisuutta vastaan, johon hän on velvoitettu ruotsalaiselle esivallalle, ja kun venäläisten juhlien viettämisessä paikkakunnan evankelisissa seurakunnissa ei muuta tapahdu, kuin että tavallisten kirkonmenojen ohessa Jumalan puhdasta sanaa selvästi ja väärentämättä viljellään sekä tutkistellaan seuraavien sunnuntakien epistoliensa johdosta, tarvitsematta peljätä, että siihen sekoitetaan mitään vierasta tapaa tahi outoa menettelyä. Tästä havaitsi Porvoon konsist., että kappal. Berner, mitä tulee kirkkoherran viran toimitukseen Mäntyharjun pitäjän venäläisellä puolella, oli menetellyt aivan oikein, eikä tämä hänen menettelynsä ansainnut mitään erityistä huomiota, vaikka se ensimmältä näytti siltä. Sen lisäksi ei konsist. voinut olla sallimatta viettää venäläisiä juhlia kirkossa niin kauvan kuin molempien valtakuntien alamaiset olivat siellä korkean esivallan kautta

eroitetut, jonka ohessa konsist. myönsi, että mainittu kappalainen saa edelleen hoitaa kirkkoherran virkaa venäjän puolella seurakuntaa kunnes saadaan tarkempi tieto kirkkoh. Cygnaeuksen varsinaisesta tilasta ja siten nähdään, mitä on tehtävä kirkkoherran viran suhteen seurakunnan ruotsalaisella puolella. Tämä määräys Bernerille on päivätty 31/10.1753²³.

Vuonna 1759 määrättiin paikka seurakunnan ruotsalaisen puolen uudelle kirkolle, joka tulisi rakennettavaksi Lahnaveden luo tasaiselle hiekkakankaalle, ja kirkkoherran virkataloksi otettaisiin talot N:o 8 ja 9 Lahnaniemen kylässä ynnä N:o 12 Toivolan kylässä kaikki yhtä jakokuntaa kooltaan 4 oravaa, ja kappalaisen virkataloksi talo N:o 8 Toivolan kylässä. Tähän pitäjän osaan kuului 101 kokonaista eli 132 lohkaistua taloa ja 122 torppaa. Mutta kun tämä pitäjän osa ei jaksanut rakentaa kirkkoa ja pappien virkataloja eikä palkata kirkkoherraa ja kappalaista, anoi se valtiopäivillä 1761, että joko Hirvensalmen kappeli Mikkelistä tahi Heinolan kappeli Hollolasta määrättäisiin Mäntyharjun kappeliksi, johon kuningas ei kuitenkaan suostunut.

Näitä vaikeita oloja kuvaa myös se Bernerin v.1762 (siis vähää ennen hänen kuolemaansa) Porvoon konsistooriin lähettämä kirjelmä, jossa hän ilmoittaa, että hänet oli kutsuttu Lappeenrantaan vannomaan uskollisuuden valaa venäläiselle, vaan että uskollisena ruotsalaisena ei voinut tehdä sitä, eikä hän sinne mennytkään²⁴.

Jo edellämainittujen seikkojen perustuksella koitamme määritellä Fredr. Gust. Bernerin valtiollista katsantokantaa, niin voitane, käyttääksemme nykyaikaisia puoluenimityksiä, erehtymättä sanoa, että hän oli maltillisen suunnan suomalainen. Hän pysyi horjumattomana uskollisuuden valassaan ruotsalaiselle esivallalle, mutta samalla koki hän mukautua, niin paljon kuin voi, noihin uusiin oloihin, että hän ei millään ruttopikaisella teolla olisi saattanut seurakuntansa olemassaoloa vaaranalaiseksi.

Seurakunnan kirkollisten rahastojen hoitajana oli Berner noin vuodesta 1746 aina kuolemaansa saakka. Ja millä kannalla tilintekovelvollisuus tänä aikana oli, osoittaa se seikka, että hänen kuoltuaan laativat hänen perillisensä tilit koko ajanjaksolta 1746-1762 ja luettiin ne kirkonkokouksessa 1/1.1763 kaikki yhdellä kertaa (vieläpä sitä edelliset useampivuotiset tilit kirkkoh. Cygnaeuksen puolesta) sillä seurauksella, että ne tosin hyväksyttiin, kuten näyttää, luottamuksessa vainajan rehellisyyteen, vaan jäi joku määrä perillisille velaksi, kun Berner ennen kuolemaansa oli ottanut jonkun rahamäärän kirkon kirstusta kirkollisiin tarpeisiin ja kuolema saavutti hänet niin äkkiä, että hän ei kerinnyt merkitä sitä muistiin. Tämä asianlaita selvitettiin kirkonkokouksessa 28/5.1767 ja pyyhittiin mainittu velka tileistä pois.

---

²³ Herdaminne II, s.69

²⁴ Herdaminne II, s.69

Mikäli voi otaksua Bernerin käsialaksi vanhoissa kopiaidoissa Tuomiok. kiertokirjeissä oli se (kuten aivan monen hänen jälkeläisensäkin) huononopuoleista, vaikka ei varsin epäselvää (eräs hänen kirjoittama perukirja v. 175. osoittaa hänen käsialansa sujuvaksi). Näyttää siltä, kuin olisi jo hänellä ollut tuo luonne, että pitää joutua, olkoon sitten ulkonainen muoto ja sirous mimmainen tahansa.

Fredr. Gustaf Berner kuoli 25/9.1762 "äkkiä" (hastig), luultavasti noin 60 vuoden vanhana ja oltuaan pappina Mäntyharjussa 27 1/2 vuotta²⁵.

Hänen kuoltuaan rakensivat hänen perillisensä Bernerin sukuhaudan eli hautakammion silloisen kirkon läheisyyteen, kun oli saatu siihen seurakunnan suostumus. Se oli avara, maahan kaivettu hauta, jonka päällä oli tukevat siltapalkit ja päällimmäisenä maasta nouseva suippoharjainen vesikatto. Vuosien kuluessa karttui tänne pinkkaan asetettuja ruumiskirstuja melkoinen määrä, kunnes tuli uusi aika, jolloin varsinkin tällaiset haudat katsottiin terveydellisessä suhteessa miltei hengenvaarallisiksi, ja niin oli hautakammion kohtalo ratkaistu. Viimeisellä matkallaan Mäntyharjuun 1883 hävitti ja täytti sen provasti Aksel Emanuel Berner, pystyttäen sijalle kiven, johon oli piirretty: "Bernerin suku 1735-1868" - "Autuaat ovat ne kuolleet, jotka Herrassa kuolevat". Viimeinen sinne haudattu on kappal. Karl Reinhold Cedervallerin leski Maria Fredrika Berner (1868, s. 67). Muutoin liittyy tähän hautakammioon seuraava muisto; Kun nimittäin seurakunnan venäläiseltä puolelta otettiin nuorukaisia väkisten sotapalvelukseen, niin oli eräs tällainen takaa-ajettu raukka piiloutunut mainittuun hautakammioon, ja oli ollut siellä ruumiiden keskellä viikon päivät ennenkuin pääsi pakenemaan rajan yli Ruotsin puolelle.

Kappalainen Fredrik Gustaf Berner oli kahdesti nainut:

1. puoliso vihitty n. 1735) Birgitta Alopaeus, synt. 19/1.1714, kuoll. 25/3.1742 (nähtävästi lapsen synnytykseen), haudattu sakariston alle. Mäntyharjun provastin Anders Alopaeuksen (s.27/9.1683, k. 8/4.1732) ja Elisabet Helsingiuksen (s. 14/10.1696, k. 29/3.1750) tytär.
2. puoliso vihitty 14/12.1742) Anna Lovisa Schmidt, kuoll. 8/10.1758, Majurin tytär Pieksämäeltä.

IV. Lapsia edellisestä avioliitosta:

1. Gustav, synt. 24/8.1736, kuoll. 2/9.1737,haudattu kuoriin.
2. Emanuel, synt. 1738, kuoll. 1808, provast. (Katso alempana). Mistä tämä nimi on sukuun tullut, ei ole voitu saada selville. Kastettujen kirjassa Immanuel.
3. Brigitta, synt. 2/2.1740. Kuuromykkä, kuoll. 23/11.1767
4. Elisabet, synt. 24/3. 1742 kuoll. 1/1.1778 keuhkotautiin. Puoliso 18/7.1765 suoritus komissaario, sitt. henkikirjuri Aksel Sam. Laurell, talollisen poika Asikkalasta, synt.1732, kuoll. 12/1.1802, hänen 1 naimisessaan. - Laurellin 2:nen puoliso oli Maria Katarina Willström, synt. 1750, kuoll. 6/9.1796 (nähtävästi prov. Em. Bernerin käly). Näistä avioliitoista oli Laurellilla 13 lasta, joista mainittakoon Aksel Fredrik, synt. 11/7.1766, kuoll. 30/12.1823, piirilääkäri Kuopiossa. Elisabet Sofia, synt. .6/11.1771, puoliso 11/10.1792 Kangasniemen kruununmies

²⁵ Kirkonkok. pöytäkirja 1/1.1763

Olof Nordvik Emerantia, synt. 13/1.1774, kuoll. 7/4.1848, puoliso 14/6.1796 Mäntyharjun kruununnimismies Carl Fredrik Antell, synt. 1774, kuoll. 3/4.1826. Anna Magdalena, synt. 26/7.1779, kuoll. 1840, puoliso Joh. Germund Weber, Mikkelistä, synt. 9/5.1770, kuoll. 29/11.1837. Laurell näkyy ensin asuneen omistamallaan Sihvolan talolla Enonlahden kylässä, vaan muutti sittemmin Lahden kartanoon, joka hänen kuoltuaan siirtyi vävyille C.F. Antelille.

IV. Lapsia jälkimmäisestä avioliitosta:

5. Gustaf Fredrik, synt. 21/1.1744, kuoll. 1/11.1745.
6. Anna Helena, synt. /10.1745, kuoll. 7/2.1753, haudattu kuoriin.
7. Petter, (nimi esiintyy Stråhlman ja Carstenius suvuissa), synt. 7/9.1747, kuoll. 6/11.1747, haudattu sakariston alle.
8. Sakris, synt. 6/3.1749, Merikapteeni (kirjonkirjoissa sanotaan merimies "sjöman"). Meni Amerikkaan. Merkitty viimeisen kerran Eht:lla käyneeksi 12/1.1771.
9. Jakob Johan, synt. 26/2.1751. Heikkomiellinen, kuoll. 16/5.1793 pistoksiin (styng, keuhkokuume?).
10. Petrus, synt. 29/7.1753, kuoll. 26/8.1753, haudattu kuoriin.

IV. Emanuel Berner

(ylempänä)

Syntyi 22/2.1738. Porvoon lukioon 1756. Ylioppilas, Viipurilainen, 28/3.1760. Papiksi vihitty, 12/12.1761, Loviisan kappalaisen Ursinuksen apulaiseksi. Yksimielisesti kutsuttu Mäntyharjun kappalaiseksi isänsä jälkeen 19/2.1764 ja pääsi vaaliin, vaikka olikin vähemmän ansiollinen kuin muut hakijat, koska hän oli taidossa yhtä hyvä kuin parhaat ja parempi kuin useimmat ja hänellä oli holhottavana äiti ja kolme sisarusta, joista yksi oli heikkomiellinen, yksi kuuromykkä ja yksi kivuloinen. (Äidin, eli emintimän suhteen on jotakin hämärää, kun hän muiden tietojen mukaan kuoli jo 1758). Mäntyharjun kappalaiseksi nimitettiin Berner 21/3.1764

Kirkolliset olot sinä aikana

Onneksi heikompihahjaiselle Bernerille, sai hän 16 vuotta pitää virkatoverinaan Sakris Cygnaeus nuoremman. Tämä mies, joka oli Em. Bernerin äidin velipuoli ja 1:sen puolisonsa Helena Dorotea Willströmin kautta Bernerin lanko, tuli ennen mainitun isänsä Sakris C. vanhemman sijaiseksi 1/10.1763 ja isänsä kuoltua Mäntyharjun kirkkoherraksi 15/7.1775, ollen siinä virassa vuoteen 1780 asti, jolloin tuli Lovisan ja Elimäen kirkkoherraksi. Oltuaan sittemmin 1 vuoden Porvoon tuomioprovastina, tuli hän 31/8.1792 Porvoon hiippakunnan piispaksi ja kuoli 5/4.1809. Tarkastaessa kirkonkok. pöytäkirjoja hänen ajaltaan, saattaa sanoa, että ne ilmaisevat tulevan piispan. Näkyy, että hän nerolla ja tarmolla koki saada seurakunnan olot mallikelpoiselle kannalle ja ilmenee noissa pöytäkirjoissa ikäänkuin runollisuuden leima. Kerta toisensa perästä koki hän saada seurakuntaan varsinaisen lasten opettajan. Venäjän hallitus oli määrännyt n.s. teinirahat käytettäväksi lasten opetuksen hyväksi ja C. yhdessä Bernerin kanssa koki taivuttaa seurakuntalaisiaan ruotsin puolelta uhraamaan tätä tarkoitusta varten jotakin, vieläpä lupasivat molemmat papit maksaa lasten opettajalle vuosittain 1 tynnyrin viljaa kumpikin niinkauvan kuin he ovat seurakunnassa ja auttaa yhdessä lukkarin kanssa opettajaa toimeensa²⁶. Vaan uppiniskaisesti oli seurakunta aina tätä esitystä vastaan, jonkatähden C., kun hän seurakunnasta muuttaessaan pois, ottaa molemmin puolisen liikutuksen vallitessa jäähyväiset seurakuntalaisilta, ilmoittaa hän tämän

²⁶ Kirkonkok. pöytäkirja. 29/9.1764

lasten opettajan asian ainoaksi, missä he eivät olleet hänen esityksiinsä suostuneet²⁷. (Teinirahat Venäjän puolelta annettiin palkkioksi silloiselle lukkarille Johan Hackelinille, joka antoi jonkunmoista opetusta sen puolen lapsille²⁸). Valtiopäiville kokoontuneen pappissäädyn kiertokirjeen johdosta alettiin Mäntyharjussa pitää yhteistä rippikoulua 1764²⁹ (att i sin Christendom förhöras och undervisas i kyrkan) sen sijaan kuin papisto sitä ennen oli kuulustellut nuorukaisia yksitellen ennen kuin he saivat oikeuden nauttia Herran Ehtoollista³⁰. - Ja puhumattakoon muista järjestyksen pitoon y.m. kuuluvista toimista mainittakoon vielä, että Cygnaeus koki estää hautaamasta ruumiita kirkon alle siten, että ehdoitti n.s. multarahoja korotettavaksi, huomauttaen miten kirkon penkit remppaantuvat niiden alituisesta nostelemisesta ja miten varsinkin lattia turmeltu sen päälle viskatusta mullasta. Tähän esitykseen ei seurakunta suostunut, vaan jäivät multarahat entiselleen (3 talaria vaskirahaa suuremmilta ja 1 talari 16 äyriä lasten ruumiilta) kumminkin sillä yhteisellä huomautuksella, että leposijaa kirkon alla ei annettaisi muille kuin vanhemmille isännille ja emännille. Vihdoin 4/4.1773 päätti seurakunta hyljätä tämän hautaamistavan (denna fördärfveliga plägsed), joten kirkolle menevät multarahatkin jäivät pois. Jos kumminkin joku halusi hautauttaa kuolleensa saarnalla, sai hän, jos halusi, sijoittaa ruumiin sitä varten avattuun hautaan kirkossa, vaan oli se jumalanpalveluksen päätyttyä vietävä pois ja haudattava kirkkomaahan. - Seurakunnan kappalaisena Bernerin aikana oli ensin Anders Konrad Faworin vuodesta 27/6.1782. Tämä joutui syytteeseen juopumuksesta virassa sekä sen ulkopuolella, pidätettiin virkansa toimituksesta, vaan kuoli 20/9.1796/1797? ennenkuin lopullinen tuomio langetettiin. Hänen jälkeensä tuli kappalaiseksi 3/9.1800 Bernerin serkunpoika ja sittemmin vävy Samuel Johan Krogerus, joka kuoli vasta 25/11.1820. Apulaisina Bernerillä oli ensin poikansa Gustaf Henrik Berner 1791-1802 ja sitten poikansa Aksel Abraham Berner vuodesta 1806 siihen saakka kuin Berner kuoli.

Emanuel Bernerin varsinaisista pappistoimista sopinee sanoa samaa kuin hänen isänsäkin suhteen, sillä tietävästi ei ole mitään muistoa niistä enää jäljellä. Epäilemättä puuttui häneltä se kaunopuheliaisuuden lahja, mikä oli hänen langollaan Cygnaeuksella. Kuitenkin voitaneen päättää sen erityisen rakkauden ja suosion perustuksella, jota seurakuntalaiset, kuten tuokempana saamme nähdä, osoittivat hänelle monessa tilaisuudessa, että hänen saarnansa sekä muut papilliset toimensa eivät olleet arvottomat, vaan että hän, kansan keskuudessa eläneenä, ymmärsi puhua ja toimia niin, jotta se vaikutti sanankuulioiden sydämiin. Tätä todistavat myös tarkastustilaisuuksissa hänen suhteensa annetut kiittävät lausunnot. - Ulkonaisessa katsannossa oli virantoimitus haittoja täynnä Bernerinkin aikana. Kun 1770 ulkomailla ilmaantui tarttuvia tauteja, niin asetti Ruotsin hallitus pitkin Venäjän rajaa sotilasketjun (militär-kordon) estämään, ettei matkustajat maitse toisi ruttoa valtakuntaan. Sentähden kiellettiin ruotsin alamaisia rajapitäjissä menemästä kirkkoihinsa venäjän puolelle; kansaa kehoitettiin käymään kirkossa naapuriseurakunnissa ruotsin puolella ja käskettiin papistoa Iitissä, Heinolassa, Hartolassa, Hirvensalmella ja Ristiinassa, jotka olivat Mäntyharjun rajapitäjiä, samoten kuin papistoa Sulkavalla, Puumalassa, Rantasalmella ja Kesälahdella, jotka olivat Kerimäen ja Säämingin rajapitäjiä, (missä kirkko niinkään oli Venäjän puolella) pitämään huolta sanottuihin pitäjiin kuuluvista ruotsin alamaisista sekä yleiseen jumalanpalvelukseen että

---

²⁷ Kirkonkok. pöytäk. 24/6.1780

²⁸ Kirkonkok. pöytäk. 13/3.1779

²⁹ Kirkonkok. pöytäk. 22/6.1764

³⁰ Kirkonkok. pöytäk. 29/9.1764

muuhun papilliseen hoitoon katsoen. Tämä sotilaallinen vartioiminen lakkasi kuitenkin jo samana syksynä. V.t. kirkkoh. Cygnaeus ennätti kuitenkin sillä välin lähettää kirjelmän konsistoriin, josta nähdään minkälaiset olot olivat. Hän kertoo, että vahvat vartijajoukot oli sijoitettu yksin pienimmillekin poluille, jotka kulkevat rajalle, minkä kautta ruotsin alamaiset joutuivat erotetuiksi kirkostaan, hautausmaastaan ja monista omistuksistaan venäjän alueella. Semmoisessa huolestuttavassa tilassa ei papisto katsonut voivansa heittää kumpaistakaan seurakunnan puolta ilman papillista hoitoa, vaan teki senkaltaisen sopimuksen, että kappalainen Berner jäisi Venäjän puolelle, jotavastoin nimipastori Cygnaeus muutti kodistaan Ruotsin puolelle ja jätti lapsensa sekä pienen omaisuutensa ynnä vanhan ja kivulloisen isänsä venäjän puolelle, kun sotilaalliset varustukset tehtiin niin pikaisesti, että ei ollut aikaa niiden muuttamiseen, ja kun myöhäisen vuodenajan sekä sopivan asunnon puutteen tähden se ei ollut mahdollistakaan. Jumalanpalveluksen ja ehtoollisen jakamisen paikaksi oli aiottu Lahden kylä, johon uusi kirkkopaikka oli määrätty, ja siellä viettikin seurakunta jumalanpalvelusta 16 p. joulukuuta avotaivaan alla ja pahalla säällä huolestuneen mielialan vallitessa. Hautausmaan suhteen oltiin pulassa, kun muutamista kylistä oli naapuriseurakuntien kirkolle yli 4 peninkulmaa, ja morsiusparit, jotka aikoivat mennä naimisiin yli valtakunnan rajan, joutuivat suurimpaan häiriöön. Cygnaeus anoi samalla, että konsist.koittaisi asianomaisilta virkakunnilta saada hänelle luvan, saada edes joskus nähdä lapsiaan ja omaisiaan venäjän puolella, kun hänelle oli sietämättömän raskasta tulla niin äkkiä heistä erotetuiksi. - Vuonna 1771 keväällä asetettiin samanlaiset toimenpiteet ruton estämiseksi, kuten edellisenä vuotena ja kesti tämä rajan vartioitseminen seuraavan vuoden kesäkuuhun asti. Tietysti olivat vaikeudet papistolle tänä aikana yhtä suuret kuin edelliselläkin kerralla³¹.

Cygnaeuksen siirryttyä kirkkoherraksi Loviisaan, määrättiin Berner 10/6.1780 hoitamaan avonaista kirkkoherran virkaa Mäntyharjussa. Samana vuonna 21/6 anoivat seurakuntalaiset niinhyvin ruotsin kuin venäjän puolella saada hänet kirkkoherraksi. Hän oli, sanoivat he, ollut 17 vuotta heidän opettajanaan ja oli hänellä holhottavana vaimo, seitsemän lasta (vanhin tuskin 12 vuoden ikäinen) ja onneton (mielipuoli) veli. S. v. 30/8 kuulusteltiin Berneriä kirkkoherran tutkinnossa, vaan ei hyväksytty. Kerrotaan silloin Bernerille nousseen itkut silmiin, mutta piispa (80 vuotias Gabriel Fortelius) oli lohduttanut häntä sanoen: "Älä itke, kyllä siitä vielä hyvä tulee" (eli "kyllä Jumala auttaa"). Niin kävikin, sillä 28/1.1781 ilmoittivat Mäntyharjulaiset tyytymättömyytensä kirkkoherran vaaliehdotuksesta ja anoivat uudelleen Berneriä. Asia joutui kuninkaan ratkaistavaksi ja 29/8.1781 ilmoitti hän, että kun Berner 18 vuoden ajalla niukalla palkalla on hoitanut kappalaisen virkaa Mäntyharjun pitäjässä semmoisella uutteruudella ja väsymättömyydellä, että hän on saavuttanut seurakuntalaisten yleisen luottamuksen ja suosion ja kun hän niin pitkällä virka-ajalla on ennättänyt hankkia itselleen kokemusta parhaiten tunteakseen

---

³¹ Herdaminne II, s. 71

ja ymmärtääkseen hoitaa, mitä kirkollisiin asioihin tulee, tätä seurakuntaa, johon kuuluu sekä ruotsin että venäjän alamaisia, sentähden, ja katsoen näihin ynnä muihin tähän kuuluviin asianhaaroihin asetettakoon B. neljäntenä vaalisaarnaajana vaaliehdotukselle. Vaalissa 16/12.1781 sai B. yksimielisen kutsumuksen ja 9/1.1782 valtakirjan sanottuun kirkkoherran virkaan.

Bernerin näin tultua seurakunnan esipapiksi näkyy, että hänen luonteessaan oli terästäkin. Melkein ensitoimikseen ehdottaa hän kahta kirkonmiestä eroitettaviksi virastaan renttumaisen (liderlig) ja säädyttömän käytöksen tähden, vaikka he pohjakuntalaisten pyynnöstä jäivät vielä yhdeksi vuodeksi asemilleen³². Ja samassa kokouksessa sai hän aikaan päätöksen, että pitäjän tuvasta karkoitettiin pois sinne sijoittunut loisväki, joka pyhäpäivänä piti siellä kelvotonta menoa. (Pöytäkirjan sanat "sedan man med förargelse förnummit" muistuttavat suuresti isäni lausetavasta, jota hänkin käytti, kun sai tiedon jostakin pahennuksesta seurakunnassa). - Samanlaisia toimenpiteitä ilmaantui muitakin hänen aikuisista kirkonk. pöytäkirjoista. Lasten opettajaa (kiertokouluttajaa) koki hän myös useamman kerran saada seurakuntaan, vaikka yritys aina edelleen raukesi pitäjäläisten uppiniskaisen vastustuksen tähden, he kun yhäti vakuuttivat, että vanhemmat pitävät huolen lastensa opetuksesta. Ja että seurakunnan hengellinen edistys oli provasti Bernerille sydämenasia, sitä todistaa m.m. kirkonkok. pöytäkirja 18/10.1795, jolloin hän ilmoittaa huomanneensa miten suurin osa seurakuntaa ovat laiminlyöneet ja olleet huolimattomat taivaallisen opin elävässä tuntemisessa ja kehoittaa sentähden sydämellisimmin (med sorgfullt hjerta och tårefulla ögon) kaikkia, niin hyvin vanhempia kuin nuorempia suurempaan ahkeruuteen ja totuuteen tässä asiassa. - Muutoin näyttää kuin olisi hänelläkin ollut tuo luonne - pitää joutua. Sillä puhumattakaan siitä, että noissa pöytäkirjoissa on sodan ajalta 1788-1789 täydellinen aukko, on useat pöytäkirjat lyhyinä muistiinpanoina ja lienee joku kokous pidetty ilman muistiinpanoakaan.

Valtiollisessa katsannossa sekava tila tuotti yhä edelleen monia vaikeuksia. Niinpä esim. seurakunnan kellotapuli oli niin kehnossa tilassa, että peljättiin sen todellisesti kaatuvan, jonka tähden isoa kelloa pitemmän aikaa soitettiin suurimmalla varovaisuudella ja viimein 20/4.1806 päätettiin se sijoittaa 3 kyynärää alemmaksi³³; ja pappilan asuinrakennus oli niin rappiolla, että laipio, varsinkin salissa, oli alasputoamaisillaan. Mutta uudisrakennukset jäivät sillensä, kun seurakuntalaiset ruotsin puolelta eivät suostuneet kustannuksia vaativiin töihin venäläisellä alueella, ennenkuin raja-asiat oli tullut selvälle kannalle.

Esivallan puolelta tuli myös vaikeuksia. Niinpä ilmoitti kenraali Stedingk 4/2.1789, että kunink. majesteetin käskyn mukaan oli kaikki yhteys venäläisten alamaisten kanssa ankarammin

---

³² Kirkonkok. pöytäk. 28/4.1782

³³ Kirkonkok. pöytäk. 2/9.1807

kielletty ja että ei ketään pappia sallittu tulla rajan yli venäjän puolelta³⁴. Kun nyt suurin osa Mäntyharjun seurakuntaa oli ruotsin rajojen sisällä, käskettiin Mäntyharjun kirkkoon Berner saapumaan ruotsin puolelle seurakuntaansa, hoitamaan sitä ja asettumaan Ryönän kartanoon, eikä ollut hänelle sallittu oleskella venäjän puolella, niin mieluista kuin hänelle olisi ollutkin pysyä virkansa toimituksessa ja palkkatulojen nauttimisessa. (Takaikin venäjän puolelle muutti Berner 21/12.1789). Kappalainen Faworin sallittiin jäädä venäjän puolelle hoitamaan sielläolevaa seurakunnan osaa.

Vuonna 1798 6/6 vanhaa lukua lakkautettiin taasen keisarill. käskyn kautta kaikki yhteys molempien valtakuntien alamaisten kesken³⁵. Kuitenkin sai maakomissario Masalin prov. Bernerin välityksen kautta käskyn jakaa rahvaalle lupapilettiä tulla kirkkoon ja palata sieltä heti, tahi viimeistään maanantaiaamuna. Vaan ei kukaan säätyhenkilö saanut semmoista vapaakirjaa. Kumpikin pappi (Em. Berner ja poikansa Gustaf Henrik) oli Viipurin kuvernööriltä saanut erityisen passinsa matkustaa virka-asioissa rajan yli, mutta ei kukaan päässyt (ruotsin puoleisen) maaherran passilla ruotsin puolelta venäjän puolelle, ei edes omille työmailleen. Tämä ruton estämiseksi annettu määräys (pestkordon) kesti vuoden 1800 loppuun, jolloin kansa jälleen sai käydä Herran huoneessa. Mutta kun seurakunnan uusi kappalainen Samuel Johan Krogerus saapui Mäntyharjuun (3/9?.1800) ryhtyäkseen virkansa toimittamiseen, ei häntä edes voitu vihkiä virkaansa, kun hän ei ollut saanut mitään lupaa venäläiseltä taholta. Venäläinen päällikkö Sommer meni yksissä neuvoin kasakkakapteeni Kratschaschokowin kanssa niin pitkälle, että he kielsivät Krogeruksen oleskelemasta virkatalollaan, joka oli venäjän puolella ja olemasta läsnä jumalanpalveluksessa kirkossa. Ja kun Krogerus ei totellut tätä kieltoa, otti eräänä sunnuntaina provastin saarnatessa kaksi aseilla varustettua kasakkaa hänet sakaristosta ja veivät hänet erään rajaratsastajan vartioimana valtakunnan rajalle.

Moninaisten vaikeuksien joukossa oli papistolla sekin, osata sopivalla tavalla järjestää jumalanpalveluksissa pidettävät esirukoukset molempien hallitsijahuoneiden puolesta³⁶. Kuningas vaati 1778 asianomaisten lausunnot niistä venäläisistä juhlista, joita vietettiin ruotsin Karjalassa, ja niistä kaavoista, joita synodi pietarissa oli antanut näiden seurakuntien papeille, ja joiden mukaan yleisissä jumalanpalveluksissa esirukoukset pidettiin ensin keisarinnan (Katariina II:sen) sekä keisarill. huoneen puolesta ja sitten kunink. majesteetin sekä kunink. huoneen puolesta. Tämän johdosta antoi kirkkoon Cygnaeus 1779 Mäntyharjun seurakunnasta sen selityksen, että niin kutsutut valtiolliset juhlat (statsfestinor), joihin kuuluivat keisarill. henkilöiden korkeat nimi- ja syntymäpäivät, muistopäivät hänen keisarill. majesteettinsa astumisesta hallitukseen sekä

---

³⁴ Herdaminne II, s.71.

³⁵ Herdaminne II, s.71.

³⁶ Herdaminne II, s. 77.

kruunauksesta ynnä kiitosjumalanpalvelukset korkeiden keisarill. henkilöiden parantumisen johdosta rokonistutuksen jälkeen, mitkä juhlat siihen aikaan olivat luvultaan 13 vuodessa, vietettiin myös Mäntyharjun seurakunnassa määrätyillä ajoillaan jumalanpalveluksella kirkossa, jolloin kokoontui ainoastaan venäjän alamaisia, tavallisesti varsin vähäinen määrä. Esirukoukset kirkossa toimitettiin tavallisesti yleisillä sanoilla: kaiken kristillisen esivallan edestä ja erittäinkin niiden molempien valtojen, joiden alle tämä seurakunta kuuluu. Mutta kun rukouspäivinä ja muina suurina juhlina, jolloin luettiin litania, korkeiden esivallan henkilöiden nimet mainittiin, tapahtui se siinä järjestyksessä, että heidän kunink. majesteettinsa Ruotsissa ynnä hänen keisarill. majesteettinsa Venäjällä, hänen kunink. korkeutensa kruununprinssi Ruotsissa ynnä keisarill. perintöruhtinas ja hänen puolisonsa Venäjällä sekä kunink. korkeudet, herttuat ja herttuatar ynnä perintöprinsessa Ruotsissa sekä keisarill. perintöruhtinaat (arffurstarne) Venäjällä esirukouksissa samalla kertaa mainittiin, vaan ei koskaan asetettu kumpaakaan korkeata hallitsijahuonetta etusijaan. Ja sanoi kirkkoherra, että vaikka tästä ei ollut annettu mitään määräystä, oli hän kuitenkin ollut pakoitettu huolestuneena noudattamaan semmoista varovaisuutta tällä arkaluonteisella paikalla, jossa usein kummankin valtakunnan virkamiehiä, vieläpä korkeampiarvoisiakin, ja molempien puolien kruununpalvelijat alati olivat samalla kertaa jumalanpalveluksessa saapuvilla. Muiden kirkollisten asioiden suhteen noudatti kirkkoh. korkeita esivallan määräyksiä, joita annettiin kummaltakin puolelta, kuitenkin niin, että kaikki juhlat, sunnuntai- ja rukouspäivät vietettiin uuden ajanluvun mukaan ja Ruotsissa sattuvina määräpäivinä. Ja ilmoitti kirkkoh. hoitavansa ruotsin puolisen seurakunnan asioita ruotsalaisten ja venäjän puoleisen taasen venäläisten asetusten mukaan. - Yleinen, tahi ainakin vähitellen siksi muodostunut menetystapa noiden esirukousten suhteen oli kuitenkin nähtävästi se, että Venäjän hallitsijahuone mainittiin ensin, varsinkin kun kirkko oli venäjän puolella. Tätä todistaa kertomus kuningas Kustaa III:n ja provasti Bernerin yhtymisestä, kaiketi sodan aikana 1789, jolloin kuningas teki matkan Savooneen (Mikkeliin). Kustaa III oli silloin kysynyt Berneriltä, kummanko hallitsijan, hänenkö tahi keisarinna Katarinan edestä B. ensin rukoili, ja oli B. siihen vastannut jotenkin tähän tapaan: "Teidän majesteettinne, valtakunnan ensimmäiselle ritarismiehelle ei sopine minun huomauttaa, että naispuolelle aina tulee antaa etusija", jonka johdosta kuningas hymyillen oli lyönyt häntä olkapäälle sanoen: "prest, prest, håll kappan på båda axlarna". Mutta että tässä tilaisuudessa oli epäilemättä ollut keskustelun esineenä tärkeämmätkin asiat, siitä on todistuksena se, että Porvoon piispa antoi Bernerille tänä aikana, 15/9.1789, provastin arvonimen itse kuninkaan käskystä, jossa ilmoitettiin arvonimen aiheutuneen siitä, että kirkkoh. Berner virka-aikanaan on osoittanut uutteruutta sekä väsymättömyyttä Jumalan seurakunnan hoitoon ja holhoomiseen kuuluvissa asioissa ja sen ohessa alati tuonut ilmi hyvin soveliaan käytöksen sekä varsinkin parhaallaan olevien sotalevottomuuksien aikana antanut

oivallisia todistuksia erinomaisesta uskollisuudesta sekä uutteruudesta kuninkaan ja isänmaan hyväksi.

Mitä vielä tulee tähän sota-aikaan, niin joutui silloin seurakunnan rahavarojen kirjanpito joksikin aikaa hunningolle. Kuten on mainittu oli provasti Berner pakoitettu asumaan tämän vuoden (1789) Ryönän kartanossa. Sentähden oli hän, peljäten sota-aikojen hävitystä, kätkenyt kirkonkirstun rahoineen maahan³⁷. Silloin oli myös tilikirja tuntemattomalla tavalla hävinnyt. Ja niin oli asioiden meno sodan jälkeenkin pysynyt sillä kannalla, että kirstuun (joka oli kolmella lukolla varustettu) oli pantu sinne tulevia rahoja ja sieltä tarpeen tullessa otettu niitä seurakunnan edusmiesten läsnä ollessa, vaan ei mitään tilikirjan tapaista pidetty, kunnes piispan tarkastuksessa 1797 provasti B. tulee vakavasti (alfvarligen) käsketyksi ryhtymään säännölliseen tilikirjan pitoon. Muuta muistutusta ei tämän johdosta annettu, kun seurakunta ilmaisi täydellisen luottamuksensa kirkoll. varojen hoitajaan ja provastiin, että he olivat moitteettomasti hoitaneet mainittuja varoja. (Berner oli kirkoll. varojen hoitaja 1780-1804). Berner oli saarnaajana Synodaali kokouksessa 15-18/2.1795.

Vanhoilla päivillään oli provasti Bernerillä vielä kunnia ottaa vastaan pappilassaan keisari Aleksanteri I 10/3.1803³⁸. Provasti vanhus riensi ratsain keisaria vastaan pitäjän rajalle Valtolaan. Keisari oli silloin kehoittanut häntä palajamaan kotiinsa edeltäpäin, vaan oli provasti kohteliaisuudesta ratsastanut niin hitaasti, että keisarin seurueineen noustessa yhdelle mäelle näkyi hänelle harmaapäinen provasti toiselta, ja oli keisari silloin yhä uudelleen huudahtanut: katso, tuolla on taasen tuo harmaapää vanhus (der alte Greis). Kun sittemmin keisari saapui pappilaan, oli hän nähnyt pihassa kaksi ruotsin upseerin puvussa olevaa henkilöä ja kysynyt oudoksuen keitä he olivat. Saatuaan tietää, että he olivat provastin kaksi ruotsin sotaväessä palvelevaa poikaa, oli keisari ilmoittanut, että heidän on pysyttävä poissa hänen näkyvistään³⁹.

Kuten yllä mainituista seikoista näkyy, oli provasti Bernerin toimitettava papin virkaa vaikeiden ja sekavien olosuhteiden vallitessa, joissa vaadittiin taitavuutta, ehkäpä usein myös "huopaamista ja soutamista", jotta seurakunnan asiat pysyisivät mikäli mahdollista hyvällä kannalla. Kumminkin osoittavat muutamat muistot, että hänellä oli taipumusta leikillisyyteen. Kentiesi oli myös hänellä joku määrä tuota onnellista luonnetta, josta Tegner laulaa:

Kung Halfdan skämtade jemt och log,
Men likafullt som en man han slog.

³⁷ Piispan tarkast. pöytäkirja 1797.

³⁸ David Bernerin akat. väitöskirja.

³⁹ Prov. V.O.Pesoniuksen kertomus

Kentiesi auttoi häntä tämäkin luonteen ominaisuus pysymään mielen tasapainossa synkempienkin olojen vallitessa. Provasti B:n huumoria kuvaa seuraavakin kertomus. Kerran tuli hänelle ilmoitus, että eräs venäläinen piispa oli tuleva kirkkoon jumalanpalveluksen ajaksi ja käskettiin B:n valmistamaan tälle istuinsija jollekin julkisemmalle paikalle. Paremman puutteessa antoi B. silloin kantaa "mustanpenkin" tavalliselle paikalleen ristikäytävälle ja peittää sen parivaatteella. Siinä istui sitten piispa seurakuntalaisten oudostelevien silmäysten esineenä.

Yleisesti sai hän osakseen tunnustusta sekä kunnioitusta alaisiltaan. Niinpä sanotaan provastin tarkast. pöytäkirjassa 17,18/9.1780, että hän toimitti jumalanpalveluksen hyvin kiitettävällä uutteruudella (nit) ja hartaudella, ja oli hänen saarnansa varsin rakentava ja johdattava (handledande). Ja kun seurakuntalaiset tarkastajan (Ristiinan provasti Nils Aganderin) kysymykseen olivat yksimielisellä Jumalan kiitoksella sekä tyytyväisimmällä mielihyvällä ilmoittaneet, että kaikki papin toimeen kuuluvat asiat neuvoineen, kehoituksineen sekä varoituksineen olivat tulleet kiitettävimmällä ahkeruudella ja uskollisuudella hoidetuiksi, todistaa tarkastaja tämän olevan hänenkin ajatuksensa, niinkuin hän oli lähellä asuvana tullut asiat tuntemaan sekä vastikään seurakunnasta poismuuttaneen kirkkoh. Cygnaeuksen että kappal. Bernerin suhteen. Samalla todistaa tarkastaja, että molemmat mainitut papit olivat yhteisellä kristillisellä hellyydellä sekä varovaisuudella (öm-och försiktighet) valvoneet tätä kahdelle kruunulle kuuluvaa seurakuntaa, niin että ei kumpikaan puoli ole tullut laiminlyödyksi vielä vähemmin loukatuksi, vaan ovat molemmat yhteisesti tulleet pidetyiksi rikkaantumattomassa sovussa, harvinaisella (ogemen) rakkaudella sekä kunnioituksella molempia pappeja ja opettajia kohtaan. - Piispan tarkastuksessa 26,27/3.1797 taasen, jonka piti piispa Sakris Cygnaeus, luetaan pöytäkirjassa seuraavat sanat: Kun seurakunnan pasrori herra provasti Emanuel Berner pitkällisellä yhteisellä palvelusajallaan herra Tohtori ja Piispan kanssa oli alati osoittanut varmimmat todistukset (ojäfaktigaste vedermälen) tyydyttävästä opista ja kelvollisesta (hedrande) uutteruudesta virassa, jota todenperäistä arvolausetta herra Tohtori ja Piispa ei voi häneltä kieltää, vaikka olikin läheisen heimolaisuuden (blodsband) kautta herra Provastiin liitetty, niin katsoi Herra ja Piispa voivansa erityisellä ilolla rajoittaa kunink. kirkkolaissa määrätyn toimenpiteensä esillä olevassa tilaisuudessa siihen sydämelliseen toivotukseen, että suuri Ylipaimen, joka tähän saakka on niin voimallisesti auttanut Herra Provastia, myös vastedes laupiaasti (mildeligen) vahvistaisi Herra Provastin vähitellen heikkeneviä voimia, niin että Jumalan kalliisti ostettu seurakunta saisi niin kauvan kuin mahdollista nauttia (hugna sig) tämän hellämielisen ja arvokkaan opettajan valpasta palvelusta, kaikissa niissä huolestuttavissa oloissa, jotka kohtaavat tämän, kahdelle kruunulle kuuluvan seurakunnanhoidossa. - Vieläpä piispa M.J.Alopaeus lausuu tarkast. pöytäkirjaan (1/3.1816), että hän oli ilolla tullut tähän seurakuntaan, jonka papisto on pitemmän aikaa ollut tunnettu taitavuudesta ja uutteruudesta virassa.

Harvinaisen sydämellinen oli Bernerin ja seurakuntalaisten väli. Kirkon kokouksessa 20/4.1806 todistaa Berner, että seurakuntalaiset ovat niinä 42 vuotena, kuin hän on ollut heidän pappinaan, alati osoittaneet hänelle erityistä rakkautta sekä kunnioitusta ja tuoneet sen ilmi kaikissa esiintyvissä tilaisuuksissa sanomattomilla todistuksilla (outsägliga prof.). Hän muistuttaa heille, miten he usampia vuosia ennen olivat sitoutuneet maksamaan hänen apulaiselleen, nyttemmin Mikkelin kappal. Gust.H.Bernerille vuosittain 4 kappaa kovaa viljaa kultakin kokonaiselta ja 2 kappaa kultakin ositetulta talolta, vieläpä luvannet suorittaa tätä maksua, niin kauvan kuin hän tarvitsi apua (biträde) virassa omilta pojiltaan; ja kysyy, josko he nyt taasen tahtoisivat antaa uuden todistuksen samasta rakkaudesta, kun hänen poikansa Aksel Abraham B. sinä keväänä oli tullut vihityksi papiksi ja isänsä apulaiseksi. Siihen kaikki, paria tahi kolmea lukuunottamatta, myöntivät suurimmalla suostumuksella ja lupasivat rehellisesti suorittaa sanotun maksun⁴⁰. Kun sittemmin Bernerin kuoltua oli kysymys seurakuntalaisten myöntymyksestä armovuosien saamiseksi hänen turvattomille pojilleen Sakris ja David Bernerille, anoivat he, jos heidän puoltolauseensa jotakin vaikuttaisi, että korkea esivalta soisi armollisimmasti sanotuille kirkkoherravainajan pojille yhden tahi useamman armovuoden, kun he täten voisivat osoittaa viimeisen todistuksen siitä rakkaudesta ja mieltymyksestä, mikä heillä oli ollut provasti Berneriä kohtaan hänen elinaikanaan, joka oli palvellut heitä niin monta vuotta vilpittömällä (ofärfalskad) uutteruudella; ja tahtoivat he kiitollisuuden uhriksi vainajan muistolle auttaa hänen köyhiä lapsiaan niin kauvan kuin mahdollista.

Oltuaan pappina Mäntyharjussa vähän vaille 44 vuotta ja leskimiehenä 8 vuotta kuoli Emanuel Berner 24/1.1808 polttotautiin (hetsig feber) lähes 70 vuoden ikäisenä. Hän säästyi näkemästä viimeistä sotaa Ruotsin ja Venäjän välillä, joka syttyi muutamia päiviä hänen kuolemansa jälkeen, johon kaksi hänen poikaansa ottivat osaa, ja josta johtui Mäntyharjun pitäjän eri puolten jälleenyhdistyminen saman valtikan alle; niin muodoin valoismpi aika ei ainoastaan seurakunnan papistolle, vaan myös sen kaikille jäsenille. Nykyisin ei ole enään muistona noilta kovan onnen ajoilta sanottavasti muuta jäljellä kuin hautausmaa Lahden kartanon lähellä. (Tämä hautausmaa valmistettiin sodan tähden 1789 ja vihittiin 22/2.1789.-"Katso kuolleiden kirja" sanotulta vuodelta), ja nimitys "kappelinpuoli", jota joskus vielä käytetään sen puoleisesta osasta seurakuntaa.

Puoliso: vihitty 25/8.1765 Mäntyharjussa, oli Anna Sofia Willström, synt. 20/10.1740, kuoll. halvaukseen Mäntyharjun pappilassa 14/6.1800. Lovisan raatimiehen Henrik Willströmin ja Hedvig Magdalena Plantingin, k. Mäntyharjussa 17/10.1768 leskenä, tytär. Tuttavuus oli nähtävästi syntynyt Bernerin ollessa pappina Lovisassa liiatenkin kun sukulainen Sakris Cygnaeus jo 1761 oli nainut vanhemman sisaren.

V. Lapsia, joista kaikki nykyiset suvun jäsenet polveutuvat:

1. Gustaf Henrik, synt. 1766, kuoll. 1817. Kappalainen. (Ensimmäinen haaraus) Katso 33.
2. Brita, synt. 1767, kuoll. 23/11.1767.(Lienee sama Brita kuin sivu 17 . ???)
3. Emanuel, synt. 1769, kuoll. 1825. Kapteeni. (toinen haaraus) Katso sivu 37 .

⁴⁰ Kirkkokok. pöytäk. 20/3.1808

4. Sakris Johan, synt.1771, kuoll. 1839. Maanviljelijä. Katso sivu 73.
5. Kristina Elisabet (Stiina Liisa), synt. 6/11.1772, kuoll. 26/8.1807. puoliso: vihitty 1801 puoliorpanansa Samuel Johan Krogerus (Kroijeus) kanssa. (Rautalammin kappal. Johan Krogeruksen, synt.1733, kuoll. 19/3.1800, ja Margareta Weckmanin, synt. /9.1740, kuoll. . 2/5.1822, poika). Synt. 24/8.1765. Yliopp. 16/3.1784. Papiksi vih. 13/4.1791. Pitäjän apulainen Hankasalmella 1799. Kappal. Mäntyharjussa 3/9.1800. Nimipastori 11/5.1811. kuoll. 25/11.1820. Hänen 2:n puolisonsa, vihitty 26/4.1812, Anna Lovisa Andersin, synt. 1789, kuoll. 16/4.1855. Tämä Kroijerus suvun haaraus on sammunut, sillä ainoat elossa olevat jälkeläiset, pojan, Nurmeksen provastin, Sigfrid Gustaf Kroijeruksen lapset Mimmili Albertina Kristina, synt.1844, kuoli 13/8.1908, ja Hjalmar Aksel Adolf, synt. 1846, kuoli 21/2.1905, olivat naimattomat.
6. Anders Georg, synt. 1775, kuoll. 1833. Kapteeni. (Kolmas haaraus). Katso sivu 74.
7. Margareta Maria, synt. /2.1776, kuoll. lapsena.
8. Agneta Sofia (Agneta). Nähtävästi Sakris Cygnaeus (vanh.) tyttären Agneta C:n kaima. Synt. 9/9.1777, kuoll. 12/5.1823 Parikkalassa. Puoliso: vihitty n. 1796, Johan Wargentini (Säämingin lukkarin Claudius Wargentinin,(synt. 1725, kuoll. 19/9.1795) ja Maria Kristina Holmin (synt. 1737, kuoll. 3/11.1813) poika). Synt. 22/4.1763. Yliopp. 3/8.1782. Papiksi vih. Haminassa 1786. Kappal. Taipalsaarella 1792. Nimipasrori 1799. Taipalsaaren kirkkoh. 1807. Kuoll. 12/6.1817. Tämä Wargentini suvun haaraus on sammumaisillaan, sillä pojan, Heinäveden provastin Karl Gustaf (Kalle) Wargentinin, synt. 27/6.1811, kuoll. 3/4.1865 ainoa lapsi Gustaf, synt. 27/7.1844, oleskelee naimatonna Venäjällä, josko lienee enään elossakaan.
9. Aksel Abraham, synt.1780, kuoll. 1823. Provasti (Neljäs haara) Katso sivu 75 .
10. David, synt. 1785, kuoll. 1817. Nimipastori. Katso sivu 87.

Ensimmäinen haara

V. Gustaf Henrik Berner.

(s. 31).

Syntyi Mäntyharjussa Kiiskissä 7/8 (7/6).1766. Sai toisen nimensä nähtävästi äitinsä isän Henrik Willströmin muistoksi, vaikka häntä tavallisesti nimitettiin Gusta. Tuli Porvoon lukioon 1786. Yliopp. Viipur. 4/31791. Papiksi vihitty 28/1.1793 isänsä apulaiseksi Mäntyharjuun. W.t. kappalainen siellä 5/10.1796.

Tältä ajalta on hänestä piispan tarkast. pöytäkirjassa (1797) sanottu, että hän saarnassaan selvästi ja rakentavasti selitti silloin olevan Puolipaasto-sunnuntain evankeliumia. Edelleen luetaan mainituissa pöytäkirjassa nämät isälliset sanat: "Kun Herra Tohtorilla ja Piispalla oli varmoista syistä se luottamus apul. Gustaf Henrik Berneriin, että hän vakavasti ahkeroitsee yhdistää hyvään taitoon sellaisen käytöksen kaikessa elämässään kuin hurskaalle papille sopii, niin annettiin hänelle nyt ainoastaan kaikenlaisia helliä muistutuksia, jotka katsottiin tarpeellisiksi herättämään hänen huolenpitonsa hänellä velvollisuutena olevasta sielun hoidosta ynnä tarkasta valvomisesta oman sielunsa pelastuksen suhteen, varsinkin että ei laiminlyödä jokapäiväistä edistymistä tarpeellisissa opinnoissa, että ahkerien (troгна) rukousten ohessa ei unhoittaa vireää Raamatun lukemista ja Jumalan pyhän sanan harrasta tutkimista, eikä myöskään jättää siksensä tärkeiden Tunnustuskirjojemme aivan täydellistä käyttämistä (handtrande)". -Vielä luetaan siinä: " Mitä tulee koko seurakunnan itsestään ja monta eri kertaa tehtyyn pyyntöön, että apul. Berner, joka kaikella oikeudella on voittanut sen täysimmän rakkauden, tulisi korotetuksi (befordras) täällä nykyisin avonaisena olevaan kappalaisen virkaan, niin vakuuttivat tarkastajat, antavansa kotiin tullessa Porvooseen, jos Jumala suo, tästä konsistorille tarpeellisen tiedon." Tämä asia oli pantu vireille tirehtööri Abrah. Argillanderin aloitteesta kirkonkokouksessa 1/1.1797. Sittemmin (nähtävästi kysymyspäivänä) 21/9.1797 anoivat Mäntyharjulaiset Bernerille vaalisijaa sanottuun virkaan, ja 18/1.1798 anoi Konsistori kunink. Majesteetille lupaa saada asettaa hänet vaaliehdotukselle, vaikka hän oli nuorempi kuin muut kolme viran hakijaa, mutta kunink. majesteeti vastasi, että konsistorin tulee menetellä lain ja asetusten mukaisesti, joten seurakuntalaisten yritys raukesi.

Gustaf Henrik Berner tuli Mikkelin 2 kappalaiseksi 1/9.1802. Sai nimipastorin arvonimen 1811. Kuoli Sutelassa halvaukseen 10/3.1817, 51 vuoden ikäisenä.

Mikkelin kirkkoherroina hänen aikanaan olivat tohtorit Henrik Forsius ja Aaron Molander; 1:senä kappalaisena oli maisteri Johan Henrik Norring.

Joku ijällisempi Mikkeliäinen kertoi vastamainitulla Norringilla olleen pitempiaikaisen kinastuksen Bernerin kanssa, tietymätöntä mistä syystä. Norring oli ollut hyvin kiivas, vaan Berner oli ottanut vihaiset sanat vastaan tyynesti ja maltillisesti. (Olisiko mahdollisesti Bernerin sekavat suhteet tulevaan puolisoonsa aiheuttaneet Norringin kiivauden?) Myös kertoi joku, miten Berner sodan aikana, kun viholliset olivat tulossa Mikkeliin, oli rauhoittanut seurakuntalaisia sanoen, ei pidä peljätä Venäläistä, Venäläinen on hyvä mies. Ja kun eräs osasto heitä oli tullut hänen asuntoonsa Sutelaan, oli hän tullut viinapullo kädessä vastaan portille, tarjoten heille tervetuliaisryppyä. - Hänestä saa sen käsityksen, että hän oli hiljainen, vaatimaton ja ystävällinen. - Ainoa himmentävä kohta hänen elämässään on hänen yllämainittu suhteensa tulevaan puolisoonsa, joka synnytti hänelle kaksi lasta ennen laillista avioliittoa. Siitä ei kuitenkaan voi enään mitään tarkempaa arvostelua lausua, kun lähemmät asianhaarat ovat aivan tuntemattomat. Kentiesi tuotti taistelu säätyrajoituksia vastaan asialle viivytyksen. Jos taasen yhtyminen tapahtui ainoastaan saastaisessa himossa, niin Berner saattoi asian, mikäli mahdollista, hyvään loppuun, ottamalla viettelemänsä aviopuolisokseen. Leskenä ollessaan nautti "pastorska Berner" kaiketi yleistä kunnioitusta. Ainakaan en kuullut sukumme vanhempien jäsenien, jotka hänet tunsivat, lausuneen hänestä mitään moitteen sanaa. - Muutoin mahtoi pariskunnan keskinäinen väli olla varsin hellä ja hyvä. Sitä osoittaa Mikkelin kirkon sakaristosta löytynyt Gust. H. Bernerin virsikirja, jonka täyteen kirjoitettuja kansilehtiä oli tavallaan liikuttavaa katsella. Sillä paitsi lasten nimiä esiintyi siinä enimmäkseen alkukirjaimet G.H.B. ja E.P. tavallisesti suljetut sydäntä esittävään kuvioon.

Puoliso: Eva Piira, vihitty Rantasalmella 31/10.1804, synt.1776, kuoli 12/7.1825 sisälliseen paineeseen (invärtes böld) Mikkelin Siekkilässä, jonne muutti 1818,(Parantola N:o 3). Kiiskin torpparin Paavo Piiran (s.1736, k.1801) ja Maria Kakon (s.1738, k.1808) tytär.

VI. Lapsia:

1. David, synt. ennen avioliittoa 1802, kuoll. 1855. Lääninviskaali. Katso sivu 35.
2. Johan Gustaf, synt. ennen avioliittoa Rantasalmella Lammasmäellä 8/7.1804, kuoll. 17/1.1806
3. Anna Sofia, (Ann Sofi) synt. Mikkeliissä 3/2.1806, kuoll.18/3.1850. Puoliso Mäntyharjun Wihtamaalla setänsä lesken tykönä, (jonka kasvatti hän oli vuodesta 1824) Hedvigin päivänä 15/10.1829, Erik Niklander, synt Mäntsälässä 16/10.1795, (rahvaanpoika), taloll. Juhana Juhananpojan (Johansson), (s. 5/1.1773, k. 16/8.1819) ja Maria Erikintyttären (Ersdotter), (s. 1775, k. 14/1.1856) poika. Jussilan talosta Nikinojan kylässä, josta sukunimi lienee muodostettu. Papiksi vihitty 6/6.1821. Kirkkoh. apul. Viipurissa. Kirkkoh. apul. Mäntyharjussa 11/12.1822. V.t. kirkkoh. ja armovuoden saarnaaja siellä 11/6.1823. Kirkkoh. apul. Kuopiossa 25/4.1827. Samoin Hollolassa 22/4.1829. V.t. kappal. Porneesissa 31/3.1830. Kappalainen Mäntsälässä 8/9.1830. Nimipastori 16/12.1835. Kappal. Askolassa 27/10.1841. Kirkkoherra Uuniemellä 18/11.1846, vaan kuoli ennenkuin pääsi muuttamaan 30/7.1848. - Heidän lapsensa: Hedvig Kristina Amanda N, synt. 22/11.1831, kuollut, oli emännöimässä enonsa Anders Bernerin tykönä. Erik Viktor N, synt. 9/9.1835, ampui itsensä 16/1.1856, ylioppilas. Johan Gustaf N, synt. 22/4.1839, Liikennetirehtöörin apulainen.
4. Maria Elisabet, synt. Mikkeliissä 9/11.1807, oli orvoksi tultuaan setänsä luona Wanhalassa, jonka kuoltua muutti 1835 Mäntsälään (lankonsa luo) ja sieltä kaiketi veljensä luo, kuoll. naimatonna 20/7.1857 Uukuniemellä, jossa oli ollut hoitamassa veljensä Anders B:n taloutta.
5. Anders Emanuel, synt. 1809, kuoll. 1874. Provasti. Katso sivu 36

6. Johan Emanuel, synt. Mikkelissä 13/3.1812, hätäkastettu ja kuoll. 23/3.1812.

VI. David Berner

(sivu 34)

Syntyi 3/3.1802 Mäntyharjussa. Vt. katsastelukirjoittaja. Varanimismies. Vt. nimismies Sakkolassa 1836-1837. Vt. lääninviskaali Viipurin läänin itäosassa 1847-1855. Kuoli Sakkolassa 22/8.1855.

Puoliso: vihitty 16/12.1836 Eva Augusta Schwalbach, synt. 1/11.1813, kuoll. 6/2.1888, tehtailija (ennen hansikkaan tekijämestari Pietarissa) Käkisalmissa, Fredrik Ludvig Schwalbachin ja Hedvig Grenin tytär.

VII. Lapsia:

1. Theresia Amalia, synt. 27/11.1837, kuoll. 8/2.1884. Puoliso: vihitty 26/10.1856 Sakkolan nimismies Fredrik Söderberg, synt. 19/1.1829, Suomen Pankin konttorin kassööri Viipurissa 1866, ottanut virkaeron 22/1.1889, kuoll. 13/7.1889. Heidän lapsensa: 1) Gustaf Fredrik Morits, s. 18/1.1858. 2) Klas Harald Villiam, s. 20/11.1859. 3) Hulda Nanny Sylvia, s. 9/4.1861. 4) Uno Hugo Hjalmar, s. 11/2.1869. 5) Aina Armida Theresia, s. 3/11.1864, k. 14/5.1868. 6) Hildur Olga Naimi, s. 13/2.1874, k. 15/2.1874.
2. Karl Gustaf, synt. 1840 kuol. 1904. Tilanomistaja. Katso sivu 35
3. Edla Sofia (Sonja), synt. 20/6.1846. Puoliso vihitty Sakkolassa 5/1.1868 Knut Emil Lindgren, synt. 7/6.1840, yliopp. 4/2.1862. Filos. Kand. /5.1867. Maisteri 31/5.1869. Historian opettaja Helsingin realilyseossa. - Heidän lapsensa: 1) Ellen Johanna Augusta, s. 2/11.1868. 2) Karl Emil, s.26/3.1870. 3) Anna Maria, s. 26/9.1871. 4) Emil, s. 4/5.1874, k. 9/5.1874. 5) Helmi Sigrid, s. 20/3.1875. 6) Elis Ilmari, s. 12/5.1877.

VII. Karl Gustaf Berner

(s. 35)

Syntyi 5/5.1840 Sakkolassa. Tuli Porvoon lukioon 1857. Yliopp. 9/10.1862. Maanviljelijä. Omisti Sommarnäsin kartanon Orimattilassa, vaan joutui vararikkoon 1896. Asui sitten joitakuuta vuosia tyttärensä nimeen ostetussa talossa Joutsenossa. Muutti sittemmin samalla tavalla ostettuun taloon Lohajalle, jossa kuoli 24/5.1904, 64 vuoden ikäisenä, oltuaan jonkun aikaa halvauksesta raihnaantuneena.

1. puoliso: vihitty 14/4.1871 orpanansa Rosalia Luise Flodin (Rosa), synt. 14/1.1851, kuoll. 16/1.1888, makasiininhoitajan Käkisalmissa Karl Fredrik Flodin ja Anna Hedvig Schwalbachin tytär.
2. puoliso: vihitty 24/6.1890 Hilma Anderson, synt. Kårerundissa Ruotsin Wermlannissa 10/4.1868 tilanomistaja Anders Andersonin ja Ingeborg Maria Andersonin tytär. Leskeksi tultuaan muutti Hilma Berner 3 lapsensa kanssa Ruotsiin.

VIII. Lapsia edellisestä avioliitosta:

1. Anna Augusta, synt. 5/7.1872, kuoll. 16/1.1920, O.Y. Agrosin konttoristi.
2. Sigrid, synt. 11/5.1874. Suorittanut oppijakson Helsingin kauppaopistossa 1894. Konttoristi,

kuollut 26/6.1898.

3. Fanny Sofia, synt. 31/1.1876. Suorittanut oppijakson samassa kauppaopistossa 1894. Rahastonhoitaja Agroksen konttorissa.
4. Anders Gustaf, synt. 9/6.1878. Merimies Ameriikan Yhdysvalloissa. Luotsilaitoksen palveluksessa.

VIII. Lapsia jälkimmäisestä avioliitosta:

5. Karl Anders Hilding, synt. 11/12.1892. Puutarhuri.
6. Ingrid Hilma Maria, synt. 20/9.1894, vih. 20/12.1923 isännöitsijä Axel v. Zweigbergk`iin, synt. 25/10.1894.
7. Ruth Hilma Maria, snt. 4/10.1895. Konttoristi Tukholmassa.

VI. Anders Emanuel (Anttu) Berner.

(s. 34)

Syntyi Sutelassa Mikkelissä 10/9.1809. Tuli Porvoon lukioon 1825. Ylioppilas 9/3.1830. Papiksi vihitty 17/3.1834 (Approbatur), kirkkoh. apul:ksi Joroisiin. Tuomiokirkon apul. Porvoosa 21/1.1835. W.t. kaupungin kappal. ja archidiakonus Porvoossa 1/5.1839.

Vakinainen 1/4.1840. Nimipastori 9/7.1842. Uukuniemen kirkkoherra 22/8.1849. Provasti 7/4.1858. Kirkkoherra Asikkalassa 1/5.1865. Kuoli naimatonna Asikkalan pappilassa äkkiä yöllä unessa 18/10.1874.

Hän oli luonteeltaan hiljainen, rauhaa rakastava ja samalla valmis jakamaan omaisuuttansa köyhien auttamiseksi. Myös ilmaantui hänessä arkamielisyyttä. Sitä osoittaa hänen tapansa telkitä öiksi makuuhuoneensa ovi muun muassa pöydillä ja tuoleilla, kun pelkäsi Asikkalan, ainakin siihen aikaan huonoista tavoista tunnettua, kansaa. Sentähden täytyi, hänen kuoltuaan, omaisten murtamalla tunkeutua sisälle makuuhuoneeseen.

Samaa luonteen omaisuutta kuvaa toinenkin tapaus. Ollessaan Porvoon kappalaisena, oli hän kerran kutsuttu lisäjäseneksi tuomiokapituliin, jolloin oli tehtävä vaaliehdotus johonkin seurakuntaan, ja oli kysymys oliko 1:selle vaalisijalle asetettava eräs herännyt tai eräs heräämätön pappi. Bernerin tuli nuorimpana jäsenenä antaa äänensä ensiksi, ja että ei loukkaisi puheenjohtajaa tuomioprovasti Lindhiä, koki hän saada tietää tämän mielipiteen, ja sitten antoi hän 1:sen vaalisijan tuolle heräämättömälle. Mutta Lindhin mielipide olikin toinen, ja osaksi harmistuneena väänsi hän Bernerin virkanimityksen archidiakonus sekä sanoi: saattoihan arvata, että archidiabolus ei antaisi ääntänsä heränneelle papille.

Ensimmäisen sukuhaarauksen loppu.

Toinen haara

V. Emanuel Berner

(s.31)

Syntyi 14/9.1769 (Kiiskissä). Hänen itsensä kirjoittama elämäkerta on suomennettuna seuraava:

1769 14p. syyskuuta minä synnyin. Isäni oli provasti ja kirkkoh. Mäntyharjussa Emanuel Berner, äitini Anna Sofia Willström. Vuodesta 1781 vuoteen 1784 oli minulla yksityistä kotiopetusta, silloin minut lähetettiin Lovisan triviaalikouluun. 1787 tulin minä lukiolaiseksi Porvooseen. Heinäkuusta alkain 1788, 1789, 1790 aina 22 p. huhtikuuta 1791 olin minä kotona vanhempieni luona maamiehenä, silloin tulin Vänrikiksi kunink. Savon jääkäriyrykmentiin ilman palkata. - 1796 vihollisuuksien syttyessä Venäjää vastaan (kaiketi sen johdosta, kun Kustaa IV Aadolf oli silloin purkanut kihlauksensa Aleksandra suuriruhinattaren kanssa), olin minä 5 viikkoa Naaraniemessä (Miekansalmen seutuvilla) rajaa vartioimassa. - 1795 sain minä aliupseerin (kersantin) palkan. (22/7.1795 "Fredrik på stat ut i transporterade Carl Vilhelm Malms Carl Vilhelm ställe, hvarvid han kommer att åtnjuta Sergeants lön". Määräyskirja). 7/7.1802 ylennettiin minut Aliluutnantiksi (Second Lieutenant), 9/10.1804 ylennettiin minut luutnantiksi (premier lieutenant). Armeijan kapteeni 16/4.1805. - 1808 23p. tammikuuta kuoli isäni.- V.t. Mäntyharjun komppanian päällikkönä. 1808 helmikuun alussa, kun sota syttyi Venäjän keisarin välillä, annettiin minulle kuten muillekin sotilaille liikkeelle lähtökäsky; 2 p. maaliskuuta lähdimme Mikkelistä, tukala yö 3:tta päivää vasten. 15 p. otin osaa taisteluun Kallaveden jäällä Kuopion pitäjässä Toivolan kylän luona. - 8 p. heinäkuuta olin mukana tuimassa peräytymisessä Lapualta Vaasan läänissä. - 14 p. heinäkuuta otin osaa tappeluun, joka alettiin Kauhavalla 1 1/2 penikulmaa Lapualta ja päättyi viimeainitussa kirkonkylässä meille voitoksi. Tämän tappelun aloitimme me Jääkärit kello 7 aamulla ja kesti se kello 10:een iltasella. 17 p. elokuuta otin osaa tappeluun Alavuudella, jossa tulin haavoitetuksi oikeaan käsivarteen ja kylkeen. - 19 p. maaliskuuta 1809 peräytymisessä Holmöstä läntisen Merenkurkun poikki 1 1/4 penikulman päässä Östnäsbystä Uumajan pitäjää olimme me Merenkurkussa (på Qvarken) kasakoiden piirittäminä. - Vuonna 1809 19/4 saatuani armollisen virkaeron matkustin kotiin Norrmalingen pitäjästä Ångermanlannista Tukholman kautta ja saavuin kotiin 1 p. lokakuuta.

Kultamitalin "Urhoollisuudesta sodassa" (För tapperhet i fjält) sai Berner Lapualla; virkaero annettiin hänelle kapteenin arvolla. Kapteeni Emanuel Bernerin suhteen olkoon vielä mainittu, että hänen kultamitalinsa on nykyään hänen pojanpoikansa Robert Emil Bernerin huostassa. (Nykyisin Juho Saloheimolla, sai sen Sofia tädiltään).

Mitalin myöhempiä vaiheita koskevaa kirjeenvaihtoa (alkuperäisestä selventäen EB):

Vammalassa 20/1.1940

Suomen sotaväen ylipäällikkö,
Sotamarsalkka,
Vapaaherra Carl Gustaf Mannerheim.

Savon jääkäreissä, Mäntyharjun komppaniassa luutnanttina palvellut sittemmin kapteenin arvolla virkaeron saanut isoisäni isä Emanuel Berner, joka joukkonsa kanssa otti osaa muun muassa Kauhavalla 14 p:nä heinäkuuta 1808 kello 7 alkaneseen ja Lapuan kirkolla saman päivän iltana kello 10 suomalaisille voitokkaasti päättyneeseen taisteluun, sai tämän taistelun jälkeen kultaisen mitalin "för tapperhet i fält", joka on sukumuistona joutunut haltuuni. Kun tämä mitali mahdollisesti vielä voisi palvella rakkaan isänmaamme asiaa, jos se annettaisiin tunnustukseksi jollekin ansioituneelle maamme

puolustajalle, rohkenen lähettää sen tämän mukana Teille, Herra Sotamarsalkka, ja kunnioittavimmin pyydän, että Te tahtoisitte, jos pidätte sen sopivana, harkintanne mukaan antaa sen jollekin upseerille, joka nykyisessä sodassa on osoittanut tai osoittaa henkilökohtaista urhoollisuutta ja neuvokkuutta. Onnellinen sattuma olisi, jos tämä upseeri sattuisi olemaan Savosta tai Karjalasta, joissa maakunnissa Emanuel Berner ja hänen jälkeläisensä ovat eläneet ja vaatimattomia tehtäviään täyttäneet, mutta älköön tämä lausunto kuitenkaan estäkö mitalin antamista muualtakin olevalle enemmän ansioituneelle. Ja jos katsoisitte tämän mitalin, jonka otaksun olevan harvinaisuuden, jollakin muulla tavoin käytettynä paremmin hyödyttävän isänmaatamme, niin pyydän Teitä määräämään sen käyttämisestä. Rukoilen Jumalalta Teille voimia ja viisautta vastuunalaisessa tehtävässäne sotavoimien ylipäällikkönä sekä merkitsen kunnioittaen
J. Saloheimo,
Tyrvään tuomiokunnan tuomari

Päämaja 25/1.40, Suomen Puolustusvoimain Ylipäällikkö.

Arvoisa Tuomari.
Ystävällisestä teostanne asettaa vanhan kallisarvoisen sukumuistonni minun käytettäväkseni urhoollisen ja neuvokkaan upseerin palkitsemista varten, lausun Teille, Herra Tuomari, vilpittömät kiitokseni. Tulen ryhtymään toimenpiteisiin, jotta tämä harvinainen mitali saisi arvokkaan omistajan.

Suurimmalla kunnioituksella
G. Mannerheim

17/5.40

Tyrvään tuomiokunnan tuomari J. Saloheimo.
Tyrvää.

Olen saanut ylipäällikkömme, sotamarsalkka Mannerheimin luovuttamana vastaanottaa lahjoittaman Adlercreutzin kultaisen urhoollisuusmitalin "För tapperhet i felt". Tahdon Teitä kiittää tästä historiallisesti ja myöskin suvussanne kulkevana muistoesineenä erittäin arvokkaasta mitalista. Toivon, että olisin sen voinut rehellisesti ansaita ja että voisin sen kunniaa puolustaa vastaisuudessakin, jos kansamme ja maamme itsenäisyys sitä vaativat.

Kunnioittaen
Luutn. Lauri V. Miettinen

Karjalainen 25/5.1940 N:o 60.

ADLERCREUTZIN KULTAINEN URHOOLLISUUSMITALI luutnantti Lassi Miettiselle.

Ensimmäisenä helluntaipäivänä järjestetyssä tilaisuudessa luovutti II/JR 13:n komentaja majuri M. Karmo pataljoonansa komppanian päällikkönä palvelevalle, Vehmaan aluepäällikölle, luutnantti L. Miettiselle ylipäällikön hänelle henkilökohtaisesti urhoollisuudesta ja neuvokkuudesta myöntämän Adlercreutzin kultaisen urhoollisuusmitalin. Mitalin on ylipäällikölle lahjoittanut Tyrvään tuomiokunnan tuomari J. Saloheimo toivomuksella, että se annettaisiin urhoolliselle upseerille. Mitali on arvokas sukumuisto, jonka Savon jääkäreissä, Mäntyhrjun komppaniassa luutnanttina palvellut, sittemmin kapteenin arvolla virkaeron saanut tuomari J. Saloheimon isoisan isä Emanuel Berner, joka joukkonsa kanssa otti osaa muun muassa Kauhavalla v. 1808 heinäkuun 14 P:nä klo 7 alkaneeseen ja Lapuan kirkolla saman päivän iltana klo 10 suomalaisille voitokkaasti päättyneeseen taisteluun, sai tämän taistelun jälkeen "för tapperhet i fält", kuten mitaliin painetut sanat kuuluvat.

Muutamissa kuuluisan sotilaan J.Z. Dunckerin kirjeissä on Bernerkin mainittu⁴¹. Niistä näkyy, että hän oli vakavaluontoinen mies, joka sotaretkellä piti huolta toveriseuran taloudesta, kun toiset kokivat saada aikansa kulumaan niin hauskaasti kuin olot sallivat. Seurueeseen kuului Duncker, Tujulin, Grotenfelt ja Berner. Laivaniemestä Tornion luona 20/1.1809 päivätyssä kirjeessä kirjoittaa Duncker seuraavasti: Tänäpäivänä olemme kaiken päivää pelanneet "träkarl" peliä, ei kumminkaan Berner, joka ei ryhdy rahapeliin (hasardspel) mutta täytyy hänen sitävastoin matkustella hankkimassa tarpeitamme ja myös kuulustelemassa uutisia. Me lähetämme hänet aina kuten Noak lintuja arkista; ei hän tosin koskaan ole kaarneen tavalla jäänyt pois, mutta ei hän kyyhkysenkään

---

⁴¹ Fr. Cygnaeus: J.Z. Duncker och hans omgifning, s. 200 ja s. 203.

tavalla ole palannut tuoden öljypuun lehteä nokassaan. Korkeintaan on hänellä mukanaan peuranpaisti, muutama pullo viiniä, vieläpä tuoreita mateitakin, mutta semmoinen ei osoita, että vedenpaisumus olisi lopussa. Jos häneltä kysytään mitä kuuluu, vastaa hän liian yksinkertaisesti: ei mitään, ja sen me tiesimme ennenkuin hän lähti, niin että siinä suhteessa on hän huono asiamies (kommissionair)⁴². - Bygdeåsta kirjoittaa Duncker 28/5.1809, että Berner on saanut virkaeron; ja viimeisen edellisessä kirjeessään Nordmalingista (9/6) kirjoittaa hän (vaimolleen), että Berner matkustaa kotiin, jonka mukana hän lähettää tälle rahaa⁴³. - Kotimatka kesti siis yli kolme ja puoli kuukautta.

Kotipitäjässään oli kapteni Berner kirkollisten rahastojen (ainakin viinivaraston) hoitaja alkaen vuodesta 1804 sotaan asti 1808⁴⁴. Lainajyvästön hoitaja oli hän n. vuodesta 1818 alkaen 2/10.1825 asti, jolloin hänen (kuolin) sairautensa tähden valittiin toinen hoitaja. Myös tuli hän 30/6.1815 valituksi kirkkoneuvostoon (oik. rakennuslautakuntaan), jonka tuli seurakunnan kirkkoherran johdolla valvoa kaikin puolin uuden kirkon ja kellotapulin rakennusta; ja 14/7.1816 valittiin hän pitämään huolta kirkonrakennustarpeista sekä varoista, josta toimesta hänelle (tinkimisen jälkeen) maksettiin 8 kappaletta rukiita kultakin manttalilta sekä sai talollensa vapauden kirkonrakennusvelvollisuuksista.

Emanuel Berner kuoli 9/10.1825 keuhkotautiin, 56 vuoden ikäisenä. Hänen perheensä jäi silloin niin suureen köyhyyteen, että kaikki, mitä liikenä irtaimistosta, oli myytävä. - Tämän ohessa sopii mainita ajan kuvauksena, että kun seurakunnan uuteen kirkkoon valmistettiin kaksi penkkiä ristikäytävän luona säätyläisille hiukan mukavammiksi kuin muut, niin istui näissä naisväen puolella Pappilan, Hämäläisen ja Lahden kartanoiden sekä Tyllilän ja Ryönän aateliskartanoiden naisväki, mutta Ahtialan ja Kiiskin kappalaistalon naisväkeä ei mitenkään sinne suvaittu, vaan oli heidän istuttava kolmannessa, tavallisessa penkissä

Kapteeni Berner asui perheelliseksi mieheksi tultuaan ensin Pappilassa ja noin vuodesta 1809 alkaen omistamallaan Ahtialan talolla, Kyttälän kylässä n:o 1, joka sijaitsi siihen aikaan lähellä Siirlahden rantaa nykyisellä Pappilan pellolla. Tämä ruotsin vallan aikuinen sotilasvirkatalo oli venäjän vallan alle jouduttuaan muutettu tavalliseksi kruununluontoiseksi taloksi, ja oli provasti Em. Berner vihdoon noin 1781 tullut hallitsijaksi 3/4 osalle sitä. Hän oli taasen säätänyt, että tämä talo oli tuleva hänen pojilleen Emanuelille ja Sakarille, joiden taloudellinen toimeentulo oli häilyväisimmällä kannalla, ja tuli sitten Sakris asumaan Autiomäessä olevalla puoliskolla, jotavastoin Emanuel asui Päätalolla Ahtialassa. Tämä talo n:o 1 Kyttälän kylässä näyttää alkujaan

---

⁴² Fr. Cygnaeus: J.Z. Duncker och hans omgifning, s. 216.

⁴³ Fr. Cygnaeus: J.Z. Duncker och hans omgifning, s. 217.

⁴⁴ Kirkonkok. pöytäkirjat.

olleen veroltaan 1/4 manttaalia, vaan koroitettiin isojaossa 1840 ja 1850 luvulla 3/4 manttaliksi, joten Bernerien omistama osa teki 9/16 manttaalia (eli 3/16 mantt. vanhan arvion mukaan) ja siis oli kummankin, Emanuelin ja Sakarin osalla 9/32 (eli 3/32) manttaalia. Kun sittemmin Sakris Berner lahjoitti suosikilleen Aksel Emanuel Bernerille oman osansa, tuli hän omistamaan 3/4 osan Bernerien hallitsemasta talosta, eli 27/64 manttaalia ja hänen veljensä Anders Vilhelm Berner 1/4 osan, eli 9/64 manttaalia. Tämän mukaan jaettiin sitten rahat, kun talo myytiin. - Perinnöksi ostot tapahtivat seuraavasti: 1/8 osan koko N:osta osti perinnöksi Sakris Berner 7/10.1836, 1/4 osan A.E. Berner 1856 ja 3/8 osaa A.E. Berner sekä A.V. Berner yhteisesti 21/1.1872 = 3/4 osaa N:osta. Ahtialan talo siirrettiin lohkojaossa 1850 luvulla Tainaan, jossa ennen oli sijainnut Pappilan torppia. Näiden asukkaat olivat poismuuttonsa tähden suuresti harmistuneet ja huomattuaan maa-alan kiviperäisyyttä, olivat he ilveillen sanoneet: luulettekohan tänne vaunuilla ajavanne. Mutta kun, siellä käydessämme, niin suuret kuin pienet puuhailimme tien kiveämisessä, niin lopulta ajoimme sinne monastikin vaunuilla. (Eräs sanotuista torppareista muutti Tiilikkalaan ja sai hänen talonsa sen johdosta nimen Tainala). Tainaan muutti asumaan kapteeni Em. Bernerin leski kahden tyttärensä kanssa; vaan kun sittemmin toinen tyttäristä joutui naimisiin ja leski sekä toinen tytär tulivat kivuloisiksi, muuttivat he viimeiseksi elinpäivikseen Kiiskiin. - Tainan talo annettiin vuokralle, kunnes se vihdoinkin myytiin 187- talolliselle Mikko Lepälle.

Puoliso: vihitty 24/12.1805 Mäntyharjun pappilassa Hedvig Pernberg, synt. 20/12.1779, kuoll. Kiiskissä 27/3.1865, 85(?) vuoden ikäisenä. Porvoon porvarin ja kestiekievarin Carl Johan Pernbergin, s. 1746, k. 21/5.1800 ja Caisa Naeslindhin, s. 1743, k. Mäntyhrjussa? jälkeen 1811, tytär. Hän oli muuttanut Porvoosta Mäntyharjuun 5/12.1803 ja ollut hoitamassa provosti Em. Bernerin taloutta, tämä kun oli leskimies ja kumpikin tytär jo naimisissa. - Ollen kotoisin Porvoosta, silloisesta ruotsalaisuuden pesäpaikasta, jossa suomalaisia pidettiin kaiken tuhmuden esikuvina ja nimitettiin noilla halveksivilla nimityksillä "fintölp", "finfan", ei vanha "farmoorimmekaan" oppinut oikein suomalaisten mieltä ymmärtämään eikä hän suomenkielestäkään oppinut muuta kuin ruotsinvoittoista kyökkisuomea. Muutoin oli hän hyväntahtoinen ja ystävällinen mummo, joka erinomaisilla terveyden voimilla kantoi moninaiset elämän surunsa, joista viimeinen oli se, kun hänen tyttärensä Gustava, kuten tuokempana saamme nähdä, joutui naimisiin aivan vastoin äidin tahtoa, ja myöskin se, kun toinen tytär Sofia, hänen vanhuutensa tuki, otettiin häneltä pois kuoleman kautta. Kiiskissä asuessa alkoi hän jo korkean ikänsä tähden tulla melkoisessa määrässä uudelleen lapseksi, joka vaati kärsivällisyyttä pojan ja miniän puolelta, varsinkin kun asumus monilukuiselle peerheelle oli sangen ahdas. - Pieni tapaus olkoon tässä kerrottu. Levottomudella odotti hän aina määrääaikoina kirjettä Venäjällä olevalta pojaltaan Antulta. Eräänä päivänä, kun posti oli saapunut pappilaan, ei hän antanut rauhaa ennenkuin sai minut leikkiverini kanssa menemään sinne kirjettä kysymään. Kirjettä ei tullut, mutta ankara pakkanen palellutti molemmat korvani aivan koviksi. Kun kotiin tultuani tämä huomattiin, kun korvia lumella hierottiin, päättyi asia kovaan parkumiseen, ja vanhus hätäntyneenä koki asettaa mielenliikutustani rintasokerinpalasilla, joita hän aina piti rintansa selvittämistä varten.

VI. Lapsia:

1. Karl Johan, (Kalle) nähtävästi äidinisän kaima, synt. 19/6.1806, luultavasti Mäntyharjun pappilassa. Vaikean änkyttämisen tähden ei hän voinut antautua lukutielle, josta syystä hän jäi maanviljelijäksi kotiinsa ja oli äitinsä tukena isän varhaisen kuoleman jälkeen, hoidellen veljiä kouluun tuosta köyhästä kodista, kunnes kuolema hänet saavutti 29/3.1837 ainoastaan 30 vuoden ja 9 kuukauden ikäisenä. Hän kuoli naimatonna, lavantautiin (nervfeber).
2. Hedvig Sofia, synt. 8/4.1808, kuoll. 1808.
3. Aksel Emanuel, synt. 1810, kuoll. 1884. Provasti. Katso sivu 41.
4. Maria Sofia, synt. 17/3.1812. Sofia täti oli suosittu ja arvossapidetty suoran luonteensa tähden, vaikka hänen ystävyytensä oli sulkeutunut enemmän jyrkkään ulkomotoon; yksin hänen hymyilysäkin oli jylymäistä, jonkatähden me lapset lähestyimme häntä jonkunmoisella pelonsekaisella kunnioituksella. Kuolusivistystä ei siihen aikaan hänenkaltaisissa olosuhteissa elävät nuoret naiset saaneet. Kun oli oppittu tarpeellinen määrä uskonopin alalla ja saatu välttävä kirjoitustaito, niin siinä oli melkein kaikki "sivistys", mitä köyhä maalaistyttö tarvitsi. Mutta sitä tukevammin oli hänen tartuttava kiinni kaikkiin maataloudessa esiintyviin, monasti aivan raskaisiin toimiin. Näin kului naimattomaksi jääneen Sofia Bernerinkin elämä kodin piirissä äidin keralla toimeliaassa emännöimisessä, kunnes hänen sisälmyksiinsä ilmaantui syöpä (kräfta i lifmoder), jolle hän turhaan etsi lääkitystä Mikkelissä. Palattuaan Kiiskiön oli hän vuoteenomana, viimeisen vuorokauden aivan tiedottomana ja kuoli 26/11.1864, 52vuoden 8 kuukauden vanhana.
5. Charlotta Katarina, synt. 10/5.1814, kuoll. 20/2.1819 kaulatautiin.
6. Hedvig Lovisa, synt. 17/8.1816, kuoll. 1/2.1819 kaulatautiin.
7. Anders Vilhelm, synt. 1818, kuoll. 1896. Kollegineuvos. Katso sivu 70.
8. Gustava Frederika, synt. 21/1.1821. - Gustava täti muistellessa tulee eteen kuva vaatimattomasta, huivipäisestä ja tummaan talonpoikaiseen vaatetukseen puetusta naisesta, joka aina kohteli meitä lapsia lempeällä ystävyydellä ja kesti meitä parhaan mukaan, joskus kun kävimme hänen kodissaan Karilammilla. Aikanaan oli hän liittynyt herännäisliikkeeseen. Lieneekö tästä, tahi mahdollisesti luonteiden erilaisuudet, tahi hänen avioliittonsa alempisäätyisen kanssa, tahi jostakin muusta syystä aiheutunut jonkunmoinen kylmämielisyys hänen ja hänen ikäistensä omaisten välillä. Isässäni huomasi tuon ilmeisesti joka kerta kun kävimme Tainassa, vaikka siitä luonnollisesti ei puhuttu meille lapsille. Ja sama oli ollut asianlaita setä Antun suhteen. Tarkemmat arvelut tästä ikävästä seikasta jääkööt epävarmoina unholaan. Vanhan äitinsä vuodattaessa kotonaan kuumia kyyneleitä, vihittiin Gustava täti Kiiskissä avioliittoon Tainassa renkinä palvelleen Gustaf Ekebladin kanssa 3/11.1860. Asunnoksi saivat he elinajakseen Karlammin torpan Tainan alueella verottomasti nautittavaksi. Sen mukaan kun voi nähdä, oli hän uuteen oloonsa tyytyväinen, oli hellä miehelleen ja raatoi, ehkäpä liiaksikin, torpan töissä veltoppiluontisen miehensä rinnalla, kunnes 19/3.1878 kuoli keuhkokuumeeseen (bröstfeber). Gustaf Ekeblad, synt.28/9.1835, kuoll. 16/4.1911 Karilammilla, oli itsellisvaimon Anna Ekebladin poika ja sai toiseksi vaimokseen 27/4.1881 Maria Ahtiaisen, synt. 22/11.1851 entisen taloll. Antti Ahtiaisen ja Eeva Longin tytär. Lapsia ei ole syntynyt kumpaisestakaan avioliitosta.

VI. Aksel Emanuel Berner

(s. 41)

Syntyneenä Ahtialassa 1/7.1810 tuli hän noin 11 tahi 12 vuoden ikäisenä Savonlinnan saksankieliseen piirikouluun (Kreisschule), jonka opetuskieli oli hänelle ensimmältä kokonaan tuntematonta, vaan johon hän pian perehtyi, kun oppilasten puhekieli oli saksa. Porvoon lukiossa oli hän 6/3.1826-30/9.1829, josta tuli ylioppilaaksi Viipur. 13/11.1829 arv. Laudatur. Lukion rehtorin antamassa latinankielisessä erotodistuksessa sanotaan m.m. seuraavasti: "Emme siis kukaan epäile,

että tämä meille sangen rakas nuorukainen, joka on isästä orpo ja suuren köyhyyden rasittama, vaan huomattava tapojen erinomaisesta kunnollisuudesta, ahkeruudesta ja rakkaudesta kirjallisiin harjoituksiin, ei voisi käyttää luennenoita (yliopistossa) hyväksensä". - Ravinnoksi vietiin vielä Helsinkiinkin avara korpputynnyri ynnä jotakin särvintä; joku velli-ilta vietettiin silloin kun varat sallivat. Suurella ahkeruudella täytyi hänen jouduttaa lukujaan. Heikon terveyden tähden luki hän huonetoverinsa Henrik Johan Sawanderin kanssa seisovassa asennossa, ja tarpeellinen ruumiinliikunto muodostui siksi, että serkkunsa Henrik Aksel Berner tuli määrättyllä ajalla päivästä tanssittamaan Sawanderia, samalla kuin Aksel Emanuel Berner sängyssä selällään nauroi tälle ilveilylle. - Papiksi vihittiin Berner 19/12.1832 arvolauseella "Approbatur cumlaude", jolloin määrättiin Joroisen juopottelevan kirkkoh. Gustaf Winterin apulaiseksi. Määrättiin 5/3.1834 virka- ja armovuoden saarnaajaksi kappal. David Kristian Steniuksen kuolinpesälle Mäntyharjussa, jolloin siellä oli kirkkoherrana hänen tuleva appensa Olof Pesonius (1827-1849). Saadakseen vakinaisen viran ja paremmat ansiot viran hakemuksiin, antautui hän koulun opettajan toimiin ja tuli 4/3.1837 sijallisopettajaksi ruotsinkielessä sekä kaunokirjoituksessa Viipurin kimnaasin ja piirikoulun (Kretsskola) ynnä notaarioksi "Collegium Gymnasticumissa". Määrättiin 11/4.1838 oman virkansa ohella auttamaan papillisissa toimissa Viipurin kirkkoherraa seuraavan toukok. 1 päivästä alkaen. Määrättiin 15/12.1841 v.t. matematiikan 2:seksi lehtoriksi Viipurin uudelleen järjestetyssä kimnaasissa seur. lukuvuoden alusta. - Suoritti pastoraalitutkinnon 12/3.1842 arvolauseilla : "med nöje Approbatur" painetuilla latinankielisillä teeseillä, jotka sisälsivät jotakin U. Testamentin kääntämisen vaikeuksista, ja jotka 31/8.1842 hyväsyttiin kelpaavaksi tiedon näytteeksi (specimen) myös jumaluusopin toista lehtorin virkaa varten Viipurin kimnaasissa. Määrättiin v.t. jumaluusopin 2:seksi lehtoriksi sanotussa kimnaasissa, johon toimeen myös suomen kielen opettaminen oli yhdistetty ja valtuutettiin 16/11.1842 sanottuun virkaan. Määrättiin 11/12.1850 varapuheenjohtajaksi Viipurin kaupungin pyhäkoulun johtokunnassa. Kutsuttiin 5/11.1845 Suom Kirjallisuuden seuran jäseneksi. Saarnattuaan hukkaan vaalikokeita Raudussa 4/2.1843 ja Joroisissa 2/9.1849 valtuutettiin hän 27/8.1851 Mäntyharjun kappalaiseksi. Määrättiin 31/3.1852 armovuoden saarnaajaksi sanotussa virassa seuraavan toukokuun 1 päivästä ja tuli vakinaiseksi 1/5.1853. Sai 11/23 joulukuuta 1852 kunniamerkin 15 vuotisesta nuhteettomasta palveluksesta koululaitoksessa. Sai 18/5.1853 nimipastorin arvonimen. Toimitti kirkkoherran virkaa Mäntyharjussa 15/6-15/8.1855 ja 1/6-16/7.1856. Saarnattuaan taasen hukkaan vaalikokeita 14/9.1856 Valkjärvellä, 3/8.1859 Muolassa ja noin 1860 Ruokolahdella, valtuutettiin hän 12 p. elok. (31 p. heinäk.) 1863 Pieksämäen kirkkoherraksi, johon virkaan astui 1/5.1865. Määrättiin 24/10.1866 v.t. lääninprovastiksi Pohjois-Savon provastikunnassa ja valtuutettiin 31/10.1870 vakinaiseksi sanottuun virkaan. Oli Porvoon hiippakunnan papiston valitsema edusmies valtiopäivillä 1872. Lakkasi 28/11.1872 olemasta lääninprovasti provastikuntien uuden järjestelmän tähden, ja sai (kaiketi hyvitykseksi siitä) 8/20 p.

huhtik. 1873 P. Annan Tähdistön 3 luokan ritarimerkin. Määrättiin 28/11.1874 v.t. lääninprovastiksi Juvan provastikunnassa ja valtuutettiin 28/1.1875 siihen virkaan vakinaiseksi. Oli Porvoon hiippakunnan papiston edusmies 1:ssä kirkolliskokouksessa Turussa 1876. Valtuutettiin 14/11.1876 Porvoon hiippakunnan papiston edusmieheksi valtiopäiville 1877, mutta kieltäytyi tästä korkean ikänsä tähden. sai vähää ennen kuolemaansa pyynnöstä eron lääninprovastin virasta 27/11.1884

A.E. Bernerin toimista ensimmäisinä pappisvuosina ei ole juuri muuta tietoa kuin se, että hänen terhakka esiintymisensä herätti jo Joroisissa jonkunmoista huomiota, kun seurakunnan papit kirkkoh. Winter sekä kappal. Gustaf Gräsbeck enemmän olivat kuolleen järkeisuskoisuuden aikakauden lapsia. Koulunopettajana taasen oli hän lultavasti jommoinenkin kuuluvan äänensä, selvän esitystapansa ja kuriapitävän menettelynsä tähden, ja sai hän kaiketi tästä syystä oppilasten keskuudessa nimityksen "kapteeni". Miehuuden innolla ryhtyi hän virkatoimiinsa Mäntyharjussa yhtä vilkasluontoisen virkatoverin provasti Henrik Johan von Pfalerin ja tämän apulaisten kanssa, joista erittäinkin Henrik Reinhold Krogell (kuoll. mielenvikaisena 1860) oli hänelle rakas virkaveli. Paitsi saarnatointa oli hän väsymätön kansan, varsinkin lasten opetuksessa. Kun seurakunnan viidettäkymmentä kinkerilukua oli pidetty, toivo hän vaan, että saisi alkaa uudelleen, ja kesäisin kierteli hän ympäri pitäjää kooten lapset milloin johonkin tupaan, milloin jonnekin taivasalle pitäen heidän kanssaan niisanottuja kesälukuja. Kotonaan piti hän naapurien lapsille pyhäkoulua, jossa paitsi tavallisia aineita, koitettiin kansalle opettaa siihen aikaan harvinainen kirjoitustaito, ja kun tähän tarpeeseen paperi katsottiin liian kallisarvoiseksi, hankittiin kivitauluja, jopa hiekkapenkkikin, jolle pulpetin tapaiselle pöydälle sirotettiin hiekkaa, sen päällitse vedettiin rullalla sekä uurteilla varustettu lauta, joka muodosti hiekkään sekä suorat että viinoviivat, ja niin sopi siihen kirjoittaa kynillä, jotka olivat ostetut "jäniksen puodista". Kiertokoulunopettajien lukua sai hän lisätyksi m.m. siten, että lukkarin palkasta, hänen aloitteestaan, saatiin lupa ottaa kolmas osa (Viipurin puoli) ja käyttää se lasten opettajan palkkaamiseksi, vaikka tämä toimenpide lukkarin palkkaamisen suhteen oli kohtuuton ja on sentähän nykyisin peruutettu. - Nuoria sokeita sekä kuuromykkiä koki hän saada heitä varten perustettuihin kouluihin ja piti neuvottelemalla heistä isällistä huolta. Yksityisen sielunhoidon alalla ja seurakunnassa ilmaantuvien paheiden poistorjumisessa työskenteli hän toimeliaasti, antaen käytännöllisiä neuvoja elämän hämärissä kysymyksissä. Ja samalla toimi hän uutteruudella, vähissä varoissa ollen, perheensä toimeentulon hyväksi ja lastensa kasvattamisessa. Tähän vanhaan kotiseurakuntaan oli hän kiintynyt mitä sydämellisimmin, ja samoten olivat seurakuntalaiset häneenkin kiintyneet. Ainoastaan pakko saada varoja lastensa kasvattamiseksi oli syy, jonka tähden hän haki runsastuloisempia virkoja, kunnes pääsi Pieksämäen kirkkoherraksi, mutta sydänjuurensa jäivät kiinni tähän seurakuntaan (Mäntyharjuun) aina kuolemaansa saakka. Tuskin lienee ollut kirkossa yksikään silmä kuivana, kun hän piti jäähyväissaarnansa näille rakkaille

seurakuntalaisilleen, joista miltei jokainen oli hänelle tuttu. Säännöllisesti joka vuosi tehtiin matka sinne, varsinkin niin kauvan kuin Tainan talo oli hänen hallussaan ja sanoi hän, että matka sinne kulkee kuin alamäkeä. Jo 1868 ajatteli hän vakavasti hakea sikälästä kirkkoh. virkaa ja 1876 otti hän vastaan seurakuntalaisten yksimielisen kutsumuksen tulla neljänneksi vaaliehdotukselle sanottuun virkaan, vaikka sittemmin lisääntyvän vanhuuden heikkouden ja muiden asianhaarojen tähden nämät aiheet raukesivat. Mutta vesikarpalo herahti hänen silmiinsä, milloin ruvettiin puhumaan Mäntyharjusta, mäntyharjulaisista ja Mäntyharjun oloista. Vielä elämänsä ehtoona 1879 lausuu hän eräässä kirjessään: "Minä tein onnellisesti kiertokulkuni Hirvensalmen, Mäntyharjun, Suomenniemen ja Ristiinan lävitse. Tuskin luulen enään eläissäni voivani sellaista matkaa tehdä, sentähden jätin jäähyväiset kaikille vanhoille ystäville mainituissa pitäjissä, ja Mäntyharjussa kävin joka ainoassa herraspaikassa - jäähyväisillä. Ikävätä oli jättää se rakas ja aina rakas seurakunta". - Hän jäi kun jäikin pysymään "meidän ukkona Pieksämäellä", kuten häntä lähempien virkaveljien keskuudessa nimitettiin.

Pieksämäellä olivat A.E. Bernerin virkatovereina kappalaiset: hiljainen Aleksander Wahlberg, iloluonteinen ja vahva messupappi Johan Julius Gröhn, Karl Hjalmar von Pfaler ja Herman Wauhkonen, sekä apulaiset: Emanuel Seppäläinen, edellämainittu Pfaler, Karl von Hertzen, edellämainittu Wauhkonen ja vihdoinkin allekirjoittanut.

Tultuaan seurakunnan esipapiksi sai Berner vapaasti panna täytäntöön ohjelmansa varsinkin kansan, erityisesti lasten opetuksen sekä järjestyksen pidon suhteen seurakunnassa, jotka olivat hänen erikoisalansa. Kinkeriluvut järjesti hän siten, että n.s. väenkirjoitus pidettiin edellisenä iltana (paitsi Maanantaina), jotta saataisiin riittävästi aikaa perusteelliselle luvun pidolle sekä pidetyksi mieltäylentävä iltahartaus. Kiertokoulut järjesti hän kokonaan uudelle kannalle 6 viikkoa kestäviksi, kävi useimmiten itse, kirkonkirjat mukanaan, niiden lukukautta aloittamassa, tutkien opettajan ynnä kylänvanhintojen kanssa, kuka lapsista oli niin vaurastunut, että tarvitsisi käydä ainoastaan kerran viikossa läksyjään luetuttamassa, kenelle taasen piti annettaman eväsapua eräästä pienestä hänen huostassaan olevasta vaivaisrahastosta j.n.e., joten sai koulun vaikutuksen ulottumaan jokaiseen kouluijässä olevaan lapseen. Suurta taistelua vaadittiin häneltä ennenkuin sai aikaan ensimmäisen kansakoulun. Miten sitkeää oli vastustus useimman seurakuntalaisen puolelta, sitä kuvaa seuraava tapaus: Seurakunnassa oli eräs Paavo Ruotsalaisen suuntaan kuuluva mies Kuivalan Mikko (Mikko Liukkonen), jonka kanssa oli monta pitkää väittelyä kansakouluasiasta. Vihdoinkin sanoi Berner erään tällöisen väittelyn jälkeen: "No, Mikko, tästä ei päästä muutoin selville, kuin että sanot suoraan, onko kansakoulu Jumalasta tahi perkeleestä"? Mikko hiukan ällistyi, mutta sanoi kuitenkin: "Kyllä, kyllä se on perkeleestä". Vaan silloin provostikin tulistuen sanoi: "Nyt ei ole enään mitään puhumista, hyvästi nyt, tuossa on ovi". - Onneksi kouluasialle ryhdyttiin seurakunnan aloitteesta

myymään tuntuvampi määrä tukkipuita papilan metsästä. Sillä kun Senaatti vaati provastin lausuntoa, asetti hän ehdoksi, että täten muodostuvan rahaston koroista 3/4 osa oli käytettävä kansakoulujen hyväksi ja 1/4 osa pappilan peltoviljelyksen parantamiseksi, jonka mukaan sitten senaatin päätös langetettiin. Kun näin oli saatu rahavaroja, joihin vielä Berner aikanaan liitti tuon 1/4 osan, ja kun onnistuttiin samaan huokealla hinnalla asuinrakennus, josta kirkon luo tuotuna saatiin lisäilemällä sekä jatkamalla välttävä koulukartano, tuli kuin tulikin vihdoin tämä hänen lempiaatteensa täytäntöön, vaikka hän tämän samaisen kansakoulun tähden sai kärsiä vaivausta, moitteita, jopa parjaavia sanomalehtikirjoituksia, kun hän tässä, niinkuin muussakin, oli säästäväinen ja tahtoi rasittaa kuntaa niin vähän kuin mahdollista. On tullut toinen aika, jolloin vainajan tietäraivaava työ ymmärretään, ja kiitollisella mielellä tunnustetaan nyt hänet kansakoulun isäksi paikkakunnalla. - Muutoin oli hänellä erinomainen taito puhua lapsille, samalla vakavasti ja leikillisesti sekä lapselle tajuttavalla tavalla, niin että vilkasluonteinen piispa Schauman, kuunnellessaan kerran hänen katekiseeraavan lapsia, sanoi ihastuneena: "Kas niin, niin se on tehtävä".

Vanhan kansan patriarkaalisen miehenä valvoi hän järjestystä kirkossa ja seurakunnassa ankarasti. Jos hän huomasi sanankuulijoissa jotakin säännöttömyyttä, esim. kuljeskelemista tahi keskinäistä supattamista, silloin hän keskellä saarnaa antoi asiasta aiheutuvan nuhteen, jopa ankarankin, ja jatkoi sitten saarnaansa siitä mihin oli keskeyttänyt. Sentähden muodostuikin vähitellen seurakunnan käytös jumalanpalveluksissa mallikelpoiseksi. Yksityisten seurakuntalaisten elämässä ilmaantuvien säännöttömyyksien sekä puheiden suhteen pidettiin vakavaa kirkkokuria, jossa annettiin isällistä nuhdetta, vieläpä joskus isällistä ruumiillista kuritustakin, katsomatta ihmisen muotoa tahi ikää. Niinpä merkittiin tällaiset seikat kirkonkirjoihin asianomaisen henkilön kohdalle lyijykynämerkillä obs, joka merkitsi, että sen seurakuntalaisen oli käytävä pappilassa merkityttämässä itsensä Ehtoolliselle, jolloin saatiin tilaisuutta antamaan tuo nuhde sekä varoitus. Kun hän sanoi: "Minun korviini on kuulunna", silloin tiesi, että nuhde oli tulossa, jossa ei vastaväitteet auttaneet. Kirkkoraadin kokouksia piti hän säännöllisesti, muistaakseni kerran kuukaudessa, jossa siihen kuuluvien "ukkojen" kanssa neuvoteltiin ilmaantuneista epäkohdista, annettiin kukin osaltaan provastista alkaen nuhteita, varoituksia sekä neuvoja sinne kutsutuille kuria tarvitseville, ja pidettiin huolta seurakunnan yhteisestä menestyksestä. - Kun sitten hänelle karttui varallisuutta ja alettiin loppumatonta lainailemista sekä samalla loppumatonta maksupäivien laiminlyömistä, johtui tästä alituista nuhtelemistakin sekä ajallisten että hengellisten asioiden suhteen. Sillä hän piti kiinni tuosta sanasta: joka vähemmässä on väärä, se myös paljossa on petollinen. Mutta seurakuntalaiset tunsivat provastinsa ja sanoivat: aina se toruu ja aina se auttaa. Niin olikin asian laita. Sillä jos tuommoisinkin ankaruuden hetkinä katsoi tarkemmin häntä, niin huomasi, miten kyynel kimalteli hänen tuuhevien kulmakarvojensa alla; ja jäljestäpäin murahti hän:

pitihän sitä slarfdangiusta auttaa. - Itse oli hän köyhästä kodista lähtenyt ja aivan ahtaissa taloudellisissa oloissa elänyt ja kasvanut viimeiseen ikäkauteensa saakka. Sentähden oli hän tarkkuuteen asti säästäväinen, elintavoiltaan yksinkertainen ja koruton. Tästä johtui hänessä kaiken ylöllisyyden sekä tuhlaavaisuuden vihaaminen ja kiivas taistelu sitä vastaan; ollen hänellä tapana sanoa: "kellä ei ole vanhaa, ei sillä ole uuttakaan". Niinpä eukkojen kahvipannut aiheuttivat monta nuhteen sanaa hänen suustansa, varsinkin nälkävuosina 1867-1869 ja kun hän pidoissa näki rahvaan lasten vaatteissa koristuksia, niin hänen sormissaan hiveli halu repiä kaikki nuo rakkineet pois.

Heikompana puolena hänellä olivat saarnat. Ei niin ymmärtäen, että ne olisivat olleet arvottomat. Päinvastoin vaikutti hänen erittäin vahva sekä kuuluva äänensä ja selvä sekä kansantajuinen esitystapansa, että hänen saarvojaan mielellään kuunteli. Ne olivat monessa suhteessa käytännölliset (jos niin voisi sanoa Raamatussa olevan Jesus Siirakin kirjan malliin) ja moni kallisarvoinen opetus tarttui niistä unohtumattomasti sanankuulijoiden sydämiin. Niinpä hänen viimeinen saarnansa 14 s.Kolm. (1:nen vuosik) esilauseella "Muistakaat Lootin emäntätä" ja hänen viimeinen rippipuheensa, tekstinä Hos. 2:19,20 "Minä kihlaan sinun itselleni ijankaikkisesti, ja minä kihlaan sinun itselleni vanhurskaudessa, tuomiossa, armossa ja laupiudessa. Minä kihlaan tosin sinun itselleni uskossa; ja sinun pitää Herran tunteman", tulivat esitetyiksi semmoisella voimallalla ja lämmöllä, että ne tekivät erityisen vaikutuksen ja tuottivat aavistuksen, että ne olivat vanhuksen lähtövirret. Mutta syvällisempään uskon elämään eivät hänen saarnansa johtaneet. Sen mukaan kuin ihmissilmä voi nähdä, puuttui häneltä itseltään tämä varsinainen uskon elämä, eli Jumalan vapaan armon elävä omistaminen Jeesuksessa Kristuksessa: Ihannellen nykyisiä aikoja tässä suhteessa puhui hän monasti, valittaen haikealla mielellä, siitä kuolleesta järkeisuskoisuudesta, joka hänen aikanaan oli vallinnut yliopiston jumaluusoppineissa. Sitäpaitsi oli häneen nähtävästi vaikuttanut P. Ruotsalaisen herännäissuunnan henki, joka paremmin soveltui hänen suoralle luonteellensa, jotavastoin se köyhä ihmisten "koppaama" usko, jonka hän näki n.s. Hedbergiläisissä, teki hänet uskon suhteen kavahtavaiseksi. Pohjasävelenä hänen neuvoissaan hengelliseen elämään pyrkiville oli sana: "ole vilpitön, ole vilpitön". Tämä vilpittömyys itsensä tuomitsemisessa ja oman vähyytensä tuntemisessa oli vallitseva piirre hänessä itsessään, kuten saamme nähdä hänen kirjeistään. Sentähden on varma toivomme, että hän saavutti autuaallisen kuoleman sen lupauksen mukaan, joka sanoo: nöyrille antaa Jumala armon.

Hengellisiin liikkeisiin hän ei liioin liittynyt. Hän käsitti, että populi ei ole likimailleenkaan aina vox Dei, eli että kansan, vaikkapa heränneenkin, ääni ei ole aina se, mikä on oikea; epäilemättä näki hänen läpikäytännöllinen silmä myös, että liittyminen johonkin liikkeeseen, vaikkapa hengelliseenkin, joko tekee ihmisen sokeaksi liikkeen orjaksi tahi taas, jos hän tahtoo pysyä itsenäisenä, tekee hänen olonsa tuommoisessa liikkeessä mahdottomaksi. Kumminkin suosi hän

niitä hengellisiä liikkeitä, jotka pysyivät kirkon piirissä, kävi niin sattuesssa heidän kokouksissaan ja oli todellisen ystävyuden kannalla heidän johtomiestensä kanssa, kuten Adam Honkanen ja Antti Ahvenainen Mäntyharjussa sekä Taavetti Puukko, Juhana Moilanen, Kantanen, Tiikan Hannu Putkonen ynnä moni muu körttipukuinen ukko Pieksämäellä. Missä hän sitävastoin huomasi hengellisen liikkeen vievän pois kirkosta ja kirkon opista, kuten Laestadiolaisuus, Hedbergiläisyyden ilmiöt Pieksämäellä j.m.s. siinä hän sekä yksityisissä puheissaan että saarnoissaan asettui jyrkästi ja ankarasti niitä vastaan, joten saikin estetyksi tämmöisten liikkeiden levenemisen seurakuntaan. Erinomaisena puhujana sattuvissa tilaisuuksissa oli provasti Berner tunnettu. Sanat valuivat kuin helmet hänen suustansa ja tavallisesti kuunneltiin häntä siten, että naurettiin ja itkettiin yhdellä kertaa. Mainittavin tämmöisistä puheista lienee ollut se, jonka hän piti papiston puolesta piispa Schaumananille pappien kokouksessa Porvoossa 1875. Monenlaiset syyt olivat vaikuttaneet, että piispan ja papiston välit eivät olleet aivan hyvät, vieläpä kuvitteli tämä vilkasluontoinen ja kivulloseksi tullut piispa, että olivat vielä huonommat kuin todella olivatkaan. Silloin B. toveriensa kehoituksesta puhui, kuten sanotaan, suunsa puhtaaksi, hän ilmoitti suoraan piispan virheet ja tunnusti avonaisesti papiston virheet. Tulos oli, että kaikki läsnäolijat seisoivat syvästi liikutettuina, ja kiitollisina riensivät kaikki piispasta alkaen puristamaan ukko Bernerin kättä, jopa piispa esitti hänen kanssaan lähempää tuttavuutta, joka siihen aikaan oli jotakin harvinaista. Ja piispa päätti tämän kokouksen puheella, joka alkoi seuraavilla sanoilla: "Sydämellä, joka oli täynnä surua ja huolta, avasin minä tämän kokouksen. Melkoisesti kevennetyllä sydämellä minä sen nyt lopetan. Kokouksen alku oli minulle niinkuin semmoinen päivän aamu, jolloin taivas on paksujen pilvien peittämä, jotka himmentävät auringon ja vaikuttavat, että me emme voi nähdä emmekä iloita sen valosta, pilvien, jotka samalla uhaten ennustavat myrskyä ja rajuilmaa. Monet pilvistä ovat hajonneet, on tullut valoisampaa, ei mikään myrsky ole puhennut. Että niin on, sitä on minun lähinnä Jumalaa kiittäminen teitä, veljeni, sen teen minä nyt sydämeni syvyydestä. Minä kiitän teitä ystävydestä, jota te olette osoittaneet minulle kokouksen aikana, minä kiitän teitä siitä rauhasta ja tyyneydestä, joka on vallinnut tämän kokouksen ajalla, - rauha ja tyyneys, joka on aivan harvinainen semmoisessa suuremmassa kokouksessa kuin tämä⁴⁵.

Tuskin tarvinnee vihdoinkin mainitakaan, että provasti Berner oli mieliään aito suomalainen, joka innolla seurasi ja harrasti "fennomaanien" kaikkia rientoja.

Väsymättömällä nuoruuden innolla toimi hän aina vanhuuden päiviin asti. Hänen innokasta toimintahaluansa osoitti myös hänen ulkonainen vilkas liikuntonsa, josta Savon ukot naurahtaen sanoivat: missä rovasti käy, siinä pitää toisen juosta.

---

⁴⁵ Kokouksen pöytäkirja, s.157.

Vihdoin tuli hänellekin eroamisen hetki. Jo nuoruuden päivistä asti oli häntä rasittanut navan revehdys. Kaiketi tästä muodostui se sisällinen syöpä, joka vei hänet hautaan. Verrattain vähillä kivuilla pääsi hän kuolintautinsa läpi. Lapsilleen muistutti hän sitä selityksillä varustettua Raamatunteosta, jonka hän muutamia vuosia ennen oli heille jokaiselle lahjoittanut ja kehoitti heitä siihen syventymään. Minut pyysi hän itseänsä siunaamaan; ja kun hänen viimeisenä elinpäivänään ympärillä olevat veisasivat virren. Mä nukuin haavoin Kristuksen, yhtyi kuoleva siihen kuuluvalla äänellä. Jo kärsiessään kuoleman kamppauksen tuskia kysyttiin häneltä: epäilyttääkö?, johon hän, kooten viimeiset voimansa, vastasi kuuluvasti: ei, ja muutaman minuutin kuluttua hän nukkui kuolemaan varhain aamulla 1/12.1884. - Niin tämä mies, joka oli tullut maailmaan keskeneräisellä syntymisellä (7kuukautta) ja muutamien jäsenien puolesta vielä kehittymättömänä, ja joka nuoruuden päivinä oli ollut niin kivuloiselta näyttävä, että tuttavat säälitellen arvelivat hänen nuoren vaimonsa joutuvan hyvinkin pian leskeksi, hän saavutti tuon jotenkin korkean iän 74 vuotta 5 kuukautta.

Seuraavat otteet kirjeistä osoittavat hänen luonteensa laatua.

Lappeenrannalla 3 p, heinäk. 1880.

Rakkahin Poikaseni.

Kiitoksia kirjeestäsi, jonka sain seitsemänkymmenentenä syntymäpäivänäni, jolloin minulla oli paljon iloa. Kirjeitä tuli kotoakin ja äkkiarvaamatta tulivat Viktor eno ja Manne minua tervehtimään. Sydämeni oli täpötäynnä kiitollisuutta, sekä Jumalaa että ihmisiä kohtaan. Suuri on Herran armo ollut minua keltointa kohtaan.

Vanha Isäsi.

Pieksämäellä 1880 (Elok.)

R.P. Sydämeni ilolla näen sinun tyytyväisellä mielellä alkavan virkatoimiasi. Suokoon Jumala sinun aina edespäinkin nöyränä tyytyvän virkahasi. Puutteen alaisia me kaikki olemme niin virkamme alussa kuin lopussakin, mutta Hän joka on heikoissa väkevä, tukee meitä kuta nöyremmästi me itsemme annamme Hänen johdatuksensa alle.

Vanha Isäsi.

P:mäellä 31/1-81.

R.P. Lienenkö vielä koko tällä vuodella riviäkään sinulle kirjoittanut, en muista, mut yhdentekevää se on, kuka täältä sinulle kirjoittaa, sillä samassa kirjeessä aina kaikkien kotoisten siunaukset ja onnen toivotukset sinulle menevät. Jaa, vielä joka päivä nousevat korkeuteen palavasta isän sydäimestä sinun ja kaikkien lastemme puolesta (rukoukset).

Heikoin puoleista on minun terveyteni ollut kaiken talvea. Kuitenkin olen oleksinut vähissä virkatoimissa, vaikka en ole hirvinnyt lukusille, jossa kamraatit jo ovat olleet kaksi viikkoa, ja tänä aamuna taas läksivät kahdeksi viikoksi.

Sen rauhan, jota maailma ei voi antaa, suokoon Jumala sinulle.
Toivottaa

Kaiken kiireen. Vanha Isäsi."

P:mäellä 22 p. toukokuuta 1882.

Rakkahin poikaseni. - Empä ole kaualle aikaa tullut kirjoittaneeksi Sinulle, vaikka olet alinomaa ollut mielessäni, ja hyvinkin rakkaasti, kun emme Vapunpäivänä saaneet sinua kotiin. Mutta Jumalan sallimushan sekin oli. - Kärshivällisyydellä kantakaamme tämäkin suru. monasti on mieleeni pyrkinyt se ajatus, että jos lienee väärin ollut, että minä alusta alkain laskin sinut pois kotoa, vaan ole poikaseni vakuutettu, että hyvää minä sillä tarkoitin. Minä pidin Ystäväni Lampén vainaan sinä miehenä, joka parhain ohjaisi ensimmäiset askeleesi virkatiellä. - Enhän lienee erehtynyt. Suokoon Jumala meille vielä joku aika yhdessä olaksemme.

Atin pojasta on meille ollut suuri ilo - jos vaan matka olisi lyhyempi, niin menisin minä häntä kastamaan. - Täällä on tuumittu, että kun Ati heinäkuussa lähtee Ruotsiin, koitettaisiin saada Hilma poikinensa tänne, jos poika jaksaisi.

Hemmo (kappal. Vauhkonen) muutti hyvin tyhjin käsin Pöyhölöön. Lusikat, vadit, pytyt, pangit etc., etc. kaikki oli lainattava. Pennit eivät tahdo päästä ukon hyppysistä. Kolme renkiä ja 2 piikaa on talossa, mut kaikki niiltä puuttuu. Yksi emäntä oli siellä yötä ja sanoi olleen lattian polsterina ja katon täkkinä - oma nuttu pään alaisena.

Nyt ei muuta kuin tervehdyksiä kaikille tutuille siellä. - Sinua kaikki kotolaiset tervehtivät. Auttakon Jumala meitä kohta yhteen. - Heinäkuun 1 p. on minun syntymäpäiväni, jolloin toivon sinun olevan kotona. Pane poukkua Tiaiselle, että hän Johannuksen jälkeisenä maanantaina tulee Rantasalmelle.

Vanha Isäsi.

Kylvöjä ja kyntöjä puuhataan aika viisiin. Kaikki, jotka kynsilleen kykenevät, ovat liehellä. - Sohvi tupsaa ryytimaassa.-

Puoliso: vihitty Mäntyharjun kirkossa 28/7.1839 Katarina Olivia Pesonius, synt. Vehkalahdella, kappalaisvirkatalolla 18/5.1813, Mäntyharjun provastin Olof Pesoniuksen, s. 8/1.1780, k. 29/10.1849, (alkujaan Pesonen) ja Anna Katariina Haeggrothin, s. 19/12.1785, k. 8/4.1852, tytär.

Jo lapsuuden vuosista alkaen sai Olivia tyttönen oppia tekemään työtä, ei vain tuommoista leikittelevää huvityötä, kuin koruompelusta tahi virkkausta, mutta todellista talouteen kuuluvaa ja taloutta ylläpitävää työtä. Saatuaan sen aikuisiin oloihin nähden hyvän koulusivistyksen Haminassa, jossa hän solmisi yli 70 vuotta säännöllisellä kirjevaihdolla ylläpidetyn ystävyiden liiton naimattomana kuolleen Antoinette Elfvingin kanssa, oli hänen ryhtyminen auttamaan toimeliasta äitiään talouden askareissa. Joka aamu piti oltaman ylhäällä kello 4-5 vaiheilla, ja jos makeat aamunet vielä oli silmiä rasittamassa sai hän kyökin portailla istuen karistella niitä pois, ja sitten alkoi uutera puuhaaminen äidin apuna suuren talouden askareissa. Kun nuoret kädet eivät vielä heiluneet kyllin tottuneesti, silloin kuului äidin varoitus: voi tyttö raiska, mitäkähän sinustakin tulee? Mutta vähitellen tuli tottumus, joten hän sittemmin utteruudessa ja toimeliaisuudessa kyllä veti vertoja äidilleen, ja kun hän Pieksämäen pappilan emäntänä vielä osui istumaan rukin ääressä, tapahtui useammin kuin kerran, että joku rahvaan emäntä sitä nähdessään löi kämmeniään yhteen ja sanoi siunuustellen: ei tässä maailmassa, että ruustinna itse kehää. - Myös oppi hän lapsuuden kodissaan, miten papin ja papin emännän tulee olla "vierasten holhoojan". Sillä puhumattakaan oman pitäjän säätyläisistä sekä isännistä ja emännistä, joita pappilassa vieranvaraisesti kestittiin, oleskeli siellä lupa-aikoina useita poikien lukutovereita, joiden vaatevarastot äidillisesti tarkastettiin, pestiin pestävät ja paikkailtiin paikattavat. Sen lisäksi, eikä suinkaan vähimmässä määrässä, oli se

oudompien vierasten joukko, joka johtui siitä, kun provasti Pesonius oli saanut maineen lääkitsemistaidostaan, varsinkin vesitaudin parantajana. Niin tulla tupsahti taloon äkkiarvaamatta noita aivan tuntemattomia terveyden etsijöitä, joskus korkeampi arvoisiakin, ja silloin vaadittiin emännän puolella taitoa sekä käytännöllisyyttä saada rypysijansa kullekin tuossa verrattain ahtaassa pappilassa. Tästä oppi tytär Oliviakin tuon tyynen maltillisuuden, teeskentelemättömän ystävällisyyden ja miellyttävän arvokkaisuuden, jolla hän sittemmin kodin emäntänä kohteli vieraitaan, olivatpa he sitten piispoja, kuvernöörejä tahi - köyhiä kerjäläisiä. - Tämän ohessa juurtui häneen jo kodissa tuo harras Jumalan pelko ja hurskas mieli-ala, jossa hän otti kaikki, yksin pienimmätkin elämän kohtaukset vastaan Herran kädestä ja asetti kaikki toimensa Jumalan Sanan ohjattavaksi.

Tultuaan avioliittoon naapuritalosta kotoisin olevan ja siis tarkoin tunnetun Aksel E. Bernerin kanssa, oli hän valmistunut olemaan perheen äitinä ja perheen emäntänä. Sen mukaan kuin voi nähdä, soveltui hän tyynemmällä luonteellaan erinomaisen hyvin vilkkaampiluontoisen miehensä puolisoksi. Keskinäinen rakkaus ja kunnioitus oli sydämellinen ja ehjä, jota ei mikään riitaisuus hämmentänyt. Kun joskus erimielisyyttä ilmaantui ja sen johdosta keskusteltiin, saattoi joskus tapahtua, että isä jonkunmoisella kiivastumisella sanoi: voi Mamma stackare, mutta sen pitemmälle ei asia koskaan mennyt, ja sopu pysyi ennallaan. Yksituumaisesti tekivät he työtä yhteisessä pesässä molemmin puoleisella tyytyväisyydellä, avomielisyydellä ja kiitollisuudella, ja kantoivat toinen toisensa kuormaa missä ikinä voivat, ei niin paljon hellillä sanoilla kuin työllä ja toimella

Erinomaisella terveydellä oli Olivia Berner varustettu vanhuuden päiviin asti, vaikka hänen jalkansa jo pitemmän aikaa olivat jotenkin heikot. Alushousuja ei hän käyttänyt elinaikanaan; pari alushametta leningin alla, siinä oli hänen tavallinen pukunsa. Sama yksinkertaisuus, säästäväisyys sekä koruttomuus, mikä vallitsi hänen miehessään, vallitsi hänessäkin. Voidaan sanoa, että elämän ohjeena oli tämä: ole säästäväinen itsesi suhteen, jotta voisit auttaa muita. Jo vähemmissä varoissa ollessaan auttoi hän puutteessa olevia minkä voi, kun sittemmin varoja karttui, lisääntyi auttavaisuuskin, eikä sitä vähentänyt se seikka, että hänen avuliaisuuttaan joskus käytettiin väärin. Tavanmukaiset jouluaprakat köyhille Pieksämäellä (leipää ja lihaa) olivat melkoiset, ja rahamäärät, joilla hän leskeksi tultuaan avusti yksityisiä tahi hankki opetusvälikappaleita (esim. harmonioita) useampiin kansakouluihin, nousivat vuosittain jommoisiinkin summiin. Kuolleen poikansa perinnöistä ja tämän muistoksi lahjoitti hän 5000 mk Mäntyharjun kunnalle sairaanhoitajan palkkaamiseksi, ja ennen kuolemaansa sääsi hän omista varoistaan annettavaksi, paitsi pakanalähetykselle, merimieslähetykselle ja eräälle yksityiselle, 2000 mk Haukivuoren seurakunnalle lasten opetuksen hyväksi⁴⁶.

---

⁴⁶ Suom Lähetys. jäsen, Suom. Kirj.s. jäsen 1898

Noin 80 vuoden iällä alkoivat hänen silmänsä tulla heikoiksi, kunnes hän joutui täydelliseen sokeuteen. Kun sittemmin silmälinssi oli leikattu pois, voi hän silmälasien avulla uudelleen nähdä, vaikkapa ei likipitäkään täydellisesti, mutta vähitellen pimenivät silmät toistamiseen. Nöyrällä kärsivällisyydellä alistui hän tähän kohtaloonsa, viettäen aikansa sukankutomisella, kerimisellä ynnä muulla semmoisella askaroimisella. Eräänä päivänä tavattiin hän keinutuolissaan sukankude käsissä ja pää alas vaipuneena. Luultiin ensin vanhuksen tavallisuuden mukaan hiukan nukahtaneen, mutta pian huomattiin, että häntä oli kohdannut halvaus. Vaikka hän tunsu ympärillä olevat ja vastasi kysymyksiin, ei hän enään tullut täyteen tajuntaan, vaan vietti jäljellä olevat muutamat päivät rauhallisessa unessa, kunnes tämä uni hiljaisesti muuttui kuoleman uneksi varhain aamulla 10/2.1900 Kiiskissä, jonne hän leskiasunnostaan Porsaskoskelta oli 1895 muuttanut leskimieheksi jääneen poikansa luo. Hänen ikänsä teki lähes 87 vuotta, ja haudattiin hän miesvainajansa viereen Pieksämäen hautausmaahan.

Hänen hurskasta ja lempeää luonnettaan kuvaavat seuraavat, hänen kädestään lähteneet ja tähän suomennetut rivit:

Vanhimmalle pojalleen kirjoitti hän kesäkuussa 1885 seuraavat elämänohjeet:

"Pidä Jumala silmiesi edessä ja sydämessä kaikkina elämänpäivinäsi ja kavahta, että sinä et suostu mihinkään syntiin etkä tee mitään Jumalan käskyä vastaan. Anna omaisuudestasi apua köyhille. Älä anna ylpeyden vallita sydämessäsi eikä sanoissasi, sillä se on alku kaikkeen turmioon. Ja kiitä Jumalaa alati ja rukoile, että Hän hallitse sinua ja että sinä kaikessa, mihin ryhdyt, seuraat Hänen Sanaansa".

"Pieksämäki 8 p. Elok. 1880

Rakas Viktorini.

 Hääpäivänämme menimme koko perhe päivällinen mukana Tahiniemelle, mutta vesi oli siellä niin matalaa, että me suurella kirkkovenheellämme (joka sattumalta oli jäänyt tänne) pysähdyimme hyvän matkaa rannasta; herrojen täytyi riisuuntua paljasjalkaisiksi ja kahlata rannalle. missä he saivat erään pienen venheen, jolla meidät vähitellen kuljetettiin rantaan, suurin hullunkurisuus (spektakel) oli kun Johannes kanto (Anders) Setää selässään rantaan, en tiedä milloin olen niin nauranut kuin silloin.

 Alati ovat ajatukseni seuranneet sinua, rakas lapseni, erittäinkin ensimmäisellä viikolla ja Sunnuntaipäivinä ja lämpimät rukoukset olen lähettänyt Herran tykö, että Hän suuresta rakkaudestaan ja laupeudestaan johdattaisi sinua huolenalaisella vaan ihanalla urallasi, että Hän tekisi sinut uutteraksi ja uskolliseksi työmieheksi viinimäessään ja siunaisi sinun työsi. Ikävä oli meillä sinua ja ikävä on meillä ollut Atia ja Hilmaa. Hyvin hyvin rattoisaa oli meille, kun Hilma sai niin kauvan viipyä luonamme, että olemme nyt aivan tuttavat hänen kanssaan; me pidimme hänestä paljon, minä uskon, että Ati Jumalan avulla teki hyvän valinnan, hyvin onnellisilta he myös näyttivät. Ei tullut Atin ulkomaan matkasta mitään, ensi kesänä aikovat he viettää häänsä, Jumala antakoon heille siunauksensa, niin ollaan tyytyväisiä vähempäänkin osaan.

 Jumala siunatkoon sinua ja antakoon sinun aina hyvin käydä.

Oma Mammasi."

"Pieksämäki 10 p. tammik. 1881.

Rakas Vikini

Lämpimästä äidin sydäimestä olen rukoillut, että Jumala runsaasti siunaisi sinua, oma lapseni, tällä alkavalla vuodella, että Hän antaisi sinulle Hänen rauhansa ja Hänen apunsa sinun kalliissa edesvastuunalaisessa virassasi, niin antakoon Herra Sinulle terveyttä ja halua työhösi. - Paljon olemme näinä päivinä kaivanneet sinua ja Atia, kun meitä on täällä ollut niin monta koolla. Hiljaa vietimme vanhan Joulun, kolmanneksi p. Tammikuuta kutsuimme pitäjäläiset luoksemme päivällisille, he tulivat

kello 1 ja 2 välillä ja menivät pois kello 8, niin että meidän ei tarvinnut sinä iltana valvoa myöhempään kuin tavallisesti. - Viime Tiistaina tuli Gottlieb eno Karinin, Annan, Sipun ja Berthan kanssa. Keskiviikkona tuli ensin Manne, sitten Viktor eno ja Tati ja viimein Johannes ja Tilda Herckman (joka matkusti Kuopioon) nämä tulivat kaikki suurista hopeahäistä Puntalassa. Olimme kaikki sinne kutsutut, mutta ainoastaan Johannes matkusti. Loppiaispäivänä tulivat vielä Langin työt (Aina ja Naimi) ja Hjalmar sekä Godenhjelm, niin että huoneet olivat silloin kyllä täydet, 17 vuodetta laitettiin sinä iltana. Lauvantaina lähtivät Jyväskyläläiset pois ja tänä päivänä Eno ja Tati Rönnholmien luo, jossa he viipyisivät huomisen päivän yli. Huomenna lähtee Manne, silloin olemme taasen hiljaisuudessamme. Johannes on tosin vielä kotona, mutta hänellä on niin paljon työtä, että emme taida paljon nähdä häntä täällä alhaalla, kumminkin on rattoisaa, kun hän on joukossamme.

 Nyt ennätän ainoastaan sanoa sinulle sydämellisimmät terveiset meiltä kaikilta sinulle. Tervehdä Lampenin Setää ja Tatiä Papalta ja

Omalta Mammaltasi."

"Porsaskoski 10. p. kesäkuuta (1886)

Sydämellisesti rakastettu Lapseni.

Kun tiedän, että Gerda niin usein kirjoittaa sinulle, en ole tullut vastanneeksi tervetullutta kirjettäsi (josta minä nyt lähetän sinulle sydämellisen kiitoksen) mutta kun hän eilen kirjoitti, että sinä kaipaat tietoja meiltä, tahdon mielelläni tervehtiä sinua näillä riveillä. Aivan iloisiksi tulimme, kun näimme sanomalehdissä, että Senaatti on puoltanut Bromsia Myrskylään ja Keisari jo tullut kotiin, niin pääset sinäkin nyt kohta muuttamaan Mikkeliin. Katso miten hyvin Jumala aina pitää huolen meistä kurjista ihmisistä, niinpä nytkin teistä rakkaat lapset; että sinä täksi vähäksi ajaksi tulit vieraisiin seutuihin ja vieraisiin oloihin, katson minä olevan sinulle hyväksi, kun nyt luultavasti tulet kauvan olemaan tässä tutussa ympäristössä; kun sen lisäksi sait niin ystävällisen isännän (kappal. Winter Jaakkimassa) ei tämä lyhyt ero Gerdasta ja Mariasta voinut muuta kuin saada sinut yhä suuremmalla kiitollisuudella Herraa kohtaan tunnustamaan sen hyvän minkä Hän siinäkin on sinulle lahjoittanut. Oi miten me aina ja loputtomasti olisimme kehoitetut kiitollisuuteen rakasta taivaallista Isäämme kohtaan jos me vaan aina antautuisimme Hänen huostaansa ja vähän ahkeroisimme nähdäksemme kaikessa Hänen lempeää hallitustaan.

Minustakin on Jumala pitänyt huolen parhaimmalla tavalla, tosin en ole yhtenäkään päivänä kaipaamatta rakasta Pappaamme ja luonnollisesti ei minun elämäkatsantoni ole enään sama kuin ennen. Mutta niin hyvin kuin suinkin saatan toivoa, on minun oloni nyt. Porsaskoski on paikka, jossa hyvin viihtyy, akkunoista on minulla kaunis näköala, kun näen vettä, lehtometsää ja liikkuvaa elämää maantiellä. Huoneemme ovat siistit ja hyvin hauskat ja vaikka niitä ei kooltaan voi verrata pappilan huoneisiin, on meillä varsin mukavaa. Ati ja Sofi asettavat kaikki niin hyvin kuin mahdollista minua varten niin, että minun täytyy olla sanoissani aivan varovainen, jotta he eivät heti katso niitä laiksi.

 Jumalan runsainta siunausta toivottaa sinulle

Oma vanha mammasi."

"Porsaskoski 18/12 (1888)

Rakkahin Gerda.

Sydämellinen kiitos kirjeestäsi. Oli niin ikävää kuulla, että te olette niin paljon sairastelleet, alan huolehtia teidän joulumatkastanne tänne. Sairauteni ajalla kuvittelin minä alati mielessäni sitä iloista aikaa, jota me silloin eläisimme, jos tämä iloinen toivo menisi tyhjäksi -----
 varminta on kuitenkin, että jos ette kaikki ole oikein terveitä, me silloin kiellämme itseltämme tämän ilon ja odotamme lauhkeampaa vuoden aikaa. - Niin ihmeellistä, että Jumala vielä piti voimassa minua heikkoa särkyvää (bröcklig) ruokoa, kun niin moni parhaassa iässään temmataa pois; saavuttakoon Herra vain rakkautta sisältävän tarkoituksensa että vetää minua yhä lähemmäksi ja lähemmäksi itseensä, Hänelle tulkoon ylistys ja kunnia.

 Suutele ja kiitä Marttaa kirjeestä. Mummo on iloinen, että hän muisti minua. Sofi tervehtää sydämellisesti. Tervehdä Viktoria, lapsia ja tuttaviaminulta. Antakoon Jumala meidän olla terveinä, että me voimme tavata toisemme, sitä toivoo hartaasti

suosiva (tillgifna) Anoppisi."

"Porsaskoski 3 p. Maalisk. (1889)

Rakas Gerdani.

 Niin on meillä nyt ollut levoton aika, kun kuulimme Akselin kauhua herättävästä tapauksesta

(karhunpurema), joka viikko olemme saaneet häneltä saneltuja kirjeitä, tänäpäivänä viimeksi. Hän on nyt, Jumalalle kiitos, niin paljon parempi, että kuume on kokonaan lakannut ja ruokahalu on hyvä, haavat ovat hyvän näköiset ja osa niistä alkaa jo parata, vaan isommat ovat vielä avonaiset; käsiranne on vielä lastoissa ja lääkäri varoo, että siinä on joku luu vioittunut jonka hän tahtoo kipsata niin pian kuin haavat ovat parantuneet, polven laita on pahin, paitsi havoja on jalka ja eräs jänne alapuolelta vioittunut, niin että hän ei voi nousta seisomaan jalallaan.

 Vaikka kuinkakin tahtoisin en voi olla kyllin kiitollinen Jumalaa kohtaan, joka muutamien viikkojen sisällä on auttanut meitä niin monesta silminnähtävästä kuoleman vaarasta. Oi jospa minä ja minun lapseni antaisimme Herran hellän laupeuden kehoittaa itseämme kiintymään Häneen hartaalla sekä lapsellisella luottamuksella ja pysymään Hänessä. Kun yöllä herään ja kun päivällä istun tuolillani, kääntyvät ajatukseni alati takaisin näihin uhkaaviin (olycksbådande) tapauksiin ja Jumalan isälliseen huolenpitoon meistä, ja ilolla joskin häpeällä näen Hänen tutkimattoman rakkautensa meitä kelvottomia kohtaan, joka ei hylkää vaan varjelee meitä niinkuin silmäteräänsä, oi jospa Vapahtajalle ei tulisi syytä itkeä meitä niinkuin Jerusalemia.

 Tervehdä Vikiä ja pienokaisia Sofilta ja minulta, kuinka hauskaa olisi nähdä noita rakkaita lapsia. Ole itsekkin tervehditty vanhalta

Anopiltasi."

"13 p. Lokakuuta (1891)

Rakas Gerda.

Hartaasti olen kiittänyt Jumalaa, joka taasen on onnellisesti auttanut sinut tuon vaikean vaaranalaisen hetken ohi ja antanut teille reippaan lapsen. Auttakoon Herra sinut jälleen terveyteen ja antakoon tyttösen vaurastua. Aloin jo levottomuudella ajatella sinua, joka aamu oli ensimmäinen ajatukseni "minkäläinenhan yö lienee Gerdalla ollut", suuri oli sentähden iloni, kun Sofi yöllä Sunnuntaita vasten toi sen ilahduttavan tiedon, että sinä, rakas lapsi, olet päässyt tuon vaikean kriisin yli.

 Me olimme K.niemessä 6 päivää, mutta ne olivat varsin surulliset. Hjalmar on hyvin sairas, vaikka hän itse vakuuttaa olevansa terve. Hänen jäsenensä eivät ole rammat eikä jäykät, kuten tavallisesti halvaantuneilla, vaan hänen vammansa on, sen pahempi, päässä. Ensimmäisinä päivinä siellä ollessamme oli hän virkeämpi, niin että hän eräänä päivänä jo istui vähän ylhäällä, mutta Lauvantai aamuna tuli hän taas huonommaksi, suu meni vinoon ja hän tunsu painoa päässä, niin että piti uudelleen käyttää kylmiä hauteita, jotka muutaman päivän olivat olleet poissa, ja niitä piti muuttaa yötä päivää aina 20 min. kuluttua. Kun eilen lähdimme sieltä, oli hän taasen vähän parempi, niin että hän hetkisen istui keinutuolissa, mutta hauteita jatkettiin. On niin surkeaa, kun hän tahtoisu puhua, mutta ei tapaa sanoja, ja kun ei voi arvata mitä hän tarkoittaa, täytyy se jäädä sanomatta. Kerran tahtoi hän saada Gustun luoksensa, mutta hänen oli mahdotonta tavata hänen nimeänsä, suuren vaivan perästä sai hän vihdoin sanotuksi "toinen Hjalmar" ja kun kysyivät oliko se Augusta nyökkäytti hän aivan tyytyväisesti.

 Melkein levottomampi ja surumielisempi on kotonaolomme kuin silloin koska me myötänsä saimme nähdä hänet, kyllä venyvät päivät pitkiksi, kun niin harvoin voimme saada tietoja heiltä, meillä ei ole muuta tehtävää kuin rukouksessa anoa taivaalliselta Isältäämme apua ja armoa heille. -----

Pikaista terveyttä ja Jumalan siunausta toivottaa sinulle ja teille kaikille
 vanha Mammasi."

"(/6 1893)

Rakas Gerda.

Minulla on ollut niin suuri halu kirjoittaa sinulle, rakas lapsi, että tahdon vielä koettaa huonoilla silmilläni saada kokoon muutamia rivejä. Jos silmäni olisivat paremmat kirjoittaisin niin mielelläni monta ja pitkää kirjettä. Siihen olisi minulla kyllä hyvä aika täällä yksinäisyydessämme. mutta nyt saan tehdä sen ainoastaan ajatuksissani. Kun niin vähän näen työskennellä, eikä sekään riitä, vaan koetan niin paljon kuin mahdollista kuluttaa aikani joutilaisuudessa, joka ei suinkaan ole hauskaa. Sittenkuin Manne on poissa, asumme me kuin karhu pesässä, oli aina niin virkistävää nähdä hänen tulevan tietä pitkin, nyt emme näe muita kuin muutamia ukkoja ja eukkoja.

 Tervehdä sydämellisesti Vikiä ja lapsia; hauskaa olisi nähdä heidän temmeltävän (tumla) hiekkakäytävillämme, vaan sitä ei voi toivoa. Herra auttakoon sinua tuon kovan ajan yli, jotta saamme teiltä hyviä tietoja, sitä rukoilee sydämeistä - vanha suosiva (tillgifna)
 Mammasi Olivia."

Koti Viipurissa(4/3.1837-27/8.1851)

Tämä koti oli olemassa 13 vuotta. Ne vuodet olivat nuoren pariskunnan kuherrusvuodet. Kuusi lasta syntyi sillä ajalla, joista kuitenkin yksi jo kuoli ainoastaan yhden vuoden ikäisenä. Joutilaisuudessa ei tätäkään aikaa vietetty, sillä ne muutamat sadat paperiruplat, mitkä olivat palkkana pienen epämukavan asunnon ohessa, oli uutteralla toimeliaisuudella hoidettavat, jotta ne riittäisivät perheen toimeentuloksi. Yksityistunteja antamalla ja muilla syrjätoimilla hankki perheen isä lisätuloja ja ahkeralla sekä tarkalla talouden pidolla ynnä koulupoikien hoidolla koki perheenäiti saada menot supistumaan niin pieniksi kuin mahdollista. Tulot ja menot merkittiin tarkoin kirjaan, jonka kansilehdelle oli kirjoitettu "Köyhyyttä ja rikkautta älä minulle anna, vaan anna minun saada määrätyn osan ravinnosta". - Työ sujui kumminkin reippaasti ja rattoisasti, kun se tehtiin nuoruuden vereksillä voimilla ja virkeällä mielellä. Iloa tuottivat kodissa lapset, ja kun näki heidän kehittyvän ja kasvavan, oli siinä yhä uutta ilon aihetta. Sen ohessa olivat opettajaperheiden keskinäiset välit hyvin ystävälliset, seurustelu oli rattoisaa sekä kursailematonta ja pysyivät monet siellä solmitut ystävyysyhteistyöt hellinä läpi elämän. Kun sitten lapa-ajat tulivat, riennettiin tavallisesti rakkaaseen kotiseutuun Mäntyharjuun, jossa avoimet sylit olivat perhettä vastaan ottamassa sekä Pappilassa että Ahtialassa, ja olihan Ahtialan Aksel hyvin tuttu ja tervetullut myös muille pitäjäläisille. Vaan elämän taloudellista puolta ei saanut täälläkään unohtaa. Sentähden hankittiin ja koottiin kaikellaisia maantuotteita elatukseksi kaupunkiin, ja lienee näistä toinenkin pala tipahtanut vanhojen kotien varastohuoneista.

Pian vierivät vuodet kunnes päästiin kokonaan muuttamaan vanhaan Mäntyharjuun.

Koti Kiiskissä.

Paitsi palvelijoita kuului perheeseen täällä: Pappa, Mamma, Gustu, Manne, Ville, Sofi, Johannes eli Jussi, Ati, Viki ynnä Anttu-eno (kuuromykkä Anders Emanuel Pesonius, s. 27/11.1808,k. Suomenniemellä 11/3.1874). Asuinrakennus, rakennettu v. 1813 (entisen v.v. 1765 ja 1766 rakennetun sijaan) oli jo ränstymään päin, vaikka siinäkin vielä tultiin toimeen. Se sisälsi, kuten silloin lausuttiin, päässä "pappankammar", josta oli ovi saliinkin, ja "vieraskammar", keskellä "sali", josta osa lankkuseinällä oli erotettu "ruokakammariksi" ja siitä vielä peräpuoli korkealla väliverholla "pimeäksi kammariksi" makusijaa varten, ja kylmä etehinen (lämpösiä etehisiä ei siihen aikaan ollut koko pitäjässä), ja toisessa päässä "kyökkikammar" sekä kylmänlainen "kyökki". Kyökistä päästiin pieneen jatkorakennukseen, joka sisälsi "piikakammarin", sekä "kahverin". Koko rakennuksesta oli ainoastaan yksi uloskäytävä, tuon kylmän etehisen kautta, josta myös nousi portaat "vinnille", missä "avovinnin" toisessa päässä oli "vinnikammar" sekä toisessa "rojukammar", jossa säilytettiin kaikenlaista vaatetavaraa y.m. Makuusijat olivat sijoitetut seuraavasti: Isä makasi omassa huoneessaan, eno ynnä kolme vanhinta veljestä vinnikammarissa, tyttäret pimeässä kammarissa ja äiti kahden nuorimman kanssa yhdessä sängyssä kyökkikammarissa. Vaan kun vanha "farmoori" muutti taloon, asettui hän kyökkikammariin, äiti poikineen siirtyi pimeään kammarin ja tyttäret vieraskammariin. Kun sitten tuli yövieraita, mikä usein tapahtui, noudatettiin miten parhain taidettiin sananpartta: hyvä sopu sijaa antaa.

Kasvatustapa ymmärretään osittain jo siitä, mitä on mainittu perheen isästä ja äidistä erikseen. Se oli ankaraa vaan samalla hellää. Perheen luonne oli enemmän karheapintaista; tunteellisuuden purkauksia ei juuri tullut ilmi, vaikkapa sitä piilikin sydämen sopukoissa, ja harvinaisempaa oli kuulla joku erinomaisempi tunnustuksen tahi kiitoksen sana, lukuunottamatta tietysti niitä tapauksia, jolloin suoranainen kiitollisuus oli kysymyksessä. Virheet sekä puutteellisuudet pidettiin sitävastoin tarkasti silmällä ja annettiin niistä tarpeelliset muistutukset. Jos kylän lapsissa havaittiin joku hyvä ominaisuus, asetettiin se ylistellen omille lapsille esikuvaksi. Siten kehittyi oman itsensä halpana pitäminen, ja muodostui ajatuskanta siihen suuntaan kuin olisimme me olleet kehoimmat lapset maailmassa. - Jyrkkä, ehdoton kuuliaisuus vaadittiin pienimmissäkin asioissa, jolloin monasti täytyi haikealla itkulla tehdä sen, mitä oli käsketty (esim. syödä vastenmielisiä ruokia j.m.s.).

Lyhyesti ja voimakkaasti lausui isä nuhteet, pyörähtäen sitten tavallisesti omalle puolelleen; äiti puoleltaan teki niihin lähemmät sovitukset ja näin, puhumalla lapsen omalletunnolle, parsi kokoon murheen haavat. "Koivurieskaa" saatiin myös monasti maistaa, eli kuten sanottiin: "Koivuherra kävi saporoniemellä syynillä". Mutta tästä huolimatta ei kasvatusta ollut mitään orjuuttavaa, ei mitään alituista "jankutusta", eikä tehnyt peloittavasti lapsia arkamielisiksi. Neuvot ja kehoitukset, varoitukset ja nuhteet annettiin vakavuudella ja johtamalla ne usein elämän vähäarvoisilta näyttävistä tapauksista. Niinpä kerran, kun näyttelin isälle sulkasadon aikana löytämiäni hanhen sulkia, joista sain oivallisia potaattipyssyjä, sanoi hän: niin se on, poikaseni, "joka etsii, hän löytää", ja sanoi hän tämän sillä tavalla, että lapselle oli selvää, mitä etsimistä isä tarkoitti. Mutta vapaasti, ilman tyrkytyksiä, saivat lapset sovittaa itseensä nämä isälliset opetukset. Ja ruumiillisen kurituksenkin jälkeen, kun kipu oli kärsitty ja itkut itketty, lähestyttiin vanhempia samalla rakkaudella, kunnioituksella ja luottamuksella kuin ennenkin. - Samalla kasvatettiin kasvava polvi suurimpaan säästäväisyyteen, johon myös varojen vähyys osaltansa pakoitti. Kun talon räätäli Komppa saapui työhön ja äiti huolestuneena sanoi: voi Komppa rukka, mistä saadaan nyt vaatteita monelle pojalle, vastasi tämä: ei pidä huolehtia, lähdetään rojukammariin, ehkä sieltä vaatetta löytyy. Ja ainahan sieltä löytyikin, milloin vanhaa, milloin uutta, josta saatiin tarpeelliset vaatteet, vaikka eivät olleetkaan varsin muodin mukaiset eikä liiallisella komeudella pilatut.

Mitä muutoin tulee elämään Kiiskissä, saamme siitä viittauksen seuraavista äidin sanoista, jotka hän kirjoitti miniälleen, kun tälle aukeni mahdollisuus päästä sinne emännäksi; "Niin on taasen tuo rakas Kiiski avonaisena, jos Herra nyt olisi määrännyt sen teidän tulevaisuudeksi kodiksenne, olisi se suuri ilo. Se paikka on minulle rakas; työtä oli itsellä vahvasti, mutta Jumala antoi voimia, että kaikki sujui ilolla, säästäväisiä täytyi meidän olla, mutta niin siunasikin taivaallinen Isämme meitä, niin että meillä ei koskaan ollut puutetta, ja velkaantumatta voimme me lähettää lapsemme kuluun. Kiitollisuudella ajattelen minä alati sitä aikaa". Työt olivat noita tavallisia, mitä esiintyy maalaistaloudessa, joissa äiti tyttäreineen oli kiinni kovilla kourilla. Eroitus oli vaan se, että paljon semmoista, mitä nykyään hankitaan valmiina ostamalla, valmistettiin silloin kotona, esim. juustot, leivokset y.m. puhumattakaan siitä, että ompelukoneet j.m.s. olivat tuntemattomat. Erityistä puuhaa tuotti talikynttilöiden valmistus, kun muuta valoa ei ollut paitsi pärevalkea tuvassa. Kun pumpulilangat oli hankittu sydämiä varten, kerittiin ne kädensijalla varustetulla laudalla, leikattiin poikki, joten saatiin mukavasti sydämet tasapitkiksi, ja sidottiin hienoihin kynttiläkeppeihin, jotka sitomisajaksi olivat kiinnitetty jonkun tuolin selkänojaan. Tässä riitti työtä moneksi puhdeajaksi, liiatenkin kun kaikki joulukynttilät kirkkoon valmistettiin myös Kiiskissä. Tuli sitten itse valamispäivä. Kun me lapset ylösnoustuamme riensimme tupaan, oli siellä työ täydessä käynnissä. Liedellä paloi tuli ison kattilan alla, jossa tali sulatettiin, keskellä lattiaa oli kuumalla vedellä varustetussa korvossa kynttelikirnu, jossa kyntteliä kastettiin, ja pitkin seinämiä oli pitkät telineet, joiden päälle muutama satanen kynttiläkeppiä oli sijoitettu. Niissä riippuvat talista jäykistyneet sydämet osoittivat, että työtä oli tehty joitakuuta tunteja. Äiti hääräsi siellä apulaistensa kanssa. Järjestyksen mukaan otti kukin pari kynttiläkeppiä sormiensa väliin, meni kynttiläkirnun äärelle, kastoi kynttilät sinne, jolloin keppi kirnun laita vasten antoi hiljaisen kumean "top" äänen, nosti ylös, jolloin tiinuun juokseva tali sanoi hienoisesti "lirilirilii", sitten tehtiin sama temppu toistamiseen, ja vietiin ne pari telineille ja otettiin seuraava pari, jonka kanssa meneteltiin samalla tavalla. Niin kesti tuota yksitoikkoista top-lirilirilii, top-lirilirilii aamupimeästä iltapimeään asti, kunnes kaikki pitkät kynttilät, lyhtykynttilät ynnä jotkut haarakynttilätkin olivat saaneet tarpeellisen paksuuden. Mutta mitä väsyneet jalkaraiskat tästä arvelivat, siitä ei virketty mitään, kun tyytyväisellä mielellä ajateltiin, miten valaistusaine koko vuodeksi oli taattu, vieläpä oli kirkkokynttilöistä ansaittu joku kymmenkunta ruplaa talouteen. Näiden kynttelien valossa vietettiin pitkät puhteet rattoisasti, jutellen uutisia y.m. miten parhain taidettiin, ja oli meillä nuoremmilla harjoituksena oppia joko kynttiläsaksilla tahi hätätilassa näpillä niistämään kyntteliä siten, että sydän ei jäänyt liika pitkäksi eikä myöskään liiksi tarkoin leikattuna sammunut. Ensimmäisen litteäsydämisen ja kamfin aineella palavan lampun toi Edvard-eno Venäjältä viimeisinä vuosina, ja ihantelimme me sitä kuin mitäkin kummitusta. Aina 1870 luvun alkuvuosiin saakka oli talikynttiläkirstu vielä tärkeä matkatavara kouluun mentäessä. Sitten tunkivat lamput ne tieltään

pois. Mutta isä pysyi vanhassa valaistusaineessa uskollisesti kiinni aina kuolemaansa asti. - Vanhemmat veljet harjoittivat Anttu-enon kanssa ratokseen kalastusta, metsästystä ja talvella ketunpyyntiä myrkkypalasilalla, ja olivat saatujen kettujen nahat riipumassa voitonmerkkinä vinnikammarin seinällä kunnes ne myytiin Mikkelin talvimarkkinoilla. Meillä nuoremmilla lapsilla oli taasen kesällä leikkipaikkamme Siirvuorella sekä Liekkokalliolla ja talvella saimme yhä uutta nikkaroitavaa pärepölkkyjen jäännöksistä. - Kun sitten illallisaterian jälestä perhe oli hetkisen istunut koolla, jutellen milloin mitäkin, toimitti isä perhehartauden lukien tavallisesti Lindbladın kirjoista: Hemmets Altare tahi Betraktelser för hvarje dag i året ja päättäen lukunsa Herran siunauksella, ja sen jälkeen ruvettiin hyvissä ajoissa levolle.

Kylänkäynti oli jokseenkin vilkasta kaiken tuon ahkeran työn ohessa, ja vaativat ne runsaan ajan varsinkin silloisten pitkien välimatkojen tähden sekä siitäkin syystä, että vierailut olivat perinpohjaisemmat kuin nykyiset "ranskalaiset visiitit". Hauskaa oli meillä lapsilla päästä mukaan; mutta emme liioin mankuneetkaan jos täytyi kotiinkin jäädä. Sillä silloin jätettiin meille namusiksi veskunoita, rusinoita tahi kuivattuja vattuja t.m.s., joilla me pidimme pitoja kotona. - Kun sattui suurempi juhllisuus, silloin valmistettiin vieraille, paitsi monenlaisia kahvi- ynnä teeleipiä, mietoa punssia herroille sekä bichofia eli vedellä ja sokerilla keitettyä ja siten suuresti miedonnettua viiniä naisille, puhumattakaan totitarjottimesta vanhoille herroille iltasella. Hautajaispidoissa kuului sen ohessa tarjoiluihin suuret saffran rinkelit kullekin vieraalle ja tavallisesti myös makeat maspaanileivokset, jotka valmistettiin mantelitaikinasta? sydämen, ristin y.m. muotoisiksi, päällystettiin valkealla sokeritahtaalla, jonka päälle jollakin viattomalla musteella piirrettiin kauniita kuvioita tahi kirjoitettiin joku muistolause.

Älköön ajoneuvojakaan unhoitettako. Reet olivat tavalliset, vaikkapa yksinkertaiset; mutta rattaat olivat vanhan kansan kuosia. Tavallisesti ajeltiin nimittäin pukkikiesillä. Etuistuimella istui varsin mukavasti niinkuin nojatuolissa, mutta takaistuimella, pukilla, hyppytti koko tavalla, varsinkin jos oli vähempi paino siellä. Sen lisäksi vaati pukilla istuminen jonkinmoista tottumusta sekä varovaisuutta, että ei, kuten joskus tapahtuikin, sieltä pudota tupsahtanut maahan, kun hevonen sattui äkkiä tempaisemaan. Paitsi vanhoja vaunuja, joilla perhekunta ajeli vierailumatkoilla, oli vielä eriskummalliset kirkkoroskat. Neljän, siivillä varustetun pyörän päällä oli täytteellä pehmitetty laaja lauta, jonka perällä oli selkänöjä. Kun kirkkoon lähdettiin, sijoittui isä kahden reisin perään, keskelle istuutui pari naishenkilöä syrjittäin ja jalat nojaten siipien välillä oleviin astuimiin, ajomies istui etupäässä, ja me pienet pojat olimme, jalat riipuksissa, tukevasti suljetut naishenkilöiden syliin. Tämä kulkuehje jäi, kuten ansaitsikin, hävityksen alaiseksi, kun Kiiskistä muutettiin pois.

Anttu enosta vielä sananen. Vaikka olikin kuuromykkä oli hän pidetty, varsinkin perheen nuorempien jäsenien keskuudessa. Tavan takaa kuului hänen äänensä: bääää, ja siitä, millä äänenpainolla tämä lausuttiin, tiesi myös, minkälaisessa mielentilassa eno oli. Luonteeltaan oli hän hyväntahtoinen ja valmis tekemään palvelusta kätevyydellään, jopa leikkilinenkin ja nauroi makeasti viattomalle pilalle. Ennenpitkää tarjosi hän vieraalle tervetulijaisiksi nuuskaa tuohisesta, tahi juhlatilaisuudessa hopeaisesta nuuskarasiastaan. Mutta jos hänelle tehtiin kiusaa tahi jos poikien valattomuus meni yli rajojen, silloin parkasi hän bääää semmoisella voimalla, että paikat tärisi, ja silloin tiesi, että leikki oli kaukana. Vaikka hän ei ollut käynyt missään koulussa, kun semmoisia ei hänen nuorena ollessaan vielä löytynyt kuuromykkiä varten koko Suomessa, tultiin hänen kanssaan molemmin puolin hyvin ymmärretyiksi viittomisen avulla. Erityisenä huvina oli ukolla kylässä käydessään tehdä huomioitaan. Hän istui silmät puoleksi ummessa ja päättään nyökytellen, vaan piti tarkoin silmällä, mitä ympärillä tapahtui. Jos hän sitten huomasi jotakin lemmen asiohin kuuluvaa, naurahti hän itsekseen, ja sitten kotiin tultuaan riensi hän viittomaan ketä hän tarkoitti, teki kasvonsa naurettavan surumielisiksi, pani käden sydämelleen sanoen: "pipii", että sen ja sen sydän oli rakkaudesta kipeä. Kun koti Kiiskissä päättyi, muutti Anttu eno Suomenniemelle veljensä ja sisarensa luo, jossa kuoli halvauksesta raihaantuneena.

Pian tuli koti Kiiskissä jäämään paljastaan rakkaaksi lapsuuden muistoksi, kun päästiin muuttamaan

suureen Pieksämäen suureen Pappilaan. Pitkin talvea lähetettiin sinne tavaroita kunnes itse muutto tapahtui niin pahan kelirikon aikana, että kaikki maantiet olivat jo aivan sulat. Kiiskin pihassa rekeen astuttaessa ja viimeisiä jäähyväisiä sinne kokoontuneille naapureille heitettäessä paljasti isä ynnä kaikki muut päänsä ja luki Herran siunauksen, ja niin lähti matkue liikkeelle, ensin Siirlahden jälle, sieltä pitkin Pyhäselkää Hämäläisiin, jossa poikettiin ja sitten metsäteitä pitkin Hirvensalmen kirkolle yöksi, jossa käytiin iltavierailulla kappal. Anderssonin luona. Tälläkin välillä saatiin kokea seikkailuja. Sillä puhumattakaan useammista kaatumisista, jotka antoivat yhä uutta aihetta raikkaalle naurulle, ohjasi otettu liehtarimies niin hyvin, että jouduttiin umpisokkeloon eräällä metsäniityllä olevan heinätallin luona. Mutta asia otettiin lystikkäältä kannalta, syötiin päivällinen ja syötettiin hevoset avotaivaan alla, ja tehtiin koko käännös oikealle teille. Aamulla varhain ohjattiin matka pitkin Puulaveden selkää sileälle jälle Läsäkoskea kohti, pidettiin syöttö- sekä aterioimishetki avojällä ja tultiin viimemainittuun paikkaan päivällisille Breitholtzin ystävällisen perheen luo. Sieltä tultiin pitkin Kyyveden selkää Haukivuoren Nykälän kylään yöksi. Sieltä kuljettiin Porsaskosken kautta Kivimäen taloon, jossa levähdettiin viimeisen kerran ja niin lähdettiin taivaltamaan viimeistä matkaa tulevaa kotia kohti, kun ensin Pappilan mäen alla olevalla suolla oli jouduttu viimeiseen pulaan, kun erästä ojasta rumpu oli hävinnyt, jonkatähden koko seurue sai istua alallaan vesien keskellä kunnes rumpu oli laitettu. Näin, kolmatta vuorokautta kestäneen matkan jälkeen päästiin perustamaan uusi

Koti Pieksämäen Pappilassa.

Suurenmoiselta tuntui täällä kaikki. Pitäjä sisälsi, paitsi Jäppilää ja Virtasalmea, Haukivuoren pitäjään kappelina sekä kaksi kyläkuntaa Hankasalmen pitäjästä, joten lukukinkereitä oli, ellen väärin muista, vähän yli 70. Pappilan alue oli, kuten vieläkin, 2 manttaalia ja hevoistorppia oli siihen aikaan 30. Pappilan asuinrakennuksen huoneiden suuruutta ihantelimme ja muuttuivat useampien nimitykset pian kammarista saliksi (vierassali, välisali, ruokasali). Sisustus tuntui kuitenkin kolkonlaiselta, seinäpaperit kun olivat kovin rappeutuneet ja tummat ja alkujaan valaistut katot olivat kokotavalla noen karvaiset; eteläisen vinttikamarin mustuneessa laessa voitiin sitäpaitsi huomata haahmoja, jotka kuvasivat Elias profeetan ajamista tulisilla hevosilla taivaaseen. Vähitellen saatiin kuitenkin huoneet muodostetuksi rattoisiksi sekä kodikkaiksi, joissa vietettiin hauskaa perhe-elämää, varsinkin kun lapset kasvoivat, joten kukin perheenjäsen kykeni kohdaltaan ottamaan osaa yhteiseen keskusteluun. Lukukausien ajalla oli elämä enemmän hiljaista, kun suurin osa lapsista oli poissa kodista, mikä missäkin opinahjossa, perhettä piti silloin koossa ainoastaan vilkkaanpuoleinen kirjevaihto. Vaan sitä enemmän oli hälinää ja pulinaa lupa-aikoina, jolloin, mikäli mahdollista, kokoonnuttiin kukin haaraltaan vanhaan kotiin, isän ja äidin hartaasti odottamina. Kesäisin oli nuoremmilla ajanrattona karttupiilosilla olo, monenmoiset pallopelit sekä keilanlyönti, kunnes ilmaantui tuo uusi krokettipeli, jota harjoitettiin kiihkeällä jännityksellä. Jos taasen oli sadeilma, silloin oli oivallinen ja valoisa avovinni rattoisana temmellyspaikkana, monasti niinkin suuressa määrässä, että alhaalla olijoiden korvat olivat mennä lukkoon, joten heiltä saatiin vakavia nuhteita. Talvisin viihdyttiin lämpimissä huoneissa ja yhdyttiin varsinkin iltahetkinä tavalliseen kokoushuoneeseen, välisaliin pitämään rattoisaa juttelua. Ijällisemmät kertoivat vanhoja muistojaan, nuoret koulu-olojaan, ja tavantakaa otettiin esille Akianderin Herdaminne, josta tarkasteltiin tuttavien elämänvaiheita sekä perhe-oloja. Noista perheellisistä illanvietoista on tämäkin kertoelma saanut alkuvirikkeensä. Hauskuutta lisäsi myös taaja seurustelu pitäjäläisten kanssa. Emme mekään juuri unhoittaneet käydä tervehtimässä naapureitamme, vielä vähemmän unhoittivat he vierasvaraista Pappilaa. Isän kova-ääninen "muistakaat jälkenne" kajahti viimeiseksi Pappilasta poislähteille vieraille, ja eipä nämät jäljet juuri ennättäneet nurmettua ennenkuin uudelleen taloon tultiin; jonkatähden jotkut heistä laskivat leikkiä, että pitäisi olla Pappilassa kaksi kujaa, toinen, josta vieraat tulevat ja toinen, josta he menevät pois, jotta eivät tulisi vastatusten, kuten tapahtui useammin kuin kerran. Tapahtui kyllä joskus, että tämä vieraiden paljous koetteli perheen emännän kärsivällisyyttä, mutta varmana voitaneekin pitää, että hänen sanansa "välkommen", "tervetullut" ei ollut mikään korulause, vaan että se aina lähti sydäimestä. Hullunkurisin vieraan taloon tulo lienee ollut se, kun äidin lapsuuden tuttava vapaaherra B.

Indrenius ollessaan v.t. kenraalikuvernöörinä saapui Pappilaan isän entisen oppilaan valtioneuvos R.I. Örnin keralla. Nimismies Lang oli rientänyt häntä vastaan semmoisella kiireellä, että kolmikolkkanen virkalakki oli jäänyt mukana olevan siltavoudin käteen, kun he sitten kohtasivat ylhäiset matkustajat, kääntyivät he ajamaan täyttä laukkaa edelläpäin Pappilaan. Jo maantiellä alkaa siltavouti huiskuttamaan tuota nimismiehen hattua merkiksi pappilalaisille; kartanolla kävelevä vanha Helka karjakko nähtyään tämän rupee puolestaan huiskuttamaan tyhjää jauhokopsaansa. Ja tämmöisten lippujen liehuessa saapuivat sitten nuo ylhäiset henkilöt Pieksämäen Pappilaan. Lieneekö tämä taloon-tulo myös osaltaan vaikuttanut, että ylhäisyyden painostavaa ilmaa ei tuntunut, vaan olivat vieraat perheen silmissä niinkuin muutkin ihmiset. "Bernhard" ja "Olivia" juttelivat salin sohvassa vanhoista tuttavistaan sekä muistoistaan ja valtioneuvos Örn ynnä isä keskustelivat valtiollisista asioista, minkä kerkisivät.

Suurempilukuinen vierasten joukko kokoontui Pappilaan säännöllisesti 2. p. Tammikuuta ja Vapunpäivänä, jolloin sinne saapuivat kaikki seurustelupiiriin kuuluvat henkilöt. Rattoisasti jutellen kului silloin aika vanhemmilta ja hikipäässä pitivät nuoremmat yllä piirihyppyä noiden vanhojen ruotsalaisten laulujen säestyksellä. Varsinaista tanssimista ei sallittu, eikä sitä olisi moni osannutkaan. - Sen lisäksi olivat nuo hauskat sukulaiskokoukset, jotka tapahtuivat useampana talvena. Niihin saapuivat Gottlieb eno perheineen Jyväskylältä ja Viktor eno sekä Natalia täti Suomenniemeltä, sittemmin Savitaipaleelta. Viimeinen, ehkäpä suurin sukulaisten kokous oli Savitaipaleen Pappilassa kesällä 1882, jonne edellisten lisäksi oli saapunut Hjalmar perheineen Suomenniemeltä ja useat Ville eno vainajan perheen jäsenistä. Leikkisä mieli-ala, jolle varsinkin reipas ja iloluontoinen Gottlieb eno antoi yhä uutta virikettä, vaikutti, että niistä kokouksista aina kaihomielin erottiin.

Tämän ohessa ei suinkaan elämän vakavampaa puolta millään tavalla laiminlyöty. Puhumattakaan suuresta taloudesta, joka ei sallinut joutilaisuutta, oli pappilan väen huostaan tuon vanhan hyvän tavan mukaan uskottu kaikenlaisia syrjätoimia, varsinkin noin 10 ensimmäisen vuoden ajalla Peiksämäellä asuessamme. Niinpä oli pappilaan sijoitettu pitäjän lainakirjasto, postikonttori, apteekki, vieläpä tavallansa lääkärikin, sillä lääketieteellisiä neuvoja käytiin ruustinnalta sekä pappilan mamseleilta kysymässä joltisestikin. Tuona surullisena aikana, jolloin lavantauti riehui v. 1866 ja kato kohtasi maattamme 1867-1868, oli pappilaan piirilääkärin toimesta lähetetty varsinkin kolmenlajista lääkettä: saltsyyraa (suolahappoa) juotavaksi kuumetaudeissa, puhdistettua tärpättiä yskää vastaan sekä Bouchtin tippoja vatsavaivaa varten. Näitä jaettiin ahkerasti kiitollisille potilaille, ja sen lisäksi kaikenlaisia muitakin lääkkeitä tarpeen mukaan. Vielä tuotti puuhaa, liiatenkin noina katovuosina se, että koitettiin kaikin tavoin valmistaa työansioita puutetta kärsiville, kuten käsitöitä valmistamalla ynnä monella muulla neuvottelemisella.

Vähitellen alkoi yksi toisensa jälkeen lentää pois yhteisestä pesästä omille työ-aloilleen ja omiin uusiin koteihinsa. Vaikkapa äiti kuolemaansa asti nimitti poikiansa ja tyttäriänsä totuttuun tapaansa "gossar", "flickor", karttui heillekin ikävuosia jo melkoinen määrä. Tämä saattoi ajattelemaan perheen isän ja äidin sitäkin korkeampaa ikää ja tuotti kaihomielisen aavistuksen, että vanha koti lähenei hajoamistansa. Erityisellä mielihyvällä vietettiin ne harvat päivät, esim. Joulun aikana, jolloin aikojen takaa kaikki lapset päästiin kokoontumaan kotiin samalla kertaa, vaikka ilotunnelmaa himmesi tuo surumielinen ajatus, että ehkä se tapahtui viimeisen kerran. Kun sitten perheenisä vaipui hautaan, tuntui olo tuossa rakkaaksi tullessa pappilassa siltä, kuin jos toinen jalka jo olisi ollut kynnyksen ulkopuolella, kunnes keväällä 1886 ovet sulkeutuivat meidän jälkeemme ja Pieksämäen Pappila sai muodostua kodiksi uusille asukkaile. - Nykyinen arkkipiispa Johansson professorina ollessaan aloitti kerran luentonsa melkein tähän tapaan: "Isän vakava katse ja äidin hellät kyöneleet jäähyväisiä heitettäessä olkoon teillä mielessänne tällä nyt alkavalla lukuvuodella". Nuo samat sanat: isän vakava katse ja äidin hellät kyöneleet, ne kuvastuvat mieleen joka kerta kuin ajatukset kiintyvät muistelemaan kotia tuossa samaisessa Pappilassa. Olkoon heidän muistonsa siunattu.

VII. Aksel Emanuel Bernerille ja Olivia Katarina Pesoniukselle syntyi seuraavat 8 lasta:

1. Augusta Katarina, synt. 1840. Katso sivu 59
2. Emanuel, synt. 1842. Tuomari Katso sivu 62.
3. Olof Vilhelm, "Ville", synt 3/11.1844 Viipurissa. (Äidin isän ja enon kaima). Oltuaan Heinolan lyliälkeiskoulussa 1854-1861 ja Porvoon lukiossa 1861-1864 tuli ylioppilaaksi 21/9.1864 (Approbatur) ryhtyen harjoittamaan fys. matemaattisia opinnoita kunnes keuhkotauti ja sittemmin kuolema katkaisivat hänen aikeensa tulla koulun opettajaksi. Lapsena sairastettu tulirokko lienee vaikuttanut hänessä taipumuksen kivuloisuuteen ja henkisen heikontumisen, niin että hänellä oli kuten sanotaan huononpuoleinen pää, vaikka hänellä toiselta puolen oli sitkeä ahkeruus ja ankara velvollisuuden tunto. Joskus hänkin osoitti iloluontoisuutta; nauroi itse ja nauratti muita, vaan enimmäkseen esiintyi hän vakavana ja totisena. Oli ikäänkuin hänessä olisi vallinnut, ensin tiedottomasti ja sittemmin tietoisesti ajatus, että hän ei tulisi olemaan pitkällinen matkamies tässä maailmassa. Helsingissä keväällä 1866 sai hän ankaran verensyöksyn, joka mursi hänen voimansa ja ilmaisi parantumattoman keuhkotaudin olevan käsissä. Jonkun ajan kuluttua tointui hän sen verran, että silloisista hankalista kulkuneuvoista huolimatta pääsi kotiin. Suurta varovaisuutta noudattamalla virkenivät voimat, että hän voi liikkua ulkoilmassakin,vaan pieninkin varomattomuus tuotti aika ajoittain uusia verensyöksykohtauksia, kunnes kuolema tuli. Eräänä aamuna, kun hän aamiaisaterian jälkeen levähti vuoteellaan, katsoi joku ovenraosta sisään; silloin hän, osoittaen rintaansa, sanoi: kutsu sisään kaikki, tuntuu niin kummalliselta täällä. Tuskin olivat perheen jäsenet ennättäneet saapuville, kun hän kohottaen molemmat kätensä äitiä kohti vaipui viimeiseen uneen 8/4 1868, 23 vuoden 5 kuukauden ikäisenä.
4. Aksel Edvard (isän ja enon kaima), syntyi 9/10.1846 Viipurissa. Kuoli siellä 16/11.1847.
5. Hedvig Sofia (Saloheimo 12/5.1906), syntyi 30/11.1848 Mäntyharjun Pappilassa. Kävi koulua neiti Vilhelmina Nordströmin yksityisessä ruotsalaisessa tyttökoulussa ensin Heinolassa 1860-1863, sittemmin Porvoossa 1863-1864. Suoritti täydellisen oppijakson Jyväskylän opettajaseminaarissa 1870-1874 ja oli opettajattarena Pieksämäen Kirkonkylän kansakoulussa 1874-1877. Erosi tästä toimesta antautuakseen kodintoimiin. Asui sittemmin äidin kanssa Porsaskoskella 1886-1894 ja Kiiskissä, kunnes 1901 asettui asumaan omistamassaan Tervaniemen huvilassa Mäntyharjun kirkon lähellä. Suom.Kirj. s.jäsen 1895 .
6. Johannes, synt.1851. Kuoli 1899. Hovioikeuden asessori. Katso sivu 64.
7. Aksel (Ati), synt. 1853. Tehtaanhoitaja. Katso sivu 66.
8. Viktor, synt. 1856. Kappalainen. Katso sivu 68.

VII. Augusta Katarina Berner

(Gustu, s.59)

Syntyi 2/8.1840 Viipurissa. Kävi koulua Viipurissa sijaitsevassa ruotsal. tyttökoulussa 1850-1852 ja Porvoossa rouva Öhmanin yksityisessä ruotsal. tyttökoulussa 1852-1855. Puoliso: vihitty Pieksämäen kirkossa 20/9.1881 Karl Hjalmar von Pfaler. Hjalmar Pfaleriin voi sovittaa Herran sanan: "Minä teen sinun valituksi murheen pätsissä". Hän oli syntynyt Heinävedellä 15/3.1839, jossa isä Fredrik von Pfaler (s. 15/7.1805, k. 1851) silloin oli nimismiehenä. Äiti Anna Maria Hjelmman (s. 1814, k. 23/9.1848) kuoli pojan ollessa ainoastaan 9 vuoden vanhan, ja siitä alkaen sai hän kokea elämän kovaa koulua. Molemmat sisaret joutuivat armeliasten sukulaisten hoitoon ja saivat siten varsinaisen kodin, vaan Hjalmar poikanen sai olla milloin missä, kulloin kussa, ensin leväperäisen isänsä yhteydessä ja sittemmin, jäätyään 12 vuoden ikäisenä kokonaan orvoksi, aivan

yksinäisenä kuin lintu puun oksalla. Jotakin hoitoa sai hän tällä ajalla sediltään, joista toinen oli provastina Lohjalla, toinen Köyliössä, sittemmin Messukylässä. Vihdoin antautui hän sotilasalalle tullen aliupseeriksi Ruotuväkeen Turussa 1857. Oltuaan jonkun aikaa v.t. vääpelinäkin ajatteli hän ruveta lukemaan tutkintoa varten päästäksensä ylenemään upseeriksi, mutta alati kun hän aikoi panna tuumansa täytäntöön, oli joku voittamaton este edessä, joita hän itsekin sittemmin ihmetellen muisteli. Selvästi oli tässä Jumalan sormi, joka tahtoi täten saada hänet oikealle alalleen - papiksi. Niin hän erosi sotilastoimista, vaikka ei ollut mitään tietoa, mille elämän uralle nyt olisi käännettävä, ja jäi hänelle muistoksi näiltä ajoilta suora sekä ryhdikäs vartalon liikunto, vaikka raskaat murheet olivat kallistaneet hänen päänsä hiukan kumaraan ja painaneet leimansa hänen kasvoihinsa. Sillä nyt alkoi painava miettiminen, mihin ryhtyä, jossa niukkaa ansiota hankittiin puhtaaksi kirjoituksella, samalla kun huolet kannettiin Herran eteen kuumilla kyynelillä. Kaiketi näinä aikoina tapahtui hänessä tuo perinpohjainen hengellinen uudistus, joka teki hänestä, mikäli ihmissilmä voi nähdä, kokonaan uuden ihmisen Kristuksessa. Vähitellen selvisi elämän suunta, ja niin alkoi kova ponnisteleminen kirjojen ääressä (joka ainaiseksi turmeli hänen hermostonsa) kunnes hän tuli Porvoon lukioon 1864 ja ylioppilaaksi 26/5.1865, jo 26 vuoden ikäisenä. Vihittiin papiksi, arvol. laudatur, 22/3.1868, alkaen pappistoimensa Mäntyharjussa, tuli A.E. Bernerin apulaiseksi Pieksämäellä 1/5.1869, kappalaiseksi siellä 31/5.1871 ja astui virkaan 1/5.1872. Suoritti virkatutkinnon, arvol. kiitoksella hyväksytty 7/2.1878. Kirkkoh. Suoniemellä 1/6.1880; astui virkaan 1/5.1881. Kutsuttuna 4:ksi vaaliin tuli kirkkoh. Kangasniemellä 26/12.1883, johon virkaan astui 1/5.1884. Sai provastin arvonimen 19/12.1889. - Varsinkin Pieksämäellä, jossa hän kauvimmin toimitti pappisvirkaa, ja jossa hän oli vapautettu kirkkoherran virkaan kuuluvista kanslia- sekä kurinpitotoimista, oli "Vaalar" (kuten kansa häntä nimitti) tilaisuudessa osoittamaan erinomaiset pappislahjansa sekä saarnamiehenä että yksityisessä sielunhoidossa. Ollen tunnontarkka miltei liiallisuuteen saakka valmisti hän saarnansa perusteellisesti. Jo tiistaina oli sarna valmiiksi kirjoitettuna ja sitten pitkin viikkoa luki hän korjaillen sen läpi kerta toisensa jälkeen, joten hän varsinkin saarnansa lopulla oli konseptista melkein kokonaan vapautunut. Pohjasävelenä niissä voidaan sanoa olleen tuo sana: "Lohduttakaat, lohduttakaat minun kansaani", sillä hänen uskonnollinen katsantokantansa oli läpievankeellinen ja vanhurskaaksi tuleminen uskon kautta oli häneltä omistettu kaiken hengellisen elämän ytimeksi. Hän ei kuitenkaan ollut millään tavalla yltiöevankeellinen, päinvastoin paljasti hän myös nuhdellen synnin ilmiöt sekä juuret, ja hän näki kyllä, missä oli totuutta, missä taasen ulkokullaisuutta. Mutta se ei tapahtunut Siinain vuoren jylkinällä, vaan, jos niin voisi sanoa, repäisevällä säälillä, joka pusersi huokauksen paatuneimmankin rinnasta. Liiatenkin, missä teksti antoi aihetta puhua lohdutuksen sanoja murheellisille, oli hänen puheensa jotakin mukaansa tempaavaa; ilmeni, että nämä asiat olivat kokemuksen koulussa tulleet hänelle itselleen hyvin tutuiksi; jonkatähden oli tavallista hänen esiintyessään, että liikutuksen

hyminää, jopa huutoja kuului sieltä täältä sanankuulijoiden joukosta, vieläpä joskus tapahtui pyörtömyksiäkin täyteen sullotussa kirkossa. Tätä hän ei kumminkaan tavoitellut, vaan huomauti päinvastoin tällaisissa tapauksissa usein, miten Herra ei kaipaa suurta ääntä. Hän kun kyllä kuulee hiljaisenkin huokauksen. Tähän kaikkeen myös vaikutti osaltaan hänen hartautta ilmaiseva esiintymistapansa ja miellyttävä, hellä sekä sydämelle käypä äänensä, joka varsinkin innostuksen hetkellä paisui valtavan vaikuttavaksi. Siitä johtui, että hänen esityksensä oli sydämeen sattuvaa silloinkin, kun hän, kuten esim. kotihartautta pitäessään, ainoastaan luki kirjasta. Runsa oli se sanankuulijoiden joukko, jotka kävivät hänen luonaan kysymässä "tietä Siioniin", ja vaikka näidenkin suhteen ilmaantui todeksi, että sekalainen on seurakunta, on kuitenkin kieltämätön tosiasia, että hänen kauttansa ilmaantui seurakunnissa, joissa hän vaikutti, erityisemmässä määrässä hengellistä elämää sekä hengellistä vireyttä. Kyselymyksissään rippikoulussa ja lukukinkereillä hän kenties ei tarkoin noudattanut tieteellisen kateketeekan sääntöjä, mutta mitä tulee voimaan ja lämpöön, jolla hän näissäkin toi esiin sen yhden tarpeellisen, lienee harva vetänyt hänelle vertoja. - Muutoin oli Hjalmar Pfaler olennoiltaan hiljainen sekä syrjään vetäytyvä henkilö, joka ei millään tavalla tahtonut tulla huomatuksi, yleisissä kokouksissa hän tavallisesti oli mykkä, vaikkapa tarkkaavainen kuulija, ja tuskin olisi tämä kokonaan sydämen mies kyennytkään esiintymään noissa tilaisuuksissa, joissa vaadittiin kylmää järkeä, päinvastoin erosi hän väittelypaikoista haavoitetulla omallatunnolla, että oli edes ollut niissä saapuvilla.

Häämatkaltaan ensimmäisen puolisonsa Hilda Gustava Cavenin kanssa (synt. /7.1843, kuoll. 11/6.1880) tuli Hjalmar Pfaler 1869 papiksi Pieksämäelle. Ajallisessakin katsannossa onnellinen aika aukeni silloin hänen eteensä pitkällisten murheiden sekä ponnistusten jälkeen. Onnellisuutta lisääntyi, kun monivuotisen odotuksen jälkeen syntyi lapset: Ester Ingrid, synt. 12/2.1876, vihitty 3/6.1897 lääket. toht. Torfinn Stolpen kanssa; Gertrud Maria, synt. 19/4.1878, vihitty 6/3.1900 lääket. toht. Gustaf Emil Aspelinin kanssa; ja Hilda Gustava, synt. 7/6.1880, kuoll. 24/7.1880. Mutta taasen tuli synkeys Hjalmarin eteen, kun puoliso, muutamia päiviä viimeisen lapsen syntymisen jälkeen temmattiin pois. Leskimiehenä kahden pienen lapsen ynnä kasvattina olevan Olga Walhelmin kanssa muutti hän uuteen kotiin Suomenniemellä, vaikka olikin jo kihloissa Augusta Bernerin kanssa. Saatuaan uuden avioliiton kautta kotinsa jälleen todelliseksi kodiksi, suotiin hänelle vielä muutamia valoisempia vuosia, jolloin myös muutti uudelle työalalle Kangasniemellä. Mutta ennen pitkää näki Herra taasen hyväksi vieläkin koetella tätä, ihmissilmällä nähden jo kylliksi koeteltua miestä. Hänen ylönsuuri tunnollisuutensa oli tavallaan alkusyyntä tähänkin. Eräänä pyhä-aamuna helmikuussa 1891, jolloin hänen oli saarnattava, tuli kiireinen ilmoitus, että kappal. Lahtinen, jonka vuorolla oli rippipuhe, oli äkkiä sairastunut. Sen sijaan, että joku toinen olisi maltillisesti ottanut jonkun vanhan rippipuheen "tynnyristään", rupesi hän levottomalla kiireellä valmistamaan uutta. Vaikka hän saikin jumalanpalveluksen pidetyksi ja lähti

sitten lukukinkerien pitoon pitäjälle, oli tämä semmoinen isku hänen hermostoonsa, että hän tuli muistamattomaksi, täytyi kesken tulla kotiin ja oli joitakuuta aikoja työhön kykenemätön. Vähitellen virkosi hän jälleen, että pääsi ryhtymään virkatoimiinsa ja sai suureksi ilokseen vihkiä perinpohjin korjatun kirkon ynnä urut. Mutta samana syksynä kohtasi häntä lamaus eli halvaus, joka perinpohjin ja parantumattomasti murti hänen voimansa, niin että hän sekä ruumiillisten että henkisten voimiensa puolesta tuli ikäänkuin raunioksi entisestä Hjalmar Pfalerista. (Katso sivu 52). Sydäntä särkevää oli nähdä hänen avuttoman tilansa, miten häntä hoidettiin kuin pientä lasta, miten kumiletku laskettiin kurkun kautta vatsaan, josta ratilla kaadettiin juokseva ravinto, ja kysyvä huokaus nousi: Herra miksi? Herra, kuinka kauvan? - Vihdoin viisivuotisen kärsimisen jälkeen tuli lievä lensu ynnä keuhkokuume, joka lopetti hänen vaivansa 22/12.1896. Ja niin pääsi hän toivon mukaan niiden joukkoon, joista on todistettu: Nämät ovat ne, josta suuresta vaivasta tulivat, ja he ovat heidän vaatteensa pesneet, ja ovat heidän vaatteensa Karitsan veressä valaisneet.-

Leski Augusta v. Pfaler elää sisarensa kanssa Tervaniemessä. Kärsi pitemmän ajan navan revehtymää. Sai kovat tuskat 25/6.1909; vietiin Mikkelin sairaalaan seuraavana päivänä, jossa leikattiin, vaan kuoli hiljaisesti aamulla 28 p. kesäkuuta 1909 ja haudattiin miehensä viereen Kangasniemen hautausmaahan.

VII. Emanuel (Manne) Berner

(Ottanut 12/5.1906 sukunimen Saloheimo, s. 59)

Syntyi Viipurissa 28/8.1842. Oli lukuvuonna 1850-1851 oppilaana kimnaasin apul. C.J. Ignatiuksen yksityisessä koulussa ja 1851-1852 yksityisenä oppilaana silloisen Viipurin seitsenluokkaisen kimnaasin toisella luokalla, jolle ei voinut päästä vakinaiseksi oppilaaksi, kun isä ei suvainnut pojan lukea venäjän kieltä, joka oli oppiaineena kimnaasissa ja jolla annettiin opetus historiassa ja maantieteessä I ja II luokalla. Tuli Heinolan yläalkeiskouluun 1853 ja Porvoon lukioon 1856. Ylioppilas 9/9.1859. Filos. kandidaatti 16/5.1865. Tuomarin tutkinto 28/5.1868. Seppelöity Filos.Maisteri 31/5.1869. Sai varatuomarin arvonimen 21/12.1870. Notaario Talonpoikaissäädysssä valtiopäivillä 1867. Hoitanut tuomarin virkoja Rautalammin ja Rannan tuomiokunnissa 1869-1872. Kanslisti Viipurin hovioikeudessa 1/10.1872. - Aktuaarius 8/9.1876. - Ylimääräinen viskaali 16/8.1877. Notaarius 14/11.1878. Hoiti ajoittain muitakin toimia Hovioikeudessa ja oli 1879-1880 apujäsenenä. Erosi Hovioikeudesta 22/9.1882 ja hoiti 1882-1885 tuomarinvirkoja Ilomantsin ja Lappeen tuomiokunnissa. Tuomari Käkisalmen tuomiokunnassa 6/6.1885. Tuomari Rautalammin tuomiokunnassa 15/8.1887. Kutsuttu apujäseneksi Hovioikeuteen valtiopäivien ajaksi 1888. Saanut pyynnöstä eron tuomarin virasta ynnä eläkkeen (3,000 mk)

9/12.1892. Syy eroamiseen oli seuraava. Uusi rikoslaki oli armollisesti vahvistettu noudatettavaksi alkaen vuoden 1890 alusta; sillä välin tuli uusi suoranainen käsky hallitsijalta, että rikoslain noudattaminen oli siirrettävä toistaiseksi. Mutta kun Berneri näki maamme perustuslait täten tulleen syrjäytetyiksi ja tahtoen siitä antaa huomautuksen, rupesi hän noudattamaan uutta rikoslakia edellä mainitusta ajasta alkaen. Asiasta johtui rettelöitä sekä vihdoin kanne häntä vastaan Hovioikeudessa, joka päättyi siten, että hän 4/12.1891 sakotettiin 150 talaria. Kun 1891 vuoden valtiopäivilläkin rikoslakia ei saatu järjestetyksi, piti Berner velvollisuutenaan, enemmän sekasotkun välttämiseksi, ottaa ero tuomarinvirastaan. Määrättiin 23/1.1893 Viipurin läänin maanjako-oikeuden v.t. puheenjohtajaksi, vaan sai pyynnöstä eron siitä toimesta 17/6.1893, kun tuli Kansallisosakepankin Mikkelin haarakonttorin ensimmäiseksi johtajaksi 3/7.1893. Porsaskosken maatilalan omistaja 1888, jonka möi 1895. Viipurin kaupungin valtuusmiesten ensimmäinen sihteeri 1876-1878. Valtuusmies 1879-1881. Mikkelin kaupungin edusmies valtiopäivillä 1882 (laki ja talousvaliokunnan varajäsen ja myöhemmin talousvaliokunnan toisen osaston jäsen), 1897 (suostuntavaliokunnan jäsen), 1900 (laki ja talousvaliokunnan jäsen ja puheenjohtaja) sekä 1899 vuoden ylimääräisillä valtiopäivillä. Kutsuttu 7/11. 1882 jäseneksi komiteaan, jonka tuli laatia ruotsalaisuomalainen lakisanakirja. - Määrätty 1889 jäseneksi komiteaan, jonka tuli laatia asetus ehdotuksia vesioikeudesta, vaan vapautettiin omasta pyynnöstä lopulla vuotta 1890 sen komitean toimesta. Tahtoi näet rikoslain suspensionin johdosta olla virkansa toimituksessa ja itse olla vastuussa siitä aiheutuvasta menettelystä, huolimatta komitean puheenjohtajan T. Costianderin huomautuksesta, että voisi viransijaisiin tyrkyttää mielipiteensä, "om man nu engång vill visa sig bussig". Ollut Mikkelin kaupungin valtuusmies useampia vuosia ja ajoittain heidän puheenjohtajansa. Sai 1902 kutsun senattoriksi oikeusosastoon, vaan kieltäytyi siitä toimesta. - Lahjoitti 1/2.1905 Mäntyharjun kunnalle 15.000 markkaa rahaston perustamiseksi, jolla avustetaan tilatonta väestöä hankkimaan omaa maata itselleen, ja teki tämän sen muistoksi, kun silloin oli kulunut 170 vuotta siitä kuin ensimmäinen Berner (s.1) oli kutsuttu papiksi sanottuun seurakuntaan.

Rupesi syksyllä 1908 tuntemaan sydämen kouristuskohtauksia, johtuivat kalkkeutumisesta (arteri sclerosia). Sai semmoisia myös ollessaan matkalla Viipurissa, joka teki lopun hänen elämästään varhain aamulla 10/2.1909. Haudattiin suuren ihmisjoukon läsnäollessa Mäntyharjun hautausmaalle.

VII. Johannes (Jussi) Berner

(s. 59)

Syntyi Viipurissa 31/1.1851. Oltuaan ensin Heinolan yläalk. koulussa 1860-1861 sekä Porvoon yläalkeiskoulussa 1861-1865 ja sitten Jyväskylän alkeisopistossa 1865-1870 tuli ylioppilaaksi Sav. Karj. 16/6.1870. Laudatur. Suoritti tuomarin tutkinnon 17/12.1875. Viipurin hovioikeuden auskultantti 20/12.1875. Sai varatuomarin arvonimen 31/5.1878. Istunut lakimääräisiä käräjiä (kaikkiaan lähes 30) ja toimittanut tuomarin virkoja Rautalammin, Mäntyharjun, Ilomantsin, Mikkelin, Sortavalan, Kuopion, Heinolan ja Kurkijoen tuomiokunnissa 1876-1884. Palvellut ylimääräisenä Hovioikeudessa joitakuuta aikoja vuosina 1877, 1878 ja 1882. Viipurin hovioikeuden kanslisti 27/10.1884. Registraattori 14/1.1885. Ylimääräinen viskaali 10/6.1885. Notaarius 29/7.1886. Varakanneviskaali 20/4.1888. Sihteerä 17/4.1889. Suoritti yleisen oikeustutkinnon 24/5.1889. Apujäsenenä hovioikeudessa 15/1.1888 vuoden loppuun. Asessori Hovioikeudessa 11/10.1890. Ritari P. Annan ritarikunnan 31. 1 p. Syysk. 1898 (20 p. Elok.)

Luonteeltaan oli Johannes eli Jussi Berner kieltämättä paras koko sisarusjoukossa. Tosin lienee hänessäkin ollut poishöylättävää. Sillä ensimmäinen muisto, mikä minulla on hänestä, on jonkunmoinen säälivä tunnelma, kun hän poikasena oli vanhempien veljien, joskus kovakouraisenkin, "unterviisingin" alla, kuten sittemmin sanottiin kun minä vuorostani tulín hänen johtonsa alaiseksi. Mutta epätasaisuuksien poistuttua, pääsi hyvät ominaisuudet hänessä sitä paremmin kehittymään. Ne olivat varsinkin herttainen ystävällisyys jokaista kohtaan, uhrautuva auttavaisuus ja jyrkkä oikeudentunto. Miten näitä ominaisuuksia ilmaantui hänessä jo lapsena, siitä kuvaukseksi olkoon seuraava tapaus kerrottu. Vanhempien poissa ollessa oli kodissa kerran tapahtunut jotakin säännöttömyyttä, josta syy, piikojen valheen kautta, lankesi veljeksien Johanneksen ja Akselin päälle. Kun tämän johdosta annettiin ruumiillinen kuritus, kärsi Johannes maltillisesti, vaan kun nuorempi veli otettiin käsille, rupesi hän tempomaan velimiestä pois isän käsistä ja tapahtui yritys sillä seurauksella, että tämä päästettiin pois, vaan hän itse sai selkäsauvan toistamiseen. Kun sittemmin tätä asiaa hänelle ilvehtien muistutettiin, vastasi hän; kun piijat valehtelivat. - Lapsena, vieläpä kasvavanakin oli hän ujoinen, joka saattoi hänen joskus ryhtymään hullunkurisiin keinoihin. Niinpä kerran Porvoossa, kun Ville veli ilmoitti, että oli lähdeittävä vierailulle enon, lehtori V. Pesoniuksen perheeseen, koetti Johannes päästä sinne menemästä siten, että tullaksensa kipeäksi söi jonkun määrän talia talikynttilästä. Koirus tuli kuitenkin ilmi, jyrkkätuumainen Ville odotti kunnes tali tuli samaa tietä ulos, mistä oli sisällekin mennyt, ja niin lähdeittiin vierailulle. - Koulussa oli hän enemmän hiljainen, varustettu ei tosin erinomaisella, vaan kuitenkin välttävällä lukupäällä. Tämän ohessa saattoi hän kuitenkin toveripiirissä olla lystikäs ja tehdä kaikessa hiljaisuudessa joitakin kolttosia, vaikka ne, ainakin senaikuisiin oloihin nähden, olivat varsin viatonta laatua. Niinpä otti hänkin osaa silloisten

ylemmänluokkalaisten kujeisiin, kun käytiin "puhaltamassa" toisten tulitikkuja, tahi kun pujahdettiin syömässä herkut toisten ruokapöydältä, eli, kuten kreikkalaisina sanottiin, tekemässä "hoosper talatta" ("niinkuin aava meri") s.o. syömässä pöytä putipuhtaaksi, tahi, kun käytiin pitämässä kissannaukujaisia toverien akkunoiden alla, tuona aikana, jolloin katuvalaistus vielä oli kokonaan tuntematon Jyväskylässä y.m.s. Näissä laulettiin tavallisesti yhä sukkelammaksi muuttuvassa tahdissa: Faari se antaa uudet turkit, uudet turkit, turkit, turkit, j.n.e. Sen ajan raakuuksiin ei hän ryhtynyt, päinvastoin torjui hän semmoiset pois, usein vihan jyrkkyydellä. Missä taasen hän voi auttaa, vaikkapa renttumaisuuden kautta pulaan joutuneita tovereita, siinä oli hänen luontainen hyväntahtoisuutensa kyllä näkyvillä. Kaikki tämä teki, että Jussipuntari (johtunut Pieksämäkeläisten köllistä "piimäpuntari") oli suosittu, ja mikä parempi on, kunniassa pidetty toveri. Samaten suosittu ja arvossa pidetty toveri oli hän yliopistossa ja sittemmin virkamiehenä. Sentähden, vaikka hän oli vankka suomenmielinen, oli hänen kuoltuaan yksin kiivaimmin ruotsinmielissä sanomalehdissäkin hänestä hyvin suosiolliset muistosanat, joissa yksimielisesti tunnustettiin hänen ansionsa tunnollisena virkamiehenä ja kunnan ystävänä niille, jotka hänet tunsivat. Virkamiehenä hän olikin uttera ja tunnollinen, vaikka ei ollutkaan millään loistavilla lahjoilla varustettu. Hänen utteruuttaan osoittaa tuokin seikka, että hän verrattain vähän ajan kuluessa istui lähes 30 käräjät. Ja hänen maltillinen luonteensa vaikutti, että hän kyllä voi pysyä tyynenä silloinkin, kun riitapuolet maltittomuudellaan koettelivat tuomarin kärsivällisyyttä. Muutoin oli hänen virka-alansa, varsinkin sitten kuin hän tuli yhdeksi rattaaksi Hovioikeuden koneistossa, senlaatuinen, että siinä hänen erikoisluonteensa ei juuri voinut tulla näkyviin millään mainittavalla tavalla. Sitä enemmän se tuli näkyviin hänen yksityisessä elämässään. Aivan erityisellä rakkaudella oli hän kiintynyt vanhaan kotiinsa ja vanhempiinsa sekä sisaruksiinsa, joka suhde näytti tulevan sitä hartaammaksi, mitä enemmän hän itse alkoi joutua vanhojen poikien kirjoihin. Lukuunottamatta muutamia huvimatkoja, joita hän silloin tällöin teki esim. Kööpenhaminaan ja Nischni Novgorodin näyttelyihin tahi sukulaisten ja tuttavien luo, vietti hän vanhassa kodissaan kaikki ne ajat, mitkä hän virkatoimiltaan suinkin voi. Siellä hän suureksi osaksi valmisti kärjäpöytäkirjansakin. Hän tahtoi olla uhrautuvaisesti apuna, huvina ja rattona rakkaillensa kaikella mahdollisella tavalla, ja vaikutti hänen esiintymisensä, että mieliala pysyi hilpeänä. Jos joskus perheen piirissä mieliala yritti kuohahtamaan sai hän pian, usein jollakin leikkisanalla puuskauksen asettumaan. Jos esim. nousi harmi liikkeellä olevien juorupuheiden tähden, sanoi hän sehän on niitä "nyttiga och nöjsamma lögner", ja niin käännettiin asia leikiksi. Tahi jos nenä meni nurpalleen joistakin keskinäisistä kinastuksista, ja ellei leikki auttanut, silloin antoi hän veljellisen vakavia varoituksia oikealle ja vasemmalle ja pian havaittiin, että Jussi veli oli oikeassa.

Eikä hän tyhjin käsin tullut, minne hän tuli. Niinkuin tavallisesti jokaisella ihmisellä on joku mielihuvi (Liebhaberei), niin voidaan Joh. Berneristä sanoa, että hänen mielihuvinsa oli tuottaa

lahjoillaan iloa muille. Kun hän esim. vei kylän lapsia kodin puutarhaan syömään marjoja ja kun hän näki millä ilolla he häärivät marjapensaiden äärellä, niin ilo loisti hänen silmistään eikä voinut sanoa, kummallako puolella ilo oli suurempi, hänelläkö tahi noilla hyöriivillä lapsilla. Puhumattakaan niistä runsaista ja arvokkaistakin tuomisista, mitkä joka kerta tulivat esiin hänen matkakoreistaan sekä kapusäkeistään kotijoukolle, niin vanhemmille kuin nuoremmille, monasti palvelijoillekin, ja joiden suhteen hän alati koki pitää silmällä, mitä kullekin oli todella tarpeellista, niin muisti hän lahjoillaan niitäkin puutteessa olevia henkilöitä sekä laitoksia (niinkuin kansakouluja y.m.), jotka olivat hänelle vieraammat. Kun hän sattui kauppapuodin seuduilla näkemään lapsia, silloin pistäytyttiin heidän kanssaan tekemässä namuskaupat. Hänen kuoltuaan sanoikin eräs näistä; nyt se namusetä kuoli. Ja metsästys- sekä kalastusmatkoilla oli tavallisesti joitakin makeisia mukana, kun sitten tiellä tuli lapsia vastaan, siinä seisautettiin hevonen, pidettiin leikkiliset keskustelut kuulumisista ja lopuksi makeisia jaeltiin. Sitäpaitsi antoi hän, usein nimettömissä kirjeissä, raha-apua sinne, missä tiesi puutetta kärsittävän. Säännöllisellä elämällään hän kuitenkin sai omaisuutensa karttumaan melkoiseksi, vaikka hänen talouskirjansa näyttivät, että tuommoisiin lahjoihin uhrattiin vuosittain muutamia tuhansiakin markkoja.

Ihmismielen mukaan kohtasi häntä liian aikainen kuolema. Jo koululaisina ollessamme, kun lääkäri tutki meidän nuorinten veljesten terveyden tilaa, ilmoitti hän, että Johanneksen sydän oli jollakin tavalla epänormaalin. Lieneekö mahdollisesti jo täältä alkusin se vamma, joka vei hänet hautaan. Viimeisen joulunsa vietti hän, kuten tavallista, vanhan äidin tykönä Kiiskissä. Jo siellä ollessaan tunsu hän, että terveys ei ollut ennallaan, ja ilmaisi hän minulle joitakin kolkkoja mietelmiä, joille en kuitenkaan osannut panna mitään erityisempää arvoa. Mentyyään Viipuriin sairastui hän joidenkuiden päivien kuluttua keuhkokuumeeseen. Sitä eivät lääkärit katsoneet juuri vaaralliseksi, mutta he huomasivat sydämen toiminnan olevan turmiolla ja langettivat tuomionsa, että häntä ei voinut lääkärintaito auttaa, kun ei ollut jo ennen etsinyt lääkärin apua. Niin, oltuaan tuskin viikkoakaan vuoteen omana, sammui hänessä elämänliekki, ja niin hiljaa, että Sofia sisar, joka istui samassa huoneessa ja oli hetkeksi kääntänyt päänsä muuanne, ei huomannut milloin kuolema teki tehtävänsä. Tämä tapahtui 19/1.1899, hänen ollessa tulemaisillaan 48 vuoden vanhaksi. Ruumis tuotiin Mäntyharjuun ja haudattiin vanhan sukuhaudan äärelle.

VII. Aksel (Ati) Berner

(Ottanut 12/5.1906 sukunimen Saloheimo, s. 59)

Syntyi Mäntyharjussa Kiiskissä 22/8.1853. Oltuaan Porvoon yläalkeiskoulussa 1863-1865 ja Jyväskylän alkeisopistossa 1865-1871 tuli ylioppilaaksi Sav. Karj. 7/6.1871. Filos. Kandidaatti

16/5.1876, jota tutkintoa varten ensimmäisenä käytti suomen kieltä kemiallisessa pro gradu kirjoituksessa. Nauttien valtioapua läpikäynyt Ruotsissa Filipstadin vuorikoulun 1/11.1876-15/10.1877 ja syksyllä 1877 Jernkonttorin hiilenpolttokoulun. Matkusteli v. 1878 Ruotsissa raudan valmistamista oppimassa. Kemistinä ja konttoristina Värtsilän rautatehtaalla Tohmajärvellä 1878-1884. Käytyään sitä varten isäntiensä N.L. Arppen perillisten kustannuksella Ruotsissa 1882 järjesti polttomudan valmistuksen mainitulla tehtaalla.

Värtsilän Kansakoulun johtokunnan esimies 1881-1884. Tohmajärven kuntakokouksen esimies 1884. Osti yhteydessä kaup. Aapeli Häyrisen kanssa Chr. Husgafvelin konkurssipesästä Porsaskosken maatilan, rautatehtaan, sahan ynnä myllyn Pieksämäellä 1884, omistaen siitä 2/3 osaa ja samalla hoiti sitä 1884-1888, jolloin hän myi osansa toiselle osamiehelleen veljelle Emanuelille, jolle Häyrisen osa oli oston kautta siirtynyt. Porsaskosken kansak. johtokunnan esimies 1885-1888. Pieksämäen lainajyvästön hoitaja v. 1888. Maallikkojäsen Juvan provastikunnasta 2:ssa yleisessä kirkolliskokouksessa Turussa 1886. Apulaisnimismies Pieksämäen pohjoispiirissä 1886-1888. Kutsuttiin Möhkön rautatehtaan hoitajaksi Ilomantsissa. Joutui 7/2.1889 metsästysretkellä karhun runneltavaksi, joka haavoitettuna tempasi hänet alas puusta, puri häntä kupeeseen ja käteen, jonka pisti sen suuhun varjellakseen arempia ruumiin osia. (Katso sivu 41). Parannuttuaan jäi hänelle muistoksi melkoisia arpia ja jonkunmoista haittaa oikean käden käyttämisessä. Tämän tähden nautti hän tapaturmavakuutusyhtiöltä Patria ensin 10 mk., sitten 5 mk. päivältä ja sitten 325 mk. vuodessa kunnes hänelle suoritettiin joku summa kerta kaikkiaan. - Sourun rautatehtaan hoitaja Karttulassa 1896-25/6.1899, jonka jälkeen Elokuussa tuli takaisin entiseen toimeensa Möhkössä. Osakas rautakauppaliikkeessä Veljekset Kivinen Sortavalassa 1901. Suom. Kirj. seuran jäsen 1898. Erosi Möhköstä ja ryhtyi rautakappaliikkeen hoitoon Sortavalassa 1907.

1. puoliso: vihitty Värtsilän kirkossa 7/7.1881 Hilma Maria Riikonen, Värtsilän tehtaan hoitajan Staffan Riikosen ja Eva Kristina Hirvosen tytär. Syntyi 19/5.1856. - Avomielisellä ja kursailemattomalla olennollaan voitti hän pian uusien sukulaisten suosion. Jo kihlausajallaan kirjoitti hän 28/1.1881 tutunomaisella leikillisyydellä m.m. seuraavaa; Aksel Berner (= Atti) Turusta on täällä par' aikaa Arpessa - kävi eilen minua tervehtimässä, oli erittäin ystävällinen ja esitteli paikalla lähempää tuttavuutta; on se onni köyhälläkin, kun sattui saamaan semmoisesta suuresta suvusta sulhasen, niin saapi olla "firman" yhden isännän kanssa brori. Hänen vahvalta näyttävään terveyteensä katsoen olisi luullut, että avioliitto olisi tullut olemaan pitempiaikainen; vaan odottamatta tuli kivuloisuus, joka johti kuolemaan. Nuoremman lapsen syntymisen jälkeen ei hän enään nähnyt tervettä päivää. Sairasteltuaan koko talven yhden taudin toisensa jälkeen, vaipui hän riutuneena kuolemaan Värtsilässä 4/3.1884, ainoastaan 28 vuoden ikäisenä.
2. puoliso: vihitty Mäntyharjussa Naakkaniemen huvilassa 17/8.1891 Martha Blondina Ruuth, johon A. Berner oli tutustunut tämän ollessa kotiopettajattarena Värtsilässä, Mäntyharjun kappal. Ismael Ruuthin (s. 28/12.1828, k. 6/6.1875) ja Blondina Boismanin (s. 5/7.1828) tytär. Syntynyt Enonkoskella 31/12.1867. Suom.kirj. s. jäsen 1898.

VIII. Lapsia edellisestä avioliitosta:

1. Juho Ilmari, synt. Värtsilässä 7/5.1882. Oltuaan Kuopion suom. lyeossa 1892-1895 ja Viipurin suom. reaaliylyseossa 1895-1900, tuli ylioppilaaksi 2/6.1900, Savo Karj. Suorittanut Oikeustutkinnon 4/10.1904. Auskultantti Viipurin Hovioikeudessa 7/10.1904.
2. Eva Maria, synt. Värtsilässä 13/10.1883. Kuoli Porsaskoskella ankaraan vatsatautiin 14/12.1887.

VIII. Lapsia jälkimmäisestä avioliitosta:

3. Anni Elisabet, synt. Möhkössä 7/11.1892. Oppilas Sortavalan suom. tyttökoulussa 1903. Yliopp. 1911.
4. Lauri Olavi, synt. Möhkössä 25/3.1894. Oppilas Sortavalan lyseossa 1903. Yliopp. 8/6.1912.
5. Elna Maria, synt. Möhkössä 24/7.1896. Oppilas Sortavalan tyttökoulussa 1906.
6. Helvi, synt. Möhkössä 3/3.1901. Kuoli sn 6/3.1901.
7. Irja Kaarina, synt. Möhkössä 11/5.1906.

VII. Viktor (Viki) Berner

(s.59)

Syntyi Mäntyharjussa Kiiskissä 20/9.1856. Läpikäytyään Jyväskylän alkeisopiston 1866-1874, tuli ylioppilaaksi Savo Karj. 6/6.1874. Laudatur. Harjoiteltuaan 3 lukukautta historiall. kielitieteellisiä opinnoita, muutti jumaluusop. tiedekuntaan. Jum op. erotutkinto 20/12.1879, arvol. Laudatur (16/16). Vihitty papiksi 7/7.1880. Kirkkoh. ja toht. Lampenin apulainen Rantasalmella. V.t. kirkkoh. siellä 14/2.1882. Isänsä apul. Pieksämäellä 1/7.1882. Suoritti virkatutkinnon 6/6.1884, arvol. Kiitoksella hyväksytty. V.t. kirkkoh. ja armovuoden saarnaaja Pieksämäellä 11/12.1884. Nimitetty kappal. Kangasniemellä 4/3.1886, johon virkaan ei kuitenkaan astunut. Kappal. A. Winterin apul. Jaakkimassa 1/5.1886. V.t. 2:nen kappal. Mikkelissä 21/7.1886. Kutsuttuna 4:neksi vaaliin, nimitetty 2:seksi kappal. siellä 1/22.1887; astui virkaan 1/5.1888. Ollut uskonnon opettajana Mikkelin suom. tyttökoulun 3:lla ylimmällä luokalla 1887-1894. Mikkelin Piipiaseuran toimikunnan puheenjohtaja ja sihteeri 1889-1894. Linnamäen kansakoulun johtok. esimies 1889?-1894. Kappal. Mäntyharjussa 30/4.1894; astui virkaan 1/5.1894. Kansak. johtok. esimies Mäntyharjussa alkaen vuodesta 1895. Kirkollisten rahastojen hoitaja 1895-1905. Suom. Kirj. Seuran jäsen 7/2.1906. Suomen Muinaismuistoyhd. jäsen 1/3.1906. Selvitys Pieksämäen kirkon vanhoista maalauksista löytyy E. Nervanderin kirjassa "Mich. Toppelius och hans Kyrkomålningar" (1905) siv. 153 ja 192-193. Porvoon Piipiaseuran jäsen 6/5.1903. Suomen Kirkkoh. S jäsen 3/3.1902. Anottu 4:ksi vaaliehdolle Mäntyharjun kirkkoherran virkaan 28/10.1906; sai vaalissa 10/3. 1907 ääniä 6,385 markan 60 pennin edestä koko äänimäärästä 9,869 mk 40 p., nimitettiin sanottuun virkaan 28/11.1907 ja astui siihen 1/12.1907. Saarnasi synodaalikokouksessa Savonlinnassa 3/9.1907.

1. puoliso: vihitty Pieksämäen kirkossa 18/6.1884 Gerda Kristina Gräsbeck, Joroisin kirkkoherran Adolf Fredrik Gräsbeckin, (s. 4/8.1828, k. 15/4.1875) ja Ida Adolfina Järnefeltin, (s. 25/3.1834, k. 24/10.1897), tytär. Syntyi Haminassa 12/1.1861.

Saatuana alkeisopetusta sisariensa Elinin ja Idan pitämässä kotikoulussa, ei hän päässyt täydentämään koulusivistystään, kun isän kuoltua (15/4.1875) perinpohjainen varattomuus rasitti perhettä. "Tuhkimuksen" tavoin sai hän puurtaa äidin oikeana kätenä talouden toimissa ja postin hoidossa, kun tämä oli tullut postitoimiston hoitajattareksi Pieksämäelle 1879, vieläpä puhtaaksi kirjoituksella ansaita jotakin lisätuloa. Sillä vanhemmat sisaret joutuivat aikaseen kihloihin, joten saivat kukin omat morsiuskiireensä, ja sittemmin naimisiin, nuoremmat sisaret olivat taasen vielä lapsia. Voidaksensa asianhaarojen vaatiessa olla kivuloisen äitinsä sijollisena, haki hän ja pääsi 10/10.1881 ylimääräiseksi kopistiksi postilaitoksessa. Ja niin oli Gerda eli "Tertta" tavallaan pylväänä perheen piirissä. Vieläpä naimisiin jouduttuaankin oli hänen silloin tällöin riennettävä entisiin kotiaskareihin, kun joku kovempi sairaus kohtasi äitiä. - Tultuaan perheen emännäksi ja äidiksi, oli hän kiintynyt kotiinsa ja lapsiinsa koko tunteellisen sydämensä lämmöllä. Syntyneenä vanhemmista, jotka olivat vilkasluontoisia aina levottomuuteen asti, ja kasvaneena perheessä, jossa vallitsi lämmin tunteellisuus, oli hänessäkin nämät ominaisuudet vallitsevana piirteenä. Väsymättömällä ututteruudella puuhasi hän askareissaan: suomatta itsellensä lepoa, hoiti hän pienokaisiansa, vaikka itse olikin heikkovoimainen ja usein sairasteleva, ja mitä enemmän tuo kodin lämpö häntä ympäröi, sitä onnellisemmaksi hän tunsu itsensä. - Kuvaus hänestä puolisona ei luonnollisesti kuulu tähän kertoelmaan. - Lapsilleen oli hän mitä hellin äiti. Kun hän huomasi heissä jotakin taudin merkkiä, silloin ei kyöneleet olleet kaukana. Kun läksimme kotoa jonnekin, ja akkunan reuna oli täynnä pieniä päitä, jotka katselivat papan ja mamman poislähtöä, silloin hän heihin kääntyneenä huiskutti kättänsä ja sanoi: oikein käy sydämen läpi suloinen liikutus, kun heidät näkee. Kun hän 1891 oleskeli Helsingissä jonkun aikaa, kirjoittaa hän m.m. seuraavat sanat: "oi minun ihanat pienet lemmikkini, mitenhan ne nyt voivat, jospa saisi edes vähän nähdä heitä". Ja käydessäni kahden vanhimman pojan kanssa Porsaskoskella noin kuukautta ennen hänen kuolemaansa, kirjoittaa hän m.m. näin: "voi hyvin nyt, älä paheksu, että olen niin levoton, minä pidän niin palavasti (innerligt) teistä kaikista, että se repii sydänjuurissa, kun te olette poissa". _ Heikonpuolinen terveys aiheutti aavistuksen, että hän tuskin tulisi saavuttamaan korkeampaa ikää. Kolmantana aamuna nuorimman lapsen syntymisen jälkeen sairastui hän ankaraan lapsivuodekuumeeseen, joka pian, huolimatta lääkärin ponnistuksista, muodostui senkaltaiseksi, että nähtiin, miten se oli päättyvä. Viimeisen edellisenä iltana annoin P. Ehtoollisen hänelle, läsnä oleville sisarilleen Edithille sekä Hannalle ja nautin sen itsekin; ja saimme kokea siitä erityistä kuorman huojennusta. Autuuden tunnelma vallitsi kuolemassa. - Vanhinta lastaan, seitsenvuotiasta Martta tyttöään kehoitti hän olemaan hyvä sisko nuoremmille veikoilleen ja sisarelleen. Minulle

antoi hän neuvoja tulevan perhe-elämän suhteen. Kun lyhyt kuoleman kamppaus alkoi, sanoi hän: hyvästi Viki, ne olivat hänen viimeiset sanansa. Ja niin nukkui hän iltasella 17/12.1894, 33 vuoden 11 kuukauden ijällä. - Lapset, voimatta käsittää hetken raskasta vakavuutta, lepäsivät silloin jo, lapsuuden onnellisessa rauhallisuudessa, leposijallansa. Kun he aloittivat äidin opettaman iltarukouksensa; Hyvä Jeesus, siunaa pappaa ja mammaa j.n.e. ja heitä oli neuvottava jättämään nyt siitä pois mamma, tapahtui tämä tunteilla, mitkä jokainen hyvin arvaa.-

2. puoliso: vihitty Mäntyharjussa Kiiskissä 5/7.1900 Anna Lovisa Monni, talollisen veljen Antti Monnin, s. 5/5.1820, k. 27/10.1860 ja Anna Maria Monnin, s.2/11.1831, k. 16/5.1895, tytär. Synt. Leppävirralla Petronmäen kylässä N:o 4 24/1.1858. Ollut sitä ennen muutamia vuosia emännöitsijänä Kiiskissä.

VIII. Lapsia, kaikki edellisestä avioliitosta.

- 1) Salome Maria, synt. Pieksämäen Pappilassa 19/10.1885. Kuoli 2/8.1886 Pieksämäellä Mäenpäässä, äidinäidin luona, jossa äiti lapsineen oli silloin kuin minä olin Jaakkimassa. Tauti oli tuberkelija aivoissa.
- 2) Martta Kristina, synt. Mikkelissä Sutelassa 19/6.1887. Mikkelin suom. tyttökoulun oppilas 1898 ja sai päästötodistuksen /5.1904. Heinolan Seminaariin /8.1905, erosi kihloihin tultuaan /8.1908. Puoliso: 22/7.1909 Mäntyharjun kirkossa, Mauno Ilmari Kuusi (Granfelt), synt. 19/9.1882 Helsingissä.
- 3) Martti Emanuel, synt. Sutelassa 8/6.1888. Mikkelin lyseon oppilas 1899. Samoin Kuopiossa 5:nelle luokalle 1/9.1905. Sairastui ankaraan tulirokkoon 19/12.1906, johon yhdistyi kurkkumätä. Valmistui autuaalliseen eroon vilpittömällä kääntymyksellä ja kuoli uskossa turvallisena Kiiskissä 28/12.1906, 1/2 2 päivällä, 18 v. 6 kk. 20 p. vanhana. Viimeiset sanansa olivat: Tulkaat perässä ijankaikkiseen elämään.
- 4) Viktor Johannes, synt. Sutelassa 2/10.1890. Mikkelin lyseon oppilas 1901. Yliopp. 5/6.1909 Savol.
- 5) Katri Hanna Olivia. Syntyi Sutelassa 10/10.1891. Mikkelin suom. Tyttökoulun oppilas 1900 ja sai päästötodistuksen /5.1907. Helsingin Musiikkiopiston oppilas 1911.
- 6) Aksel Mikael. Synt. Sutelassa 5/7.1893. Mikkelin lyseon oppilas 1904.
- 7) Viktor Rafael. Synt Mäntyharjussa Kiiskissä 8/12.1894. Mikkelin lyseon oppilas 1905.

(Lapset ottivat sukunimen Saloheimo 12/5.1906)

VI. Anders Vilhelm Berner

(Anttu? (s. 41))

Syntyi Ahtialassa 15/9.1818. Haminan kadettikouluun 7/2.1831, jonka läpikäytyään tuli 20/8.1839 vänrikiksi ruht. Suworoffin krenatierirykmentissä. Aliluutnantti 27/3.1841. Luutnantti 27/4.1845. Siiretty metsänhoitovirastoon 7/6.1846. Alikapteeni 27/4.1853. Komennettu Apanaasitiluksiin 13/9.1857 Novgorodissa. Kapteeni 7/5.1861. Metsähallituksessa siviilivirastoon Kollegineuvoksena 8/6.1868. Apanaasitiluksiin 13/12.1870 Hatsinassa. Luonteeltaan oli hän hiljainen ja hyväntahtoinen mies ja virkatoimissaan tunnollinen, koittaen Venäjällä osaltaan ylläpitää suomalaisen rehellisyyden mainetta. Niinpä, kun hän tuli apanaasitilusten hoitajaksi Hatsinassa, nousivat vuotuiset tulot metsistä useita tuhansia ruplia korkeimmiksi kuin entisen

hoitajan aikana. Noin 1872 kohtasi häntä lievempi halvaus. Kentiesi heikensi tämä jossakin määrässä hänen työkykyänsä, vaikka hänellä oli hyvänä tukena reipas puolisonsa. Lienee myös viritetty häntä vastaan juonia, kun hän ei taipunut niihin väärinkäytöksiin ja itsekkäisiin pyyteisiin, jotka siihen aikaan olivat Venäjällä tavallisia. Hän sai tavallaan käskyn pyytää eroa ja sai sen 31/1.1876 ynnä vuotuisen 750 ruplan suuruisen eläkkeen. Muutti silloin asumaan Tveriin, jossa perhe vieläkin asuu. Ritari P. Wladim. 4 luok. Lopulla ikää riutui henkiset voimat, kunnes hän kuoli 26/3.1896, elettyään 77 vuoden vanhaksi, ollen siis ijältään sen mukaan kuin tiedetään lähinnä vanhin Berner niminen henkilö. Vaikka hän vuosien kuluessa yhä enemmän vieraantui synnyinmaansa pyrinnoista, oli hän kuitenkin siihen kiintynyt. Tavan takaa kävi hän, milloin yksin, milloin puolisonsa tahi jonkun lapsensa kanssa Suomessa, varsinkin sinä aikana kuin äitinsä vielä eli. Tarkoin luki hän sitä ruotsinkielistä lehteä, joka veljensä toimesta lähetettiin täältä hänelle. Ja kun elämänsä viimeisinä aikoina ymmärrys oli sekaantunut, huudahti hän usein: Viekäät minua kotiin Mäntyharjuun. Viekäät minua kotiin Tainaan.

Puoliso: vihitty 27/10.1857 Julia Johanna von Mayr, majuri Vilhelm von Mayrin, s.25/4.1807, k. 23/1.1879 ja Elisabet Lassyn, s. 7/5.1816, k. ??-18, tytär. Synt. 4/3.1837. - Hänen serkkunsa on (tahi oli) naimisissa suuren Bismarckin veljenpojan kanssa: jonka johdosta sukulaiskokouksissamme laskimme leikkiä, että on kerran pidettävä senkaltainen kokous Onkel Bismarckin tykönä. - Kuoli 28/10.1904 Tverissä jonkunmoiseen sydäntautiin. Hänen kauneutensa kuvastui vielä kuoleman jälkeen hänen kasvoissaan.

VII. Lapsia: (ovat luterilaisia, kuten vanhemmat)

1. Julia Elisabet. Synt. Novgorodissa 13/12.1858. Sai koulusta päästessään kultamitalin ja tuli opettajattareksi (Klassendam) Katarinankouluun (Katharinenstift) Moskovassa. Puoliso: vihitty Moskovassa 30/12.1894 Kenraaliluutnantti Viktor Ivanovits von Ertel, joka kuoli Moskovassa 8/5.1895 noin 50-60 vuoden ikäisenä. Leski asuu äitinsä ja sisariensa yhteydessä Tverissä.
2. Alisa Sofia. Synt. Novgorodissa 30/9.1861. Suoritettuaan tyttökoulussa oppikurssin, antoi hän opetusta nuoremmille sisarilleen. On monta vuotta ollut hänen toimensa antaa opetusta venäjän kielessä sitä varten Venäjällä oleskeleville suomalaisille. Siten on hänellä verattain tarkat tiedot maastamme, osaa käyttää ruotsinkieltä, ylläpitää kirjevaihtoa serkkujensa kanssa Suomessa, ja on virkistysmatkoillaan käynyt monessa paikassa ympäri Suomenmaata.
3. Robert Emil. Synt. Novgorodissa 1863. Piiripäällikkö. Katso sivu 72.
4. Alfred Emanuel. Synt. Novgorodissa 27/1.1865. Kuoli siellä 26/7.1865.
5. Ida Eleonora. Synt. Novgorodissa 31/10.1866. Varsin traagilliseksi muodostui hänen kohtalonsa. Lapsiparvessa oli hän ehkä kaunein, vaan nuoruuden päivistä alkaen oli hänellä maahanlangettavan taudin tapaisia kohtauksia. Kuitenkin joutui hän avioliittoon Tverissä 24/4.1892 Oskar Emil Forsmanin kanssa, joka, synt. 1867, oli toinen kirjuri Suomen rautateillä Galitsinan, sittemmin Talin asemalla ja kuoli, oltuaan toisessa avioliitossa, Ylivieskan asemapäällikkönä 12/5.1900, ja jonka kanssa hän oli tutustunut, kun tämä oli perheessä oppimassa venäjän kieltä. Mutta toivottua terveyttä ei Ida paralle tullut. Vaikka yksi lapsikin syntyi alkoi avioliitto muodostua yhä onnettomammaksi. Kentiesi ei mies ymmärtänyt kohdella vaimoansa tarpeellisella hellyydellä, vaikka tämä, ollen outo vieraalla maalla ja kivuloinen, olisi tätä tarvinnut. Lopputulos oli se, että hän täydellisesti murtuneena palasi lapsuuden kotiinsa, jättäen lapsensa, (isänsä kuoltua suuresti velkaantuneena, tuli tämä Aleksander Robert (Schurka) tätinsä holhotuksi Tveriin), miehelleen, ja päättyi avioliitto täydellisellä avioerolla. Ennen pitkää ilmaantui hänessä heikkomielisyys raivokohtauksilla, jonkatähden hän oli suljettava erääseen

Tveriä lähellä olevaan hourujen laitokseen. Ollen lapsuudesta saakka mieltynyt käsitöihin, vietti hän siellä aikansa tällä lempityöllään, virkkauksella. Raivokohtausten ajaksi hän m.m. oli puettava n.s.pakkomekkoon. Vaan kuitenkin, kun sisaret kävivät häntä tervehtimässä ja kysyivät, miten hänen on olla, vastasi hän: minulla on täällä monta, monta vertaa parempi kuin Suomessa. 18/7.1899 päättyi siellä hänen elämänsä, joka oli ollut niin suloton. Poika Aleksander Robert Forsman, synt. 14/7.1893.

6. Helena Hedvig (Hedja). Synt. Hatsinassa 3/9.1871. Antoi samanlaista venäjänkielen opetusta kuin sisarensa Alice. Palvelee nykyään apteekin alalla.
7. Naida Olivia. Synt. Hatsinassa 27/9.1873. Oleskelee kotona talouden toimissa.
8. Natalia Paulina Matilda (Natascha). Synt. Tverissä 26/9.1876. Oleskelee samoten kotona.

VII. Robert Emil Berner

(s. 71)

Syntyi Novgorodissa 10/3.1863. Oltuaan ensin 2:ssa kadettikoulussa Pietarissa ja sitten 3 vuotta Mihailevan tykistökoulussa siellä, tuli 1882 Aliluutnanttina 1:sen krenatieri tykistöprikaatin 6:teen patteriaan. Sijoitettu luutnanttina kenttäjalkaväkitykistön reserviin Kolomenskin kihlakuntaan 6/3.(22/2)1890. On nykyään Piiripäällikkö (rauhantuomari) (Landrichtsschef) Kolomnassa.

Toisen sukuhaarauksen loppu.

V. Sakris Johan Berner

(s. 32)

Syntyi (Kiiskissä) 14/3.1771. Tuli Porvoon lukioon 1787. Ylioppilas Viipur. 24/3.91. Piirteenä suvussamme ilmaantuu jonkunmoinen itsepäisyys, jyrkkätuumaisuus ja se, että ulkonaisille muodoille tahi siroudelle ei erityisesti arvoa panna. Nämät ominaisuudet näyttävät nousseen huippuunsa Sakris Bernerissä. Hän näyttää aikoneen papiksi. Mutta kerran kun hän saarnasi ja tapansa mukaan sylkeä tirsutti, sanoi isänsä sittemmin päivällispöydässä: "Kun meidän Sakari saarnasi, ei eukoilla ollut muuta tekemistä kuin pyyhkiä silmiään koko saarnan ajan". Siitä pilasta suuttuneena vastasi hän: "Ei koskaan enään tarvitse papan nähdä minua saarnastuolissa". Tässä päätöksessään hän pysyikin. Noin 1800 lähti hän Rantasalmelle serkkunsa kirkkoh. Cygnaeuksen luo. Noin vuodesta 1803 alkaen asui hän Lammasmaen tilalla, Hiismäen kylässä N:o 4, vaan muutti 1805 takaisin Mäntyharjuun. Kuten ennen (siv. 22) on mainittu sai hän isältään Ahtialan talosta Autiomäessä olevan puoliskon, jossa hän asui ja eleli lopun ikänsä noin 30 vuotta, antaen hyvät päivät kaikelle herraskaisuudelle; osaten lopulla ikää tuskin kirjoittaa nimeänsäkään. Talvella käytti hän kansan senaikaisen tavan mukaan päällyksetöntä lammasnahkaturkkia. Kesäinen kotipukunsa taasen kuvastui vielä vanhoilla päivillä Viktor enoni silmissä. Kun tämä nimittäin poikasena ollessaan tapansa mukaan kävi aamulla varhain ennen kello 4 hakemassa Autiomäen puolelta Pappilan hevosia, seisoi ukko Sakris kartanolla päässä patalakki, päällään paita ja liinaiset alushousut, jotka kupeessa olevassa aukossa olivat kiinni suurella napilla. Hevosten hakijoille sanoi hän: tässä minä ne juotin, mutta (viitaten käsillään) tuonne ne painuivat. Vuohia kasvatti hän runsaassa määrin, jonka tähden sai paikkakunnalla "Pukkiherran" nimen. Kun sitten sukulaiset ja tuttavat säännöllisesti tulivat hänen luokseen Sakarin päiville, Syyskuun 6 p. oli kestityksessä vuohen maidosta valmistettu juusto tärkeänä osana.

Yhden hänelle uskotun kunnallisen toimen olen tavannut kirkonk. pöytäkirjoista, nimittäin sen, että hänet 1/9.1822 valittiin valvomaan pitäjän tupien rakennusta, jotka valmistettiin vanhan kirkon rakennuksesta.

Kun silloin ei vielä ollut maantietä Autiomäkeen päin, kävi hän kirkolla ratsastaen. Tavallisesti söi hän pyhinä päivällisaterian Ahtialassa. Kerran palatessaan sieltä kohtasi häntä halvaus Ahtialan ja maantien välillä, putosi hevosen selästä ja löydettiin tiedottomana. Kannettuna Ahtialaan eli hän siellä vielä vuosikauden vuoteen omana ja kielettömänä ennenkuin kuolema tuli 10/9.1839, hänen ollessaan 68 vuoden vanhana ja elettyään siis kaikista lapsista vanhimmaksi. Hän oli naimaton.

Kolmas haara

V. Anders Georg Berner

(s. 32)

Syntyi (Kiiskissä) 9/8.1775. Sai nimensä nähtävästi isoäitinsä isän Anders Alopaeuksen ja jonkunmoisen "ukkosedän" Georg Cygnaeuksen (s. 1735, k. 1793) nimien mukaan. Tuli Porvoon lukioon 1789. Ylioppilas Viipur. 24/3.1792. Turun hovioikeuden auskultantti 3/4.1798. Ero / 1.1800. Karjalan rakuunain rykmentin kirjuri 8/5.1800. Palveli 1808 vuoden sodassa kornettina 1/5.1808 Karjalan rakuunarykmentissä. - Luutnantti.- Lyhyen ajan oltuaan Ruotsissa sodan jälkeen sai hän eron 1809 kapteenin arvolla. Rykmentin kirjuri ent. Karjalan rakuuna rykmentissä. Ero rykmentin kirjurin virasta 13/2.1827. Asui omistajana Mikkelissä Finnin (Finnäs) kartanossa Vehmais kylässä N:o 22 (6) ainakin v. 1811 lähtien. Nähtävästi vähävaraisuuden pakoittamana myi hän tämän ja asettui 1819 asumaan omistamaansa Vanhalan rustholliin samassa kylässä N:o 18, joka oli arvoltaan edellistä pienempi. Myös Anders Berner näyttää olleen vaatimaton ja hyvätahtoinen mies. Eräs ijällisempi isäntä Mikkelissä kertoi lapsena usein kaupanneensa marjoja "Vanhalan katteinille". Hän kuoli 58 vuoden ikäisenä 25/9.1833 Vanhalassa.

Puoliso: vihitty 4/6.1811 Maria Sofia Lindén. Loviisassa asuvan linnoituksen ja kruunun kassöörin Jakob Vilhelm Lindénin (s. 1750, k. 10/2.1788) ja Maria Solitanderin (s. 15/3.1758, k. 19/5.1809), tytär. Synt. 4/7.1785. Kuoll. Pyhtäällä 14/3.1844, jonne oli muuttanut 1835.

VI. Lapsia:

1. Kuolleena syntynyt poikalapsi 27/7.1814.
2. Georg Vilhelm. Synt. Mikkelissä 23/9.1815. Muutti Heinolaan 1833. Oli apteekin oppilaana Haminassa. Hoiti sittemmin äitinsä perimää taloa Pyhtäällä, vaan joutui vararikoon hevoisurakoissa sodan aikana 1855. Oleskeli senjälkeen Uukuniemellä (serkkunsa kirkkoh. Anders Em. Bernerin luona), Eräjärvellä sekä pehtorina Mikkelissä Finnin ja Leponin tiloilla, jotka omisti kamarineuvos J.R. Holmbergin perilliset? Vilhelm Berner kuoli Hämeenlinnassa naimattomana 29/12.1870, 55 vuoden ikäisenä.
3. Maria Amalia Sofia. Synt. Mikkelissä 28/7.1818. Puoliso: vihitty 28/12.1839 kapteeni Jakob Vilhelm Cederblad, kapteeni Johan Vilhelm Cederbladin poika. Synt. Hollolassa 24/3.1809. Kuoll. Käkisalmissa 4/6.1851. - Tästä avioliitosta 19/10.1844 syntynyt ainoa lapsi, poika, kuoli jo 25/3.1849. - Leskenä eli Amalia Berner Viipurissa, jossa sittemmin piti ravintolaa rautatieasemalla. Hän kuoli siellä 2/11.1893, 75 vuoden ikäisenä.
4. Emilia Augusta. Syntyi Mikkelissä 19/6.1830. Puoliso: vihitty 20/9.1857, kapteeni Nikolai Appelberg. Synt. Haminassa 31/12.1834. Kuoll. Helsingissä 11/6.1869. - Leskenä eli Augusta Berner sisarensa Amalian kanssa Viipurissa, jossa kuoli 16/10.1877, 47 vuoden ikäisenä. - Tästä avioliitosta ovat lapset: 1) Viktor August, synt. 16/11.1858, 2) Rudolf Napoleon, synt. 24/5.1860 Helsingissä ja 3) Karl Emil Nikolai, synt. 8/7.1867.

Kolmannen, miespuolelta sammuneen sukuhaaran loppu.

Neljäs haara

V. Aksel Abraham Berner

(s. 32)

Syntyi 15/9.1780 (5/9.1781). Sai nähtävästi Aksel nimensä tätinsä miehen Aksel Laurellin nimestä ja Abraham nimensä pitäjässä suurta arvoa nauttivan tirehtööri Abraham Argillanderin nimestä. Tuli Porvoon lukioon 1797. Ylioppilas, Viipur. 5/10.1803. Papiksi vihitty 29/3.1806 ja määrätty isänsä apulaiseksi Mäntyharjuun. V.t. kirkkoh. siellä 3/2.1808, kun isä oli kuollut. Kirkonkokouksessa 17/7.1808 päättivät seurakuntalaiset tireht. A.F. Godenhjelmin ja komissaari C.F. Antellin esityksestä (jossa lausutaan kiitosanoja sekä provasti vainajasta, että nuoresta v.t. kirkkoherrasta) yksimielisesti anoa asianomaisesta paikasta, että Aksel A. Berner saisi suorittaa pastoraalitutkinnon, vaikka ei ollut täyttänyt 30 vuotta, ja pääsisi siten vaaliehdotukselle kirkkoh. virkaan. Tämän johdosta myönsi venäläinen pääkenraali Suomessa, kreivi Buxhoeften sanotun luvan 20/8.1808 ja suoritti hän tämän tutkinnon 13/12.1808 arvolauseella Admittitur. Yksimielisesti valittiin hän kirkkoherran virkaan 15/10.1809 ja nimitettiin siihen virkaan 8/11.1809. Provastin arvonimen sai hän 1/11.1817. Suvun keskuudessa on hän nimitetty "nuoreksi provastiksi", eroituksena isästään, jota on nimitetty "vanhaksi provastiksi".

Hänen tullessa virkaan olivat seurakunnalliset asiat, kuten sanotaan "rempallaan", pääasiallisesti siitä syystä, kuten ennen on mainittu, että seurakunta oli kuulunut kahden valtikan alle, josta syystä seurakuntalaiset eivät voineet valvoa yhteisiä asioitaan tarpeeksi suurella tarmolla, ja osittain myös siitä syystä, että vanha provasti Berner-vainaja näyttää lopulla ikäänsä olleen jo jossakin määrin vanhuuden rasittama. Viimemainitusta syystä joutui Aksel B. alkuvuosinaan nähtävästi kiusalliseen kirjeenvaihtoon Porvoon konsistorin kanssa eräiden kollektivarojen tähden. Ruotsin puolelle aivottua uutta kirkkoa varten oli nimittäin Kuningas 28/8.1764 myöntänyt kannettavaksi 2 kollehtia yli valtakuntaan, josta kerääntyi summa 5,736 talaria 27 1/2 äyriä Vaskirahaa, ja oli siitä 22/5.1773 annettu seurakunnan huostaan 4761 tal. 12 äyriä sekä loppu 975,15 1/2 äyriä 5/12.1779, kuten edellinenkin, kirkkoh. Cygnaeukselle. Alkuperäisellä kannalla oli ensin mainitunkin summan hoito, vaan jälkimmäisestä summasta, mikäli voi huomata, ei näy kirkonk. pöytäkirjoissa merkkiäkään. Kun Konsist. turhaan oli vaatinut tiliä prov. Em. Berneriltä hänen viimeisinä vuosinaan, kääntyi se, hänen kuoltuaan, 18/10.1809 ankaranpuoleisella kirjeellä hänen seuraajansa puoleen, vaatien selvitystä tuosta jälkimmäisestä summasta, jota ei tileissä näy, varsinkin kun senaikuinen kirkkoh. sittemmin piispa Cygnaeus oli äskötellen kuollut, eikä siis voitu sieltäpäin selvitystä saada. Samalla velvoitti konsist. prov. Em. Bernerin perilliset maksamaan tuon puuttuvan summan, kun oli sallinut

rahaston hoidossa hutiloimista (slarf). Konsistorin tyytymykseksi selvitti nuori kirkkoh. tämän ikävän asian. - Tässä, niinkuin muissakin asioissa ryhtyi nuori kirkkoherra toimiinsa innolla sekä reippaudella, liiatenkin kun nyt seurakunta oli jälleen päässyt yhdistymään yhdeksi, niin että tämä aika hänen johdolla muodostuu Mäntyharjussa tavallaan "uudistuksen aikakaudeksi". - Niinpä valmistui uusi pappila rakennus uudelle ylävälle paikalleen 1812, kun se ennen oli ollut alempana nykyiselle kansakoululle päin. Jo 30/7.1815 ruvettiin neuvottelemaan uuden kirkon ja kellotapulin rakentamisesta, kun edellinen oli vanha sekä ahdas ja jälkimmäinen kokonaan rappiolla (förfallen och äfventyrlig). Kellotapuli, jota ruvettiin rakentamaan 1818, valmistui syksyllä 1819. Kirkkoa taas alettiin rakentaa 1818. Tässä ilmaantui monenlaisia rettelöitä sekä ikävyyksiä, varsinkin urakoitsijan kollegi registraattori P. Rautianin ja seurakunnan välillä, joita olisi liian pitkällistä tässä tarkemmin kertoa. Pääasia on, että Provasti Berner sekä kirkkokokousten puheenjohtajana että rakennusta varten valitun toimikunnan ensimmäisenä jäsenenä sai näissä rettelöissä kantaa raskaimman kuorman. Jonkatähden noita kirkonk. pöytäkirjoja lukiessa nousee arvelu, josko ei näistä rakennuksista johtuneet huolet sekä vaivat liene taittaneet seurakunnan esipaimenen terveyden. Vihdoin valmistui kirkko, niin että, kuten näyttää, ensimmäinen jumalanpalvelus vietettiin siinä Jouluna 1821. Seurakuntalaiset tarkastivat sen 24/2.1822; mutta vihkimättä se on, tietymätöntä mistä syystä, vielä tänäkin päivänä. Kirkonkokouksessa 22/1.1822 säädettiin provastin esityksestä hyvän järjestyksen suhteen uudessa kirkossa, että ei kukaan ilman syytä saa oleskella kirkonmäellä eikä niillä seuduilla sen jälkeen kuin yhteensoitto on tapahtunut, että jokaisen on istuttava penkissään eikä saa ilman todellista syytä poistua siitä ennenkuin jumalanpalvelus on päättynyt, ei myöskään saa kukaan tarpeettomasti seisoa käytävillä eikä kivuta penkkien yli; ei kukaan asiaankuulumaton saa kuorin kautta mennä sakaristoon; ei kukaan yhteisestä kansasta saa mennä niihin penkkeihin, jotka säätyläiset ovat itselleen valinneet. Näiden määräysten rikkomisesta säädettiin tarpeenmukaiset sakot tahi vastaavat istumiset jalkapuussa kirkon oven edustalla. Vielä päätettiin, että haudattavat ruumiit ovat ilmoitettavat Lauvantaina tahi viimeistään Sunnuntai-aamuna varhain pappilassa, mikä myöhempään ilmoitetaan, haudataan vasta jumalanpalveluksen jälkeen; ehtoollisvieraiden on ilmoitettava itsensä Lauvantaina iltakirkon ohessa tahi senjälkeen pappilassa; ken vasta Sakaristossa pyhä-aamuna sen tekee, hän ei sinä päivänä pääse ripille, sakaristossa ei saa käydä toimittamassa asioitaan papistolle yhteensoiton jälkeen eikä ennenkuin jumalanpalvelus on päättynyt. Lopuksi kiitti provasti kokouksen jäseniä hartaimmasti näistä kiitosta ansaitsemista päätöksistä ja toivotti sydämeestä, että noudatettaisiin kristillistä käytöstä aina, ja varsinkin yleisen jumalanpalveluksen aikana. - Vielä sopii mainita, että Berner hankki 1812 seurakunnalle uuden sisältä kullatun rippikalkin ynnä kullatun öylettilautasen kaikki hopeasta; ja on kalkin alalaitaan hänen nimensä kaiverrettu. - Kaiken tämän ohessa oli hänellä vielä viini- ynnä kirkon varastojen hoito kunnes hän, monien uudistettujen pyyntöjen jälkeen sai nämä toimet

siirretyiksi muille henkilöille. Yleisesti lausuttuna saa kirkonk. pöytäkirjoista prov. Bernerin suhteen miellyttävän vaikutuksen. Näkyy, että häneen ei ainakaan sovellu sananparsii: papin säkki on pohjaton. Niinpä 10/2.1810, kun edellisen vuoden viinirahaston tilit olivat luetut osoittaen säästökäsi 13 Rupl. 74 kop., tarjosivat seurakuntalaiset tämän summan Bernerille (kaiketi korvaukseksi hänen vaivoistaan), vaan hän kiittäen ottaa sen vastaan sillä ehdolla, että jakaa rahat kirkon kuudennusmiehille palkkioksi heidän vaivoistaan viinijyvien kokoomisessa. - Samoten 6/10.1812, kun uutta pappilan rakennusta tarkastettiin ja Berner oli omalla kustannuksellaan muuttanut uudelle paikalle monta ulkokuonetta, tarjosivat seurakuntalaiset hänelle vanhan asuinrakennuksen lahjaksi, vaan hän, vaikka kiitollisuudella tunnustaakin heidän hyväntahtoisuutensa, ei sano voivansa ottaa sitä vastaan, kun kirkonk. kuulutuksesta tästä seikasta ei ollut mitään mainittu. - Ja vihdoim 3/6.1821, kun seurakuntalaiset tarjosivat 2 1/2 kappaa ruista oravalta kirkonkaton tervaamisesta, ja kinastelivat kun ei kukaan ottanut siitä maksusta sanottua työtä tehdäkseen, ottaa provasti sen huoltaukseen yllämainitusta maksusta, nähtävästi sentähden, että saisi jupakan päättymään.

Myös ilmenee provasti A.A. Berneristä, että hän oli auttavainen mies, varsinkin köyhyyden rasittamia sukulaisiaan kohtaan. Kun hänen veljensä David laati maisteri arvoa varten akateemisen väitöskirjan, omisti hän sen veljelleen seuraavilla, suomennettuina näin kuuluvilla sanoilla:

Siitä surullisimmasta ajan hetkestä saakka kuin me molemmat jäimme orvoiksi hellimmästä isästämme sinä yksinäsi, et ainoastaan elämäsi ensimmältä vaikeammassa ja aivan arvelluttavissa, vaan myös sittemmin onnellisimmassa oloissa holhosit minua niinkuin isä sekä pidit minusta aivan erinomaista huolta, että en nääntyisi murheeseen ja köyhyyteen. Sinulle niinmuodoin, paras veli, olen tahtonut ja ollut velvollinen pyhittämään sekä omistamaan tämän vähäisen teoksen kiitollisimman mielen merkiksi; Sinua enimmästi rakastava ja Sinuun lujimmasti kiintynyt veljesi.

Provasti Bernerin papillisista toimista ei ole tietoja säilynyt. Otaksua sopii kuitenkin, että hän niissä oli tunnollinen ja moitteeton. Sillä tarkastuksessa 1/3.1816 näkyy ankaraksi vaatimuksiltaan tunnettu piispa Alopaeus olleen, kuten sanotaan, hyvällä tuulella ja lausuu, vaikkapa lyhyesti pöytäkirjaan, paitsi isällisiä kehoituksia, että papit ovat käyttäytyneet niinkuin totisille papeille hyvin kelpaa ja sopii. Samansuuntainen on lausunto provastin tarkastuksessa 21/4.1822.

Nuo tavalliset loukkausket, mitkä ilmaantuivat papin ja seurakunnan välille, kun rasittavat rakennukset ovat kysymyksessä, sai Berner onnellisesti vältetyksi, niin että hänen ja seurakunnan väli oli erinomaisen hyvä. Molemmiin puolista tyytyväisyyttä ilmaantui monessa eri tilaisuudessa. Kaunein todistus seurakuntalaisten rakkaudesta ilmaantuu kuitenkin silloin, kun on kysymyksessä armovuosien myöntäminen hänen leskelleen ja lapsilleen. Kirkonkokouksen pöytäkirjassa 16/3.1824 luetaan seuraavaa: = = = "Kun nyt pitäjäläiset kokoontuivat kuoriin ja allekirjoittanut puheenjohtaja (Erik Niklander s.25) vielä uudelleen kertoi syyn tähän k.kokoukseen, ilmoittivat

pitäjäläiset alamaisen kiitollisuutensa siitä armosta, minkä Hänen Keis. Majesteettinsa oli siten suonut heidän niin varhain kuoleman kautta poismenneen rakkaan opettajansa provasti ja kirkkoherra Aksel Abraham Bernerin köyhiin varoihin jälkeen jättämälle leskelle ja alaikäisille lapsille, että heille oli armossa annettu yksi ylimääräinen armovuosi, mutta ilmoittivat kuitenkin hyvin käsittävänsä, että mainittu leskirouva Hedvig Katarina Kerchström neljän lapsensa kanssa, katsoen niihin vähiin varoihin, mitä heidän rakas miehensä ja isänsä oli jättänyt jälkeensä, heille armossa myönnetyn ylim. armovuoden kuluttua joutuivat siihen vaikeaan kohtaloon, että heiltä puuttuu toimeentulo, mikä tarvitaan heidän vastaiseksi elatukseksi ynnä lasten kasvatukseksi; ja kun provasti Bernerin varattomuus ei aiheutunut tuhlaavaisuudesta, vaan siitä, että hän elinaikanaan ei ainoastaan kustantanut ja elättänyt monta köyhistä turvattomista sukulaisistaan sekä kasvattanut köyhiä isättömiä ja äidittömiä rahvaan lapsia, vaan myös nähdessään muutamien sanankuulijoidensa köyhyiden, aivan usein jätti vaatimatta laillisen tulonsa; niin toivat seurakunnan jäsenet ilmi hartaimpaina toivomuksenaan, että heidän sydämellisimmästi (hertinnerligen) rakastetun opettajansa provasti Aksel Abraham Bernerin jälkeensä jättämät leskirouva Hedvig Katarina Kerchström ja neljä alaikäistä lasta saisivat toisen ylimääräisen armovuoden Mäntyharjun kirkkoherrakunnassa". Samalla valittiin edusmiehet kääntymään asiassa alamaisella anomuksella Hänen Keis. Majesteettinsa puoleen. Tämän ohessa sopii mainita, että anomukseen saatiin myöntävä vastaus, joten perilliset muuttivat pappilasta vasta 1/5.1827, ja siirrettiin virassa seuraajan Olof Pesoniuksen muutto seurakuntaan siksi vuodeksi, vaikka hänen tulonsa oli ensin määrätty tapahtumaan jo 1/3.1826.

Kauvan ei Bernerille suotu vaikuttaa rakkaassa syntymäseurakunnassa ennenkuin hänen oli erottava tästä elämästä. Kuoleman syyksi on merkitty keuhkotauti. Jo 1/9.1822 lähtien ei hän kykene pitämään kirkonkokouksia ja siitä päättäen ei myöskään hoitamaan virkaansa. Yli puoli vuotta kesti niinmuodoin kituminen ennenkuin kuolema tuli 12/5(13/5).1823, hänen ei vielä ollessa 43 vuoden vanha.

Puoliso: vihitty 17/1.1811 Hedvig Katarina (Hed'Katrin) Kerchström, Askolan kappalaisen Erik Kerchströmin, k. 14/6.1792 ja Maria Kristina Forsiuksen, k. 14/12.1804, orpona oleva tytär. Luultavasti oli tuttavuus nuorten kesken syntynyt Mikkelissä, jossa äidin isä toht. Henrik Forsius vielä eli provastina, ja jossa äidin sisar oli naituna I kappal. Johan Henrik Norringille. Hedvig Katarina Kerchström oli syntynyt 1790. Leskenä asui hän Mäntyharjussa Vihtaman talossa, jonka ynnä Tainan myllyn omistajaksi kaikei jo prov. A.A. Berner elinaikanaan oli tullut, ja kuoli siellä 2/3.1850, maksatautiin (lefverinflammation).

VI. Lapsia:

1. Henrik Aksel. Synt. 1811. Kuoll. 1862. Kappalainen. Katso alempana.
2. Hedvig Sofia. Synt. 22/8.1813 Mäntyharjun pappilassa. Ollen naimaton hyväntahtoinen ja ystävällinen "täti", oli hän äidillinen ystävä veljensä lapsille, joiden luona hän oleskeli vanhemmalla ijällään. Räisälässä, veljensä pojan Ivarin luona kuoli hän 21/1.1889, 75 vuoden

ikäisenä.

3. Gustaf Emanuel. Synt. 1816. Kuoll. 1882. Apteekkari. Katso sivu 85.
4. Maria Fredrika (Frida). (sivu 14). Synt. Mäntyharjun pappilassa 5/2.1819. Puoliso: vihitty Vihtamalla 6/3.1849 Karl Reinhold Cedervaller, kirjanpainaja Anders Cedervallerin, k. 1837, poika. Synt. Linköpingissä 1/9.1809. Yliopp. 1830. Papiksi vihitty 20/12.1834. Oli pappina Viitasaarella, Jaakkimassa, Nurmijärvellä ja Viipurissa. Vankilan saarnaaja Mikkelissä 22/1.1845. Kappalainen Valkjärvellä 9/8.1848. Kuoll. 2/5.1862. Tämä avioliitto oli lapseton, mutta edellisestä avioliitosta (/3.1843 kuolleen) Sofia Matilda Kiljanderin kanssa oli Cedervallerilla 4 lasta, joista elää poika Alfred Brynolf, s. 7/3.1845(?), Lempoisten rautatien aseman päällikkönä. Kuoli /12.1913. Viimeisinä elinvuosinaan noin 1866 muutti Fredrika Berner vanhaan kotipaikkaansa Vihtamalla, jossa kuoli 7/9.1868 vesitautiin (wattusot) 49 vuoden 7 kuukauden ikäisenä. Hän oli viimeinen, joka haudattiin yhteiseen perhehautaan.

VI. Henrik Aksel Berner

(ylempänä)

Syntyi Mäntyharjun Pappilassa 27/10.1811, saaden nähtävästi edellisen nimensä äidin isoisän Henrik Forsiuksen nimen mukaan. Tuli Porvoon lukioon 1825. Ylioppas Viipur. ? 1/10.1829. Papiksi vihitty 18(17)/12.1833, arvolauseella Approbatur cum laude, ja määrätty kirkkoherra prov. Henrik Boreniuksen apulaiseksi Kivennavalla. Sai nimipastorin arvonimen 28/11.1838. Kehruuhuoneen saarnaaja Lappeenrannassa 17/4.1839. Kappalainen Muolassa 31/7.1844. Kappalainen Sakkolassa 14/3.1849. Kuoli 7/5.1862, 50 vuoden 7 kuukauden ikäisenä.

Puoliso: vihitty Kivennavan Pappilassa /9.1842 Maria Sofia Kinberg, kollegisihteeri Aleksander Kinbergin, k. 1822 ja Johanna Amalia Boreniuksen, s. 22/12.1792, k. 19/2.1845, tytär. Synt. 24/4.1814 Pietarissa. Kuoll. halvaukseen 3/2.1894 Hiitolan asemalla poikansa Augustin luona, lähes 80 vuoden ikäisenä.

VII. Lapsia:

1. Aksel. Synt. 1843. Kuoll. 1892. Kansakoulun inspehtori. Katso alempana.
2. Hilda Sofia. Synt. Muolassa 13/4.1846. Kuoll. 21/10.1849.
3. Henrik Ivar. Synt. 1849. Lääninagronoomi. Katso sivu 83.
4. Arvid. Synt. 1852. Liikennetirehtööri. Katso sivu 84.
5. August. Synt. 1856. Asemapäällikkö. Katso sivu 85.

VII. Aksel (Atti) Berner

(ylempänä)

Syntyi 2/10.1843 Lappeenrannassa. Tuli Porvoon lukioon 1861. Yliopp. 15/9.1864 Savo-Karj. Auskulteerasi ruots. normaalilyseossa 1869-1870 kielissä ja voimistelussa. Pedagogian kandidaatti 1870. Suom. Kirj. seuran jäsen 1871. Toimitti "Tietosanomat" nimistä lehteä Helsingissä 1872. Kansakoulujen tarkastaja Porissa 1873. Kansakoulujen ylitarkastajan apulainen 1875. Kansakoulujen tarkastaja Turussa 1878. Kansakoulujen piiri-inspehtori Viipurin läänissä 1885. Kansakouluninspehtori ylihallituksessa 31/1.1889. - Otti osaa ylioppilaspuolueiden keskinäisiin

taisteluihin. Hänen välittävä kantansa niiden välillä, varsinkin Ylioppilastalon vihkiäisjuhlallisuuksia valmistettaessa 1870, herätti kuitenkin tuimaa katkeruutta silloisissa fennomaaneissa. Siitä johtui, että osakunta 1875 (1876?) kiivaan väittelyn jälkeen antoi kieltävän vastauksen hänen anomukselleen päästä uudelleen keskusteluihin osaa ottavaksi jäseneksi osakuntaan. - Oli olennoltaan ystävällinen ja hyväntahtoinen. Toimi uutteruudella kansakoululaitoksen alalla ja julkaisi kirjan: "Suomen kansakoulut ja niiden opettajat lukuvuonna 1876-1877" Viipurissa 1878 sekä toimitti "Kansakoululehteä" 1883-1891. - Tultuaan avionsa kautta osakkaaksi Värtsilän tehdaslaitokseen, otti toimeliaasti osaa sen johtamisessa. - Kaupungilta kotiin tullessa kohtasi häntä sydämen halvaus, johon kuoli 11/3.1892, 48 vuoden 5 kuukauden ikäisenä.

Puoliso: vihitty 14/2.1877 Matilda Elisabet Arppe, tehtaanomistaja Nils Ludvig Arppe (s. 19/12.1803, k. 9/12.1861) ja hänen 2. vaimonsa Matilda Porthanin (s. 10/2.1826, k. 19/11.1855) tytär. Synt. 2/6.1853.

VIII. Lapsia:

1. Aksel Ludvig. Synt. 26/10.1878. Kuoli 9/3.1881
2. Tauno Edvard. Synt 1880. Hovioikeudenauskultantti. Katso alempana.
3. Niilo Arne. Synt. Turussa 27/2.1882. Erosi 8:lta luokalta Helsingin suom. yhteiskoulusta. Läpikäynyt Suomen liikemiesten kauppapiston 1899-1902. Konttoristi Jämsässä Konkolan luona 1902-1903. Yliopp. Savok. 11/12.1903 Helsingin suom. poika ja tyttöoppilaitoksesta. V.t. metsänpäällismies Iin hoitoalueessa (Evon Metsäkoulussa?). Fys. Mat. Valmistava tutkinto Lääkeopil. tiedekuntaan pääsyä varten /5.1906.
4. Henrik Aksel, Atti. Synt. Viipurissa 31/7.1883. Yliopp. Savok. 28/10.1901 Helsingin suom. Yhteiskoulusta. Hist. Fil. Oli merillä kesällä 1901. Palvellut merimiehenä syksystä 1901 ensin suomalaisella, sitten amerikkalaisella laivalla. Viimeinen tunnettu olinpaikka v. 1905 Carolinesaaret Australiassa.
5. Martti Torsten. Synt. Pyhäjärvellä (V.1.) Konnitsan kartanossa 6/10.1886. Yliopp. Viipuril. 17/5.1904 Helsingin suom. yhteiskoulusta. Hist. kielit.. Löydettiin ruhjoutuneena Viipurin ratapihalta 29/1.1908. Sittemmin havaittiin revolverikuulan reikä otsassa ja mielipide muodostui siksi, että hän oli tehnyt itsemurhan. Katso U. Suom. N:o 25 ja seuraavia 1908.
6. Eero Ludvig Mauno. Synt. 3/8.1890. kuoll. 7/4.1891.

VIII. Tauno Edvard Berner

(ylempänä)

Syntynyt Turussa 6/4.1880. Yliopp. Savok. 23/5.1898 Helsingin suom. yhteiskoulusta. Suorittanut oikeustutkinnon 30/5.1903. Auskultantti Viipurin hovioikeudessa 16/6.1903. Sai / 2.1904 käskynottaa eronsa asevelvollisuus-asian tähden. Asianajajana varatuomari Strengin toimistossa Sortavalassa. - Nimituomari 30/3.1906.

VIII. Niilo Arne Berner

(ylempänä)

Syntynyt Turussa 27/2.1882. LL, röntgenlääkäri. Erosi 8:lta luokalta Helsingin suom. yhteiskoulusta. Käynyt Suomen liikemiesten kauppapiston 1899-1902. Konttoristi Jämsässä Konkolan luona 1902-1903. Yliopp. Savok. 11/12.1903 Helsingin suom. poika ja tyttöoppilaitoksesta. V.t. metsänpäällyismies Iin hoitoalueessa (Evon Metsäkoulussa?). Fys. Mat. Valmistava tutkinto Lääkeopil. tiedekuntaan pääsyä varten /5.1906. LK 1908, LL 1914. Opintomatkoja ulkomaille röntgentutk. ja -opintoja varten 22, 23, 25, 28. Työpaikat: Pöytyän kunnanlääkäri 1914 - 1915, Kaukaan tehtaaneläkäri 1915 - 1920, Kymintehtaalla 1920 - 1930, Viipurin lääninsairaalan röntgenlääkäri vuodesta 1930, oma vastaanotto myös vuodesta 1930, samaan aikaan Saimaan kanavan lääkärinä. Muut toimet: sotilaslääkäri 1918 - 1920, Loviisan kylpylän ylilääkärinä 1925 - 1927, Kymintehtaan terveydenhoitolautakunnassa 8 v., puheenjohtajana melkein kokoajan. Harrastukset: metsästys, kalastus, koiraurheilu, maanviljelys ja puutarhanhoito. Asunto ja vastaanotto olivat Sergejeffin talossa Viipurin aseman vieressä. Talvisodan aikana Kymintehtaan ammattikoulussa sijaitsevan sotasairaalan lääkäri. Turun piirilääkäri 1940 talvisodan jälkeen.

Kuoli 25.8.1940 Turussa, kuolinsyynä sota-aikana saatu liika röntgensäteily. Siksi Arnen nimi on Hampurissa olevassa alan lääkärien muistomerkinä.

Puoliso: Astrid Elisabeth Wikström, vihitty 6.12.1914. Syntynyt 14.8.1887, kuollut 22.6.1970 Turussa, jonne muutti tyttärensä perässä. Sairaanhoidtaja, osastonhoitaja Kirurgisessa sairaalassa. Vanhemmat Johan Viktor Wikström ja Eva Blomstedt.

Astrid Wikström oli erään alaisen mielestä ankara ja vaativa. Sofia Mannerheim oli ylihoitajana Kirurgisessa sairaalassa ja suositti Astridia hoitajaksi William Ruuthille, joka oli Karhulan tehtaiden perustaja. Arne Berner taas puolestaan oli Hugo Standertsköldin lääkärinä. William ja Hugo olivat langoksia ja lomailivat hoitohenkilökuntineen Nizzassa. Siellä Astrid ja Arne tapasivat.

IX. Lapsia:

1. Nils Axel. Synt. 25.10.1915, kuollut 29.11.1918 Lappeenrannassa.
2. Johan Erkki. Synt. 1918, kuollut 1972.
3. Ruth Eva Elisabeth. Synt. 12.10.1919, kuollut 2007. Sairaanhoidtaja, terveydenhoitaja. Puoliso Teuvo Syrjälä, syntynyt 2.10.1910, kuollut 7.11.1993. Lainopin kand. Lapset: Eva Hillevi, Heidi Elisabeth, Lauri Antero ja Martti Tapani.

IX. Johan Erkki Berner

(ylempänä)

Syntynyt Lappeenrannassa 6.2.1918. Diplomi-insinööri 1946. Työpaikat: Tampellan Inkeröisten kartonkitehtaan käyttöinsinööri 1946 - 1952, Enso-Gutzeitin Pankakosken kartonkitehtaan paikallisjohtaja 1953 - 1954, Summan paperitehtaan paikallisjohtaja 1954 - 1972. Kuoli 6.9.1972 Helsingin yliopistollisessa keskussairaalassa. Kirjassa ”Rakas entinen Karjala” osastossa ”Huolettomia päiviä” on hänestä kuva melomassa Vuoksella.

Puoliso: Anna-Maija Pietinen, vihitty 17.7. Töölön kirkossa. FM, laulunopettaja. Syntynyt Viipurissa 10.5.1919, kuoli 14.11.1996 Marian sairaalassa Helsingissä. Vanhemmat: Anna Siviä Vainio ja Reino Pietinen.

X Lapsia:

1. Niilo Eero Juhani
2. Anna Elisabet (Liisa)
3. Eva Maija
4. Ulla Kristiina
5. Jyrki Reino Aarne

X. Niilo Eero Juhani Berner

(yllä)

Syntynyt Helsingissä sairaala Mehiläisessä 1944. Asuinpaikkoja: Helsinki, Inkeroinen, Pankakoski, Hamina, Vehkalahti, Espoo, Kotka. Ylioppilas Haminan Yhteislyseosta 1963. Laivanrakennuksen diplomi-insinööri Teknillisestä korkeakoulusta 1970. Työpaikat: Oy Wärtsilä Ab Helsingin telakka, Laivaustieto Oy Kotka, Kotkan Tietotekniikkakeskus Oy, Kymenlaakson ammattikorkeakoulu.

Puoliso: Hanna Helinä Peussa

XI. Lapsia:

1. Eeva Johanna. Synt. 1972 Espoossa. Puoliso Tommi Salopelto. Lapset: Jaakko ja Saara
2. Erkki Aarne Juhana, 1976 Kotka.
3. Kai Eero Axel

XI. Erkki Aarne Juhana Berner

(yllä)

Syntynyt Kotkassa 1976.

Puoliso: Piia Susanna Rintala

XII. Lapsia:

1. Justus
2. Samuel

XI. Kai Eero Axel Berner

(yllä)

Syntynyt Kotkassa 1981.

X. Jyrki Reino Aarne Berner

(ylempänä)

Syntynyt Haminassa 1955.

VII. Henrik Ivar Berner

(s. 79)

Syntynyt Sakkolassa 10/7.1849. Oltuaan Porvoon alkeiskoulussa ja lukiossa läpikäynyt Mustialan maanviljelysopiston. Tilanhoitaja Valkjärvellä. Lääninagronoominapulainen Viipurin läänissä 1885. Asui Räisälässä. Lääninagronoomi Kuopion läänissä 22/11.1892. Samoin Mikkelin läänissä 1900. Hänen osanotostaan puoluetaisteluun (katso U. Suometar N:o 173 v. 1905 ja Mikkelin Sanomat N:o 22 v. 1906 "Maanviljelys ja politiikka". Kuoli 31/1.1910 Mikkelissä.

Puoliso: vihitty Tammelan Pappilassa 18/3.1875 Ida Maria Granfelt (aat. suk N: 137) Tammelan provastin jum. op. toht. August Edvard Granfeltin, s. 7/3.1812, k. 19 ja Fredrika Evelina Kählmanin, s. 21/4.1819, tytär. Synt. Turussa 7/12.1853. Kuoli - 1913 Helsingissä?

VIII: Lapsia:

1. Sigrid Maria. Synt. Valkjärvellä 10/6.1876. Puoliso: vihitty Kuopiossa 22/8.1899 Olli Leinonen. Synt. Kiihtelysvaarassa 1867. Rautateiden nuorempi kirjuri Harjun, sittemmin Otavan asemalla. Vanhempi kirjuri Hirolan asemalla 1904.
2. Ellen Matilda. Synt. Valkjärvellä 26/12.1877. Sähköttäjä Kuopion rautatieasemalla. Puoliso: vihitty Mikkelissä 22/8.1903 Arvo Gustav Hovilainen. Kansakouluntarkastaja Anders Gustav Hovilaisen ja Maria Antoinette Husgafvelin poika. Synt - 1877. Nuorempi kirjuri Kuopion asemalla 1904. Kuoli....
3. Henrik Gunnar. Synt. 1879. Rautatien kirjuri. Katso alempana.
4. Dolly Evelina. Synt. 12/4.1886. Mikkelin suom. tyttökoulun oppilas. Sai päästötodistuksen / 5.1905.
5. Heddi Ingrid. Synt. 8/10.1888. Mikkelin suom. tyttökoulun oppilas. Sai päästötodistuksen / 5.1905. Palvelee Suomen Pankin konttorissa Mikkelissä. Puoliso: vihitty Helsingissä 15/12.1913 Valter Aleksander Gulin. Ristiinan kirkkoherran Rovasti Arthur Lorentz Gulinin ja Bertha Sarlinin poika. Synt. 31/5.1888 Lemillä. Metsäkonduktööri.

VIII. Henrik Gunnar Berner

(Gunneri, ylempänä)

Syntynyt Valkjärvellä 27/12.1879. Oltuaan Helsingin suom. Yhteiskoulussa 1/9.1890 - 30/5.1896 ja Kuopion suom. yhteiskoulussa 1896 - 20/12.1898 erosi 5:ltä luokalta (vastaava valtionlyseon 6:tta luokkaa). Harjoittelija Valtion rautateillä Pieksämäen asemalla 30/2?.1899. Sähköttäjä Tavastilan asemalla 1/6.1901. Linjasähköttäjä 7:ssä liikenneosastossa 1/4.1903. 2:nen kirjuri Karjan asemalla 1/2.1904. Ollut Venäjän kieltä oppimassa Pohwotsnon asemalla (s. 70) 9/2.1904 - 20/4.1904 ja Lugassa 2/5 - 10/7.1904.

Puoliso: vihitty Mikkelissä 9/8.1904 Anna Alisa Malm. Veturinkuljettaja Erik Berndt Malmin ja Karolina Vilhelmina Lindströmin tytär. Synt. 18/8.1883.

VII. Arvid Berner

(s. 79)

Syntynyt Sakkolassa 20/9.1852. Porvoon lukioon 1868. Yliopp. Savokarj. 27/5.1871. Harjoitti hist. kielitieteellisiä opinnoita, vaan antautui pian rautatie-alalle. Kirjanpitäjä siellä 28/3.1874. Asemapäällikkö Oitissa 27/5.1876. Pulsassa 16/7.1878. Lahdessa 29/12.1885. Hyvinkäällä 23/9.1886. Helsingissä 21/4.1887. Liikennetirehtöörin apulainen valtionrautateiden 2 piirissä 19/6.1891. Liikennetirehtööri 30/10.1896. Ritari Stan. 3 l. Ottanut Valtion edustajana osaa useampiin rautatieliikennettä tarkoittaviin kongresseihin ulkomailla.

Puoliso: vihitty 4/1.1877 Emilia Vilhelmina Häyrén. Valkjärven kirkkoherra Fredrik Häyrénin, s. 17/3.1816, k. 1/10.1879 ja Vilhelmina Wallgrenin, s. 31/1.1818, k. -18 tytär. Synt. 22/7.1855. Kuoll. Pulsan asemalla 1/3.1882.

VII: Lapsia:

1. Emil Arvid. Synt. 1877. Kaartin luutnantti. Katso alempana.
2. Helga Vilhelmina Maria. Synt. Pulsassa 7/7.1879. Yliopp. 14/12.1896 Helsingin Suom. yhteiskoulusta. Laskuapulainen valt. rautat. tarkastuskonttorissa 1900.
3. Tuure Aksel Fredrik. Synt. Pulsassa 10/11.1880. Kuoll. sn 1882.
4. Georg Henrik. Synt. Pulsassa 28/2.1882. Kuoll. sn /3 1882.

VIII. Emil Arvid Berner

(ylempänä)

Syntynyt Oitin asemalla 7/11.1877. Yliopp. Savok. 21/5.1896 Helsingin suom. yhteiskoulusta. Meni Haminan kadettikouluun samana vuonna. Aliluutnantti Suomen henkivartion pataljoonassa 1900. Joutui lakkautuspalkalle kaartin pataljoonan hajoituksen johdosta 1905. Harjoittelija valtion rautateillä. 2:nen kirjuri Leppäkosken asemalla /3.1906. Palvelee Venäjällä sotaväessä.

Puoliso: vihitty Helsingissä 30/12.1906 Sigrid Helsingius. Vaivaishoidontarkastajan Gustaf Adolf Helsingiusen (s. 15/2.1855) ja Anna Elisabet Roosin (s. 26/5.1853) tytär. Synt.

VII. August Berner

(s. 79)

Syntynyt Sakkolassa 28/1.1856. Oppilas Viipurin lyseossa 1868 - 1871. Harjoittelijana Viipurin mekan. konepajassa 1872 - 1874. Harjoitteli maanviljelystä Veikkolan lahjoitustiluksilla 1874 - 1879. Harjoittelija rautateillä 1/3.1881. Hoitanut erityisiä virkoja Hyvinkään, Pulsan, Vesijärven, Nummelan, Alavon, Nikolainkaupungin, Myylymäen, Järvelän, Pietarin y.m. asemilla. Nuorempi kirjanpitäjä Pietarin asemalla 12/1.1886. V.t. asemapäällikkö Hirolassa 15/9.1889. Vakinainen 11/2.1890. Ätsärissä /3.1892. Hiitolassa /10.1893. Kuoli Helsingissä vaikeaa sydäntautia sairastettuaan 26/4.1909.

Puoliso: vihitty 14/9.1888 Augusta Theresia Gagneur, meriväestön luutnantti ja Virolahden nimismies Edvard Gagneurin ja Louise Henriette Rosenplänterin tytär. Synt. 27/9.1859.

VIII. Lapsia:

1. Alice. Synt. Pietarissa 6/7.1889.
2. Louise Marie. synt. Hirolassa 10/6.1891. Kuoll. sn. 20/8.1891.

VI. Gustaf Emanuel Berner

(s. 79)

Syntynyt Mäntyharjun Pappilassa 19/8.1816. Oltuaan apteekin alalla Suomessa (m.m. Hämeenlinnassa) ja Venäjällä tuli apteekkariksi Galitsch'issa Kostroman kuvernementissä Venäjällä 1862. Kuoll. siellä 24/6.1882. Kävi joskus Suomessa veljensä poikien luona.

Puoliso: vihitty 1860 Aleksandra Streshkovsky, kapteeni Ludvig Streshkovskyn tytär. Lähti 1880 erään provisorin seurassa miehensä luota teille tietymättömille.

VIII. Lapsia: (kastetut kreikkal.katol. uskoon)

1. Maria. Synt. 1862. Kuoll. 1874.
2. Aksel (Alekseij). Synt. 1865. Apteekkari. Katso alempana.

VII. Alekseij Gustavovitsch Berner

(ylempänä)

Syntynyt Galitschissa 1865. Rautatien virkamies Tulassa Venäjällä. Asemapäällikkö Pohvotsnon rautatieasemalla lähellä Samaran kaupunkia. Erosi rautatien palveluksesta kesällä 1904 ja ryhtyi hoitamaan isältään perittyä apteekkia Galitschissa, joka väliaikana oli ollut vuokrattu

muille. Kuol. 26/1.1906 sydänvikaan (hjärtförblödning), oltuaan ainoastaan iltapuolen päivää pahoinvointisena. Oli kokonaan venäläistynyt. Suomessa, serkkujensa luona, oli hän muutamia kertoja käynyt.

Puoliso: vihitty Tulassa 1893 Eugenia Poldomasov, tilanomistaja Mikael Poldomasovin ja - - - Matjejevin tytär. Synt. 1869.

VIII: Lapsia:

1. Eugenia. Synt. 11/5 (23/5).1895
2. Aleksander. Synt. 5/8 (17/8).1896.
3. Nikolai. Synt. 5/12 (17/12).1897.

Neljännän sukuhaaran loppu.

V. David Berner

(s.32)

Syntynyt Mäntyharjun Pappilassa 28/3.1783. (29/9.1786) tuli Porvoon lukioon 1800. Yliopp. Viipurilainen 17/3.1804. Papiksi vihitty 12/5.1808 (Tuomiorovastin apulaiseksi Porvoossa), vaan harjoitti edelleen opinnoita yliopistossa, jossa väitteli prof. J.F. Walleniuksen esimiehyydellä maisterin arvoa varten 22/6.1812, ollen väitöskirjana: "Disertatio academica Historiam Descriptionemqve Paroeciae Mändyharju sistens", ja nimittää siinä leikillisesti Mäntyharjua "puukkojunkkarien emoksi" (genetrix cultigerorum) (katso myös sivu 65). Seppelöity Filos. Maisteri 13/10.1815. Määrättiin 16/1.1813 veljensä Aksel Abrahamin apulaiseksi Mäntyharjussa. Oli viinijyvästön hoitajana siellä 21/1.1811 - 16/1.1812. Hänen lyhytaikaisesta toimestaan pappisvirassa ei ole säilynyt mitään muistoja. Näyttää siltä kuin olisi hän ollut enemmän kiintynyt lukemiseen. Sitä todistaa niin hyvin se, että hän, vaikka varattomana opiskeli yliopistossa enemmän kuin varsinaiseen viransaantiin oli välttämätöntä, kuin myös se, että hän on suureksi osaksi koonnut ne tiedot Bernerin suvun aikaisemmista vaiheista Mäntyharjussa, jota laajentamalla on käytetty hyväksi tässä kirjotelmassa. - Vähitellen alkoi hivuttava keuhkotauti kalvaa hänen terveyttään. Viimeisen lapsen kastamisen hän näyttää toimittaneen 25/11.1816. Nimipastorin arvonimen sai hän 1817, nähtävästi edellisenä vuonna pidetyn piispantarkastuksen johdosta. Kuolema saavutti hänet Mäntyharjun Pappilassa 29/7.1817 noin 33 vuoden ijällä.

"Paimen Muiston" mukaan ollut apulaisena Säamingissä ja Hirvensalmella.

Loppusilmäyksiä.

Kuolevaisuus Bernerin suvussa (1904) (mikäli tiedetään)

0-1 vuoden vanhoja	11	10-20 vuoden vanhoja	1
1-2 -"- -"-	6	20-30 -"- -"-	2
2-3 -"- -"-	2	30-40 -"- -"-	3
3-4 -"- -"-	1	40-50 -"- -"-	9
4-5 -"- -"-	2	50-60 -"- -"-	10
5-6 -"- -"-	0	60-70 -"- -"-	7
6-7 -"- -"-	0	70-80 -"- -"-	6
7-8 -"- -"-	0	80-90 -"- -"-	1
8-9 -"- -"-	1		
9-10 -"- -"-	0		
	23		41

Yli 10 vuoden vanhanakuolleiden ikä (vuodet ja kuukaudet) yhteenlaskettu 2183; siis
Keski-ikä 53 vuotta 3 kuukautta.

Bernerien **puolisot** ovat kuolleet:

20-30 v. välillä 4, 30-40 v. v. 2, 40-50 v. v. 1, 50-60 v. v. 2, 60-70 v. v. 2, 70-80 v. v. 3, 80-90 v. v. 2
= 16

Heidän yhteenlaskettu ikänsä tekee 873 v. 3 kuuk. siis

Keski-ikä 54 vuotta 7 kuukautta.

Kuolema on johtunut mitä erilaisimmista taudeista, joten mitään sukutautia ei liene olemassa. Halvaus ja keuhkotauti näkyy kuitenkin useammin esiintyneen.

Syntynyt on 19 avioliitosta Berner nimeä kantavia lapsia yhteensä 112, siis
Keskimäärä lapsia avioliittoa kohti 5,9.

Avioliittoja on solmittu (mikäli tiedetään) ijässä:

Miespuoliset Bernerit		Naispuoliset Bernerit.	
20-30 vuoden välillä.	8	15-20 vuoden välillä	2
30-40 -"- -"-	11	20-30 -"- -"-	10
40-50 -"- -"-	2	30-40 -"- -"-	5
50-60 -"- -"-	1	40-50 -"- -"-	1

Miespuolisten Bernerien keski-ikä avioliittoon mennessään 33 vuotta 4 kuukautta. Vanhin oli Karl Gustaf B. (s. 25) 50 v. 1 k. hänen (2:ssa) naimisessaan. Nuorin oli Arvid B (s. 69) 24 v. 3 k.. Vaan kun lasketaan keski-ikä siitä, silloin ensi kerran on avioliittoon menty, on se tapahtunut 31 v. 7 k. ijällä.

Naispuolisten Bernerien keski-ikä avioliittoon mennessään 27 vuotta 10 kuukautta. Vanhin oli Augusta Katarina B. (s. 50) 41 v. 1 k. (mies 2:ssa naimisessa). - Nuorin oli Theresia Amalia B. (siv. 25) 18 v. 11 k.

Avioliitot ovat kestäneet jommankumman puolison kuolemaan:

alle 1 vuoden	1	25-30 vuotta	1
1-5 vuotta	2	30-35 -"-	1
5-10 -"-	4	35-40 -"-	2

10-15 -"-	7	40-45 -"-	0
15-20 -"-	10	45-50 -"-	1
20-25 -"-	2		

Avioliitot ovat kestäneet keskimäärin 16 vuotta 10 kuukautta. Kauvimmin kesti Aksel Emanuel B:n (s. 31) 45 v. 4 k. Lyhyin oli Julia B:n (siv. 71) 4 kuukautta.

Niistä 37 miespuolisesta Berneristä, jotka terveisinä ovat savuttaneet täyden iän, on 25 suorittanut ylioppilastutkinnon keskimäärin lähes 19 vuoden 7 kuukauden iällä. Vanhimpana suoritti sen Gustaf Henrik B. (s. 31) 24 v. 6 k., nuorimpana taas Anders Georg B. (s. 32) 16 v. 7 k. Vanhin ylioppilaaksi tullessaan lienee kuitenkin ollut Fredrik Gustaf B. (s. 14). Kantaisän ylioppilaana olosta ei ole mitään tietoa säilynyt. Opinnot sotakouluissa on sen lisäksi suorittanut 2, ja korkeammassa maanviljelyopistossa 1. Ainoastaan lukioon saakka on lukenut 1; joten 8 on jäänyt pallastaan alkeistietoihin. Näistä on 4 tullut valtion virkaan, 1 apteekkariksi, 2 merimiesalalle ja 1 ollut satunnaisissa maanviljelytoimissa. Rentuksi ei ole joutunut ketään.

Ammatiltaan ovat Bernerit olleet:

Pappeja	11	Maanviljelijöitä	4
Sotilaita	5	Merimiehiä	3
Tuomareita	4	Rautatievirkamiehiä	3
Apteekkareja	2	Kansak. Tarkastajia	1
Kruununvirkamiehiä	1	Agronomeja	1
Tehtaan hoitajia	1		

Siitä ajasta (1/2.1735) kuin ensimmäinen Berner tuli Mäntyharjuun on nyt (1905) kulunut 170 vuotta. Tästä ajanjaksosta on 55 vuotta, jolloin ei yhtään sen nimistä ole siellä ollut pappina ja ainoastaan 16 vuotta, jolloin siellä ei ole ollut yhtään Berner nimistä henkilöä asumassa. Siitä johtuu, että suuri osa - noin 30- suvun jäseniä on saanut viimeisen leposijansa sanotun seurakunnan hautausmaassa; ja on niinmuodoin sinne pystytetty hautakivi (katso sivu 22) tavallansa äänetön sanansaattaja noilta suvun edesmenneiltä sukupolvilta. Missä määrin heihin soveltuu tuo kiveen piirretty Raamatun lause, sen tietää yksinään sydänten tutkija Jumala. Mitä kumminkin ulkonaiseen elämään tulee, niin saatamme, mielestäni, kiintyä todellisella kunnioituksella ja rakkaudella siihen kuvaan, jonka me vielä voimme tuoda edes noista lepoon menneistä esivanhemmistamme ja me saatamme noudattaa heidän askeleitansa niinpaljon kuin ylimalkaan ihminen voi ottaa toisen ihmisen itselleen esikuvaksi eli elämänsä ihanteeksi. Kaikki ovat he, mikäli tiedetään, olleet rehellisiä, vaatimattomia työntekijöitä kukin alallaan, olojen ja lahjojensa mukaan. Olkoon heidän työnsä nykyisille ja vastaisille suvun jäsenille kehoittavana ja samalla velvoittavana esimerkkinä.

Jälkikäteistäydennyksenä kirje, jota ei ole alkuperäisessä käsikirjoituksessa. Liittyy mm. kansakouluntarkastaja Aksel Bernerin touhuihin, hän oli myös mukana kansanrunoutta keräämässä. Tekstissä esiintyy kaksi Akselia, Borenium ja Berner, joten se on sekavaa luettavaa. Voisivat mahdollisesti olla serkuksia. (eb 2001)

Heinolassa v. 1910 maaliskuun 10 päivänä.

Telefoonissa äsken mainitsin, että Teille olisi suullisesti puhuttavaa. Koska menee vielä jokunen aika ennen kuin tapaamme, niin kirjoitan asiasta lyhyesti.

Äskettäin vietettiin Kalevalan juhlaa. Juhlassa täälläkin olimme mukana, vaan päivästä todella iloitsimme kotona vaan. Tehän ehkä tiedätte, että Akselin varsinainen työala on ollut runontutkimustyö. Silloin kun hän siinä työtä teki, oli se ala perkaamaton. Akseli on uudenaikaisen runotutkimuksen perustaja, vaan toisin mainittiin (juhlapäivänä) lehdissä ja muutenkin professori Julius Krohn on saanut siitä kunnian. Tämän yhteydessä mainitsen, että tarkastaja Akseli Berner oli aikanaan sanonut Akselille (Borenium): "Kaikki mitä teet, tulee julkisuuteen vieraalla lipulla." Ja niin on käynyt monta monituista kertaa. Kerron vähän asiasta. Mitä nyt tuon esille, en tuo toisten tieteellisten töiden alentamista varten, vaan siitä syystä, että ihmiset tietämättä asian oikeata laitaa, ovat tehneet vääryyttä.

Asian valaisemiseksi otan muutamia otteita eri kirjoituksista.

Kun Akseli täytti 60 vuotta oli Uudessa Suomettaressa kirjoitus. Sen kirjoittaja taisi olla Suomalaisen kirjallisuuden seuran silloinen sihteeri tohtori A. R. Niemi, joka tunsikin Akselin laajan tutkimustyön seuraavaa: (Kalevalan juhlan aikana oleskeli tohtori Niemi ulkomailla. Siinä kirjoituksissa lausuttiin m.m.)

"60 vuotta täyttää huomenna kansakoulujen tarkastaja Aksel Borenium. Hän on kansanrunontutkimuksemme varsinainen perustaja ja henkiinherättäjä sekä ansiokkain kaikista nykyään elävistä runonkerääjistä. Hänen toimintansa alkoi 1870-luvulla. Kapalossa uinui silloin kansanrunouden tutkimuksemme. Niin vähän oli tällä alalla tieteellistä harrastusta, että yhteen aikaan ei edes tiedetty mitään Lönnrotin Kalevalassa käyttämien käsikirjoitusten kohtalosta. Ne olivat täydellisesti kateissa ja niitä pidettiin hävinneinä, kunnes maisteri Borenium ne löysi eräästä syrjäisestä, muistaaksemme jossakin eteisessä säilytetystä kaapista. Kalevalan käsikirjoitusten luultu häviäminen se saattoi Boreniumuksen ensimmäiselle runonkeruumatkallekin Venäjän Karjalan saloja samoilemaa, etsimään todisteita siihen, että Kalevala oli kansanrunoa, eikä, kuten epäilijät kuiskailivat, Lönnrotin runoilema. Matka, joka tehtiin v. 1871, ei mennyt hukkaan. Sen arvokas saalis innostutti jatkamaan, ja niin lähetettiin Borenium seuraavana vuonna uudelleen keruumatkalle, tällä kertaa varsinaisen retkikunnan johtajana, apulaisina nuoret tutkijat A. Berner ja Arvid Genetz. Jollemme ota lukuun Kalevalan aineksia, ei Venäjän Karjalasta ennen eikä jälkeen ole tuotu näiden kokoelmien verralle pantavia runosaaliita.

Mutta Borenium ei vielä tyytynyt tähän. 1877 teki hän kolmannen suuren matkansa, kooten tällä kertaa muun muassa suuren paljouden vanhoja kansanlaulujen sävelmiä. Ja kuitekin se, joka antaa arvoa näille kokoelmille ei ole niiden suuruus vaan laatu. Astuessansa esiin tuo Borenium uuden selvästi tajutun tarkoituserän, jota varten hän runoja kerää. Lönnrot ja hänen apulaisensa, jos katsomme asiaa nykyajan silmillä, toimivat ikään kuin tieteellisen vaiston ajamina, vasta Borenium on ensimmäinen, joka kohoo täysin uudenaikaisen folklorietieteen kannalle. Sitä pitäisimme toisena hänen suurista ansioistaan. Ennen oli tyydytty kokoilemaan ylipäättänsä; Borenium ulottaa keräilyn koko runoalueen systemaattiseen tutkimiseen. Ja seuraus on, että tiedekin katkoo kapalonuoransa.

Ensimmäisten matkojensa tuloksena Borenium v. 1873 julkaisi kääntein muodostavan kirjoituksensa "Missä Kalevala on syntynyt?", tullen siinä tuloksiin, jotka kokonaan poikkeavat entisistä. Hän osottaa, että Venäjän-Karjala ei voi olla kertomarunojemme syntymämaa, vaan että runo sinne oli tullut lännestä päin, Suomesta. Tällä kirjoituksella oli suunta osotettu, tie viitotettu, jota sitten myöhempi tutkimus on astunut."

Ennen kun tästä oli selvä tullut on siinä ollut paljon työtä. Otan ehkä kohta toisen otteen "Vienen läänin runot" nimisen teoksen alkulauseesta, sekin tohtori Niemen kirjoittama. / "Vienen läänin runot" on teos, johon on painettu runot semmoisena kuin ne on koottu ja laulettu ja jossa ne on julkaistu tutkijain käytettäväksi./

"- - - Vihdoin kun alustavat työt oli saatu päätökseen, voitiin v. 1884 vanhojen runojen julkaisemiseen ryhtyä, jolloin työ annettiin maisteri A. A. Boreniumukselle ja professori J. Krohnille yhteisesti suoritettavaksi. Mutta valitettavasti ei kumpikaan toimittajista saanut työtänsä päätökseen. Maisteri Boreniumuksen oli siitä luopuminen painatukseen päästyänsä, jolloin hän oli uhrannut useiden vuosien väsymättömän, tunnontarkan työn aikaisempien runonkerääjijemme sekavien, puutteellisten käsikirjoitusten selvittelyyn, määrännyt vanhojen, usein nimeltäänkin tuntemattomien, tilapäisten muistiinpanijain käsialat, tutkinut perinpohjaisesti

Topeliuksen, Sjögrenin, Lönnrotin, Cajanin, Castrenin, Europaeuksen y.m. suurempien runonkerääjien runojen saantiajat ja -paikat, lyhyesti; hankkinut itselleen laajemmat tiedot vanhoista käsikirjoituksistamme ja Venäjän-Karjalan runoista, kuin kellään (kenelläkään) tutkijalla ennen tai myöhemmin on ollut. Hän se myös suunnitteli sen tieteellisesti tarkan julkaisutavan, jonka mukaan teos oli painettava. Toinen julkaisija, prof. J. Krohn, taas ennätti painosta julaista (toimittaa) ainoastaan Kalevalan toisintojen ensi vihon v. 1888, kun säälimätön Tuoni hänet tempasi kesken työn (työstä)".

Heti kun alkupuolella mainittu "Missä Kalevala on syntynyt" tuli julkisuuteen, oli se suuresti viehättänyt professori J. Krohnia. Hän oli sen lukenut, lukenut taas ja taas uudestaan. Hän rupesi usein käymään Akselin luona. (sekä rupesi samanlaiseen tutkimustyöhön) Hän kyseli tarkemmin niitä kohtia, joista ei selvillä ollut. Kyseli ja kyseli. Akseli selitti ja oikaisi ja äänetönkin vastaus oli toisinaan selvittävä. Akselilla oli paljon tutkimusten lähdekirjoja pöydällä. Niitäkin Krohn aina katseli. "Mitä tuolla teet?", sanoi, "ja mitä tuolla?" Vähän ajan perästä oli hänellä samat kirjat.

Näihin aikoihin asti oli professori Krohn ollut väärillä teillä niistä asioista, vaan yhä enemmän ne hänelle selvisi kun sai Akselilta yhä uusia tietoja ja arvostelua ja lopulta alun toista kymmentä vuotta myöhemmin kuin "Missä Kalevala on syntynyt" julkaisi hän teoksen "Kalevalan synty" /Suom. kirj. historia I/, joka hänelle tuon uudenaikaisen runotutkimuksen perustajan nimen on antanut.

Akseli (joka oli elämäntehtäväkseen ottanut suomal. kansanrunouden tutkimuksen) oli alkuaan professori Krohnin innosta tässä asiassa arvelut: Leikitelkään jonkun aikaa (kunnes kyllästyy ja kääntyy toisaanne sekä) ja omistautui sävelten tutkimukseen, joka samoin oli aivan uusi ala.

Jotta Kalevala todella huomattaisiin kansan suusta lähteneeksi päätettiin julaista alkuperäiset runot. Krohn ja Akseli saivat sen työn suoritettavaksi. He sopivat keskenään semmoisesta työn jaosta, että Akselin osaksi tuli Vienan läänin runojen julkaiseminen, Krohnin osaksi muiden. /Professori Krohnin kuoltua ja Akselin antauduttua taloudellisista syistä kansakoulualalle, tohtori Niemi sai työn jatkamisen tehtäväkseen ja julkaisi ennen mainitut Vienan läänin runot./

Professori Krohn ehti julaista ennen kuolemaansa hänelle kuuluvista runoista ainoastaan (ensimmäisen vihon runokokoelmaa, jonka nimi oli) "Kalevalan toisinnot" ensimmäisen vihon, jonka (Sen) alkulauseessa hän sanoo muun muassa: "Ensiksi heistä (avustajista) tietysti tulee mainita työkumppanini, maisteri A. Borenius, jonka ansioksi pääasiallisesti on luettava, jos teos nyt ilmaantuu tieteen vaatimuksia johonkin määrään vastaavassa muodossa. Hänen neuvojensa ja määräystensä mukaista on kaikki, mikä tarkoittaa tämän painoksen saattamista ikään kuin valokuvaksi käsikirjoituksista ja ilmaantumista ulkomuodossa, joka tutkimusta niin paljon kuin mahdollista helpottaa-----

---ilman häntä en olisi millään lailla saanut minulle uskottua työn osaa niinkään tyydyttävään (väiseen) kuntoon, jos kyllä sittenkin sen puuttuvaisuuden kyllä tiedän ja myönnän, ja surkuttelen, että riittämätön aika ei sallinut maisteri Boreniuksen ottaa tehdäkseen koko työtä, johon hän paremmin kuin kukaan muu olisi sopiva." Tätä tunnustusta ei ole K:n ulkomaalaisia varten toimittamassa saksalaisessa selonteossa. (Ranskalainen "Avant.propos" sai ainakin lopullisen muotonsa J. Krohnin kuoltua). "Kalevalan synty" nimisessä teoksessaan (prof. Krohn) lukuunottamatta alkupuheessa olevaa lyhyttä viittausta (vielä vähemmin) ilmaisi, että sen (varsinaiset) johtavat ajatukset ovat toisen omaisuutta, vaan on ne kaikkialla esitetty K:n tutkimusten tuloksina (-ksi). Samanlainen on menettely monessa yksityiskohdassakin, jossa Akselin havaintoja esille on tuotu semmoisella tavalla, että lukijan on mahdotonta tietää niiden olevan kenenkään muun kuin kirjan tekijän omia.

Akselin täytyi ruveta vakinaisempaan toimeen, kun niistä töistä oli niukka palkka ja hän innostuneena asiaan oli kerinnyt koota suuren velkakuorman, josta ei hevillä tahdo päästä.

Toiset käyttävät Akselin työn tulokset. Kerran oli tarkastaja Berner professori Krohnille sitä asiaa huomauttanut. Siihen oli Krohn kertoen sitä Akselille sanonut "En minä tahdo Sinun työalallesi tunkeutua. Teen vaan sen verran mikä on tarpeellista kirjallisuuden historiaani varten, joka on minulla tekeillä. Ja jään Sinulle joka tapauksessa omintakeinen tutkimustapa omaksi". Jäljestä päin (Krohnin menettelystä) oli Akselin ja Bernerin kesken (keran) tullut puhe samasta asiasta. Akseli sanoi silloin ajattelevansa, että K. on siksi hienotuntoinen, ettei hän väärin käytä saamia tietoja. Berner siihen vastasi: Elä siihen luota. K. on kyllä laillaan hienotuntoinen, muttakyllä hän osaa omaa etuaankin katsoa".

Jonkun ajan kuluttua sai Akseli lukea eräässä aikakauskirjassa: "Se, joka professori J. Krohnin tutkimuksissa erityisesti on ansiokasta, on tutkimustapa.

(Toisen) kerran K., joka tiesi Akselin tutkimussuunnitelmaan kuuluvan vieraidenkin kansojen runouden tutkimisen, ruvettuaan tutkimaan venäläistä kansanrunoutta, selitti sitä tekevänsä kootakseen Venäjän kieleen perehtyneenä Akselille aineita.

Syystuulen kohu käy oksissa omenapuun.
Yö lienee jo peittänyt varjoonsa kaiken muun.-

Minä ovea raotan, käyn sisään varpaillaan.
"Tulin isälle hyvää yötä mä toivottamaan."

Hän on istunut varmaan kauan jo mietteissään.
Niin kaukaa tulleen katseen mä silmissä nään,

kun nyökkää hän mulle niin hyvästi hymyillen.
-Vaan kuitenkin on kuin surua pohjalla sen.-

"Isä, mullekin kerrothan laulusta tuosta, oi."-
"Niin, kuule, sen muutamain sanoinkin kertoa voi:

Sinä kuulet kuin tuuli nyt puitten harppuja soittaa.
-Myös sormet on, jotka noin sydänten kieliä koittaa.

Minä muistan, ah, kuinka soi noin oma syömmeni samaa
myös laulua tuota -nyt vuosien kalventamaa---

Se mulle niin rakas on laulu. -Mä löysinsin siellä,
missä niin hennosti kannel soi kanssamme vielä-

Tuhat laulua syömmessä saavuin mä kotihin sieltä,
tuhat aatosta poltti ja lämmitti, suurrutti mieltä-

--- --- ---

"Se loppiko jo se lauluß -vai vaikenit miksi?"
"Niin, päivät käy syksyn tullen niin usvaisiksi---

-Ne laulut soi vuodesta vuotehen peitosa rinnan,
ne pyysivät maksaa etsintävaivojen hinnan.

Vaan sitoivat käsiä monien töitten siteet,
Ja teoista täyttyi vai vuosien niteet.

Tuli silloin moni, pyys säveltä laulustani,
En kieltänyt -annoin kieliä kantelostani.

Ja tiennyt ei kenkään, kun kuunteli säveltä tuota,
että siskoja oli se syömmeni laulujen luota.

Vaan laulu on vieläkin vangittu rinnassani,
on vieläkin kieliä tallela kantelossani.

Vain tietää Herra, jos vielä mun vuoroni koittaa,
se päivä, kun kaiken saan syntymämaalleni soittaa.

Oi, siunatkoon Herra mun maatani, Suomi maata!
Sen suurempaa kuitenkaan nytkään en toivoa saata.

Se on lauluni viimeinen sävel' - isä hymyilee mulle.
"Se lauluni on, jonka kerroin nyt lapseni sulle.

Minä kyynelsilmin hymyilen vastaan hälle.
Minä kyynelsilmin hymyilen elämälle.

Mi niin rikas ja suruinen satu on kertoma isän.

Nyt vaiettuaan vain hiljaa kuiskaten lisään:

"Niin turvatkoon käsi Herran Suomemme maata.
Minun syömmessäin, isä, ei laulus voi soimasta laata.

Ja Hän, jonka katse käy hämärään ajatustemme.
Hän palkitkoon myös Sulle sen, jota voineet me emme -

Hyvää yötä nyt, isä."- "Niin, lapseni, rauhaista yötä":
Siellä ulkona riistelee tuuli syyslehtien vyötä.

Sen kohu käy huoaten oksissa omenapuun.
Yö lienee jo peittänyt varjoonsa kaiken muun.

Niin oli siis käynyt! ---

On myöskin sattunut, että kun on tullut puhe runosävelmistä, on Akselia kehoitettu kääntymään Sibeliuksen puoleen, häneltä niitä muka saa. Ja kuitenkin on asian laita sellainen, että Sibelius on kirjallisesti todistanut, että kaikki mitä hänellä on tietoja runosävelmistä niiden moninaisuudesta ja rakennuksesta se on Akselilta saatua. Koska mainitsin Sibeliuksesta, otan hänenkin kirjeestään tähän vähän.

Tahdottiin uuden Kalevalan painoksen yhteydessä julaista runosävelmiäkin. Sitä varten käännyttiin Sibeliuksen puoleen. Sibelius vuorostaan kääntyi Akselin puoleen. Siten saamastaan avusta Sibelius kirjoitti Akselille näin: "Kirjallisuuden seuran puheenjohtajalle tulen kirjoittamaan että Te olette suorittanut tämän vaikean tehtävän kokonaan ja tulen myös koettamaan saattaa tiedoksi missä suuressa velassaa Suom. kirj. Seura on Teille. Mitä minuun itseeni tulee olette te avannut silmäni aarteille, sellaisille, joista en voinut uneksiakaan."

Siitäkin asiasta tuli kuitenkin Kalevalan esipuheeseen erehdyttävä tieto.

Koska "Kalevalan synty" perustuu kirjaan "Missä Kalevala on syntynyt", joka painosta ilmestyi toistakymmentä vuotta ennen kuin edellinen, niin selvähän lienee, että sen tekijä on sen aatesuunnan perustaja, jota siinä ensimmäisenä on esille tuotu.

Kun näistä asioista oli puhe sanoi Akseli, että hänelle on käynyt kuin eräälle runoilijalle, joka maalleen oli antanut paljon kauniita lauluja. Metsästä hän oli kerran kuullut laulun, joka liikutti hänen sydäntään, mutta kukaan hänen kotimaassaan ei tietänyt, miten se laulu oli syntynyt.

Henkilöhakemisto

A		Berner Alfred Emanuel	71
Agander Nils	30	Berner Alice ⁸⁵	
Ahtiainen Antti	41	Berner Alisa Sofia	71
Ahtiainen Maria	41	Berner Anders Emanuel	34, 36
Ahvenainen Antti	47	Berner Anders Georg	32, 74
Ahvenainen Martti	17	Berner Anders Gustaf	36
Aleksanteri I	29	Berner Anders Vilhelm	41, 70
Alopaeus Anders	16, 22, 74	Berner Anna ¹³	
Alopaeus Arvid	10, 16	Berner Anna Augusta	35
Alopaeus Birgitta	22	Berner Anna Helena	23
Alopaeus Magnus Jakob	30	Berner Anna Sofia	34
Aminoff 17		Berner Arvid	79, 84
Andersin Anna Lovisa	32	Berner August	79, 85
Andersin Karl Fr.	18	Berner Augusta Katarina	59
Anderson Anders	35	Berner Brita ^{13, 31}	
Anderson Hilma	35	Berner Charlotta Katarina	41
Anderson Ingeborg Maria	35	Berner David	31, 32, 34, 35, 87
Antell Carl Fredrik	23	Berner Dolly Evelina	83
Appelberg Karl Emil Nikolai	74	Berner Edla Sofia	35
Appelberg Nikolai	74	Berner Eero Ludvig Mauno	80
Appelberg Rudolf Napoleon	74	Berner Elisabet	13, 22
Appelberg Viktor August	74	Berner Ellen Matilda	83
Argillander Abraham	33, 75	Berner Emanuel	22, 23, 31, 37
Arppe Matilda Elisabet	80	Berner Emil Arvid	84
Arppe Nils Ludvig	67, 80	Berner Emilia Augusta	74
Aspelin Gustaf Emil	61	Berner Erkki Aarne Juhana	82
Aurenius Anna Kristina	13	Berner Eugenia	86
Aurenius Elisabet	13	Berner Fanny Sofia	36
Aurenius Gustaf Fredrik	13	Berner Fredrik Gustaf	14, 15
Aurenius Matias	13	Berner Georg Henrik	84
B		Berner Georg Vilhelm	74
Babbe Jakob	9	Berner Gustaf	9
Berner (Bernerus) Johannes	6, 8	Berner Gustaf Emanuel	79, 85
Berner (Bernerus) Tuomas ???	8	Berner Gustaf Fredrik	23
Berner (Saloheimo) Aksel (Ati)	59, 66	Berner Gustaf Henrik	24, 31, 33
Berner (Saloheimo) Aksel Mikael	70	Berner Gustav	22
Berner (Saloheimo) Anni Elisabet	68	Berner Gustava Frederika	41
Berner (Saloheimo) Emanuel	59, 62	Berner Heddi Ingrid	83
Berner (Saloheimo) Eva Maria	68	Berner Hedvig Lovisa	41
Berner (Saloheimo) Hedvig Sofia	59	Berner Hedvig Sofia	41, 78
Berner (Saloheimo) Juho Ilmari	68	Berner Helena	13
Berner (Saloheimo) Katri Hanna Olivia	70	Berner Helena Hedvig	72
Berner (Saloheimo) Lauri Olavi	68	Berner Helga Vilhelmina Maria	84
Berner (Saloheimo) Martta Kristina	70	Berner Henrik Aksel	78, 79, 80
Berner (Saloheimo) Martti Emanuel	70	Berner Henrik Gunnar	83
Berner (Saloheimo) Viktor Johannes	70	Berner Henrik Ivar	79, 83
Berner (Saloheimo) Viktor Rafael	70	Berner Hilda Sofia	79
Berner Agneta Sofia	32	Berner Ida Eleonora	71
Berner Aksel (Alekselj)	85	Berner Ingrid Hilma Maria	36
Berner Aksel (Atti)	79	Berner Jakob Johan	23
Berner Aksel Abraham	24, 32, 75	Berner Johan Emanuel	35
Berner Aksel Edvard	59	Berner Johan Erkki	82
Berner Aksel Emanuel	22, 41	Berner Johan Gustaf	34
Berner Aksel Ludvig	80	Berner Johan Gustav	13
Berner Aleksander	86	Berner Johannes	59
		Berner Johannes (Jussi)	64

Berner Julia Elisabet	71	Costiander Torsten	63
Berner Jyrki Reino Aarne	83	Cygnaeus Agneta	32
Berner Kai Eero Axel	83	Cygnaeus Georg	74
Berner Karl Anders Hilding	36	Cygnaeus Johan Henrik	73
Berner Karl Gustaf	35	Cygnaeus Sakris	16, 31, 32
Berner Karl Johan	41	Cygnaeus Sakris nuor.	23
Berner Katarina	14	D	
Berner Kristina Elisabet	32	Delvig von, Petter Gustav	17
Berner Louise Marie	85	Duncker Joakim Sakris	38
Berner Margareta	13	E	
Berner Margareta Maria	32	Ekeblad Anna	41
Berner Maria	13, 85	Ekeblad Gustaf	41
Berner Maria Amalia	74	Elfving Antoinette	49
Berner Maria Elisabet	34	Eosander Anna	13
Berner Maria Fredrika (Frida)	79	Ertel von, Viktor Ivanovits	71
Berner Maria Sofia	41	F	
Berner Martti Torsten	80	Falkenberg Elisabet	14
Berner Naida Olivia	72	Faworin Anders Konrad	24
Berner Natalia Paulina Matilda	72	Fellenius David	16
Berner Niilo Arne	80, 81	Flachsenius Jakob	9
Berner Niilo Eero Juhani	82	Flodin Karl Fredrik	35
Berner Nikolai	86	Flodin Rosalia Luise	35
Berner Olof Vilhelm	59	Forsius Henrik	33, 78, 79
Berner Petrus	23	Forsius Maria Kristina	78
Berner Petter	23	Forsman Aleksander Robert	72
Berner Robert Emil	71, 72	Forsman Oskar Emil	71
Berner Ruth Hilma Maria	36	Fortelius Gabriel	25
Berner Sakris	23, 31	G	
Berner Sakris Johan	32, 73	Gagneur Augusta Theresia	85
Berner Salome Maria	70	Gagneur Edvard	85
Berner Sigrid	35	Geitlin 14	
Berner Sigrid Maria	83	Gestrin Johan	16
Berner Tauno Edvard	80	Gezelius Johannes	10
Berner Theresia Amalia	35	Gi^rgelin Gustaf	13
Berner Tuure Aksel Fredrik	84	Godenhjelm A.F.	75
Berner Ulrika	14	Godenhjelm Berndt Gustaf	52
Berner Viktor	59, 68	Gottzen Katarina	7
Bilang Jakob	16	Gr%%on Karl Gustav	16
Bismarck 71		Gr%%sbeck Adolf Fredrik	69
Bj^rkesten af	14	Gr%%sbeck Edith	69
Bj^rksten af 14		Gr%%sbeck Elin	69
Bj^rksten Johan	14	Gr%%sbeck Gerda (Tertta) Kristina	69
Boisman Blondina	67	Gr%%sbeck Gustaf	43
Boisman Elisabet	13	Gr%%sbeck Hanna	69
Borenus Henrik	79	Gr%%sbeck Ida	69
Borenus Johanna Amalia	79	Gr^hn Johan Julius	44
Breitholtz 57		Granfelt (Kuusi) Mauno Ilmari	70
Broms Bengt Adolf	52	Granfelt August Edvard	83
Buxhoefden 75		Granfelt Ida Maria	83
C		Gren Hedvig	35
Cajander Israel	16, 19	Grotenfelt Berndt Adolf	38
Carstenius Anna	13	Gulin Arthur Lorentz	83
Carstenius Ulrik	13	Gulin Valter Aleksander	83
Caven Hilda Gustava	61	Gyllenb^gel Johan	14
Cederblad Jakob Vilhelm	74	Gyllenb^gel Samuel	14
Cederblad Johan Vilhelm	74	H	
Cedervaller Alfred Brynolf	79	H%yr^En Emilia Vilhelmina	84
Cedervaller Anders	79	H%yr^En Fredrik	84
Cedervaller Karl Reinhold	22, 79	H%oyrinen Aapeli	67

Hackelin Johan	24	Lahtinen Karl Johan	61
Haeggroth Anna Katariina	49	LampÈn Johan Kristian	49, 52, 68
Hasselblatt Bror Ulrik	13	Lang Aina	52
Heinricius Anders	19	Lang August	58
Helsing Anna	13	Lang Theodor Hjalmar	52
Helsing Vilhelm	13, 15	Lassy Elisabet	71
Helsingius Elisabet	22	Laurell Aksel	75
Helsingius Gustaf Adolf	85	Laurell Aksel Fredrik	13, 22
Helsingius Sigrid	85	Laurell Aksel Sam.	22
Herckman Tilda	52	Laurell Anna Magdalena	23
Herkepaeus Andreas	13	Laurell Elisabet Sofia	22
Herkepaeus Andreas Andreae	13	Laurell Emerantia	23
Herkepaeus Josef	13	Leinonen Olli	83
Hertzen von, Karl	44	Lepp% Mikko	40
Hirn Jonas	16	LindÈn Jakob Vilhelm	74
Hirvonen Eva Kristina	67	LindÈn Maria Sofia	74
Hjelmman Anna Maria	59	Lindgren Anna Maria	35
Holm Maria Kristina	32	Lindgren Elis Ilmari	35
Homonius Tuomas	16	Lindgren Ellen Johanna Augusta	35
Honkanen Adam	47	Lindgren Emil	35
Hoppius Kristofer	13	Lindgren Helmi Sigrid	35
Hornborg	14	Lindgren Karl Emil	35
Hovilainen Anders Gustav	83	Lindgren Knut Emil	35
Hovilainen Arvo Gustav	83	Lindh D	36
Husgafvel Christian	67	Lindstr^m Karolina Vilhelmina	84
Husgafvel Maria Antoinette	83	Liukkonen Mikko	44
I		Long Eeva	41
Ignatius C.J.	62	Lundengren Fredrik	19
Indrenius Bernhard	58	M	
J		Malm Anna Alisa	84
J%nefelt Ida Adolfina	69	Malm Carl Vilhelm	37
Johansson Gustaf	58	Malm Erik Berndt	84
Juusten Anna	9	Mannerheim Carl Gustaf	37
Juusten Paavali	9	Masalin, maakomissaario	27
K		Masalin, maakomissaario	18, 19
KÅhlman Fredrika Evelina	83	Matjejev	86
Kakko Maria	34	Mayr von, Julia Johanna	71
Kantanen	47	Mayr von, Vilhelm	71
Katarina II	28	Memsen Johan	17
Keckstr^m Nils	16	Mennerling	16
Kerchstr^m Erik	78	Moilanen Juhana	47
Kerchstr^m Hedvig Katarina	78	Molander Aaron	33
Kiljander Sofia Matilda	79	Monni Anna Lovisa	70
Kinberg Aleksander	79	Monni Anna Maria	70
Kinberg Maria Sofia	79	Monni Antti	70
Kivinen, Veljekset, kauppaliiike	67	Muur Johannes	13
Komppa	55	N	
Kratschaschokow	27	Naeslindh Caisa	40
Krogell Henrik Reinhold	43	Niklander Erik	34
Krogerus Johan	32	Niklander Erik Viktor	34
Krogerus Samuel Johan	24, 27, 32	Niklander Hedvig Kristina Amanda	34
Krojjerus Hjalmar Aksel Adolf	32	Niklander Johan Gustaf	34
Krojjerus Mimmili Albertina	32	Nordstr^m Vilhelmina	59
Krojjerus Sigfrid Gustaf	32	Nordvik Olof	23
Kustaa III	28	Norring Johan Henrik	33, 78
Kustaa IV Aadolf	37	O	
L		Oker-Blom	13
Lagus Johan	13	Oselin Maria	14
Lagus Johan nuor.	14	P	

Pernberg Carl Johan	40	Schwabach Eva Augusta	35
Pernberg Hedvig	40	Schwabach Fredrik Ludvig	35
Pesonius Anders Emanuel	54	Seppäläinen Emanuel	44
Pesonius Anna	52	Solitander Maria	74
Pesonius Bertha	52	Sommer 27	
Pesonius Edvard	55	Stedingk 26	
Pesonius Gottlieb Leopold	52, 58	Stenius David Kristian	42
Pesonius Karin	52	Stierwald 17	
Pesonius Katarina Olivia	49	Stjernstedt Kaarle Juhana, maaherra	18
Pesonius Natalia	58	Stolpe Torfinn	61
Pesonius Olivia Katarina	59	Stråhlman (os. tunt.) Brita	9
Pesonius Olof	42, 49, 78	Stråhlman Anna	9
Pesonius Sigfrid (Sippu)	52	Stråhlman Petter	9
Pesonius Viktor	58	Streng 80	
Pesonius Vilhelm	58	Streshkovsky Aleksandra	85
Pesonius, alk. Pesonen	49	Streshkovsky Ludvig	85
Peussa Hanna Helin	82	T	
Pfaler Hjalmar	62	Tamela 14	
Pfaler von, Ester Ingrid	61	Tiainen Adolf	49
Pfaler von, Fredrik	59	Tujulin 38	
Pfaler von, Gertrud Maria	61	U	
Pfaler von, Henrik Johan	43	Ursinus Nils	23
Pfaler von, Hilda Gustava	61	Z	
Pfaler von, Karl Hjalmar	44, 58, 59, 61	Zelandt Jochim	13
Pietinen Anna-Maija	82	Zweygberg von	14
Piira Eva	34		
Piira Paavo	34	Berner (Saloheimo) Elna Maria	68
Planting Hedvig Magdalena	31	Berner (Saloheimo) Helvi	68
Poldomasov Eugenia	86	Berner (Saloheimo) Irja Kaarina	68
Poldomasov Mikael	86	÷	
Porthan Matilda	80	÷hman 59	
Porthan Samuel	14	÷rn Robert Isidor	58
Putkonen Hannu	47	≈	
Puukko Taavetti	47	≈kerblom Matias	13
R		W	
Rännholm 52		Wahlberg Aleksander	44
Rheander Karl	15, 16	Walhelm Olga	61
Riikonen Hilma Maria	67	Wallenius J.F.	87
Riikonen Staffan	67	Wallgren Vilhelmina	84
Rintala Piia Susanna	82	Wargentin Claudius	32
Roos Anna Elisabet	85	Wargentin Gustaf	32
Rosenplöner Louise Henriette	85	Wargentin Johan	32
Ruotsalainen Paavo	44	Wargentin Karl Gustaf	32
Ruuth Ismael	67	Wauhkonen Herman	44
Ruuth Martha Blondina	67	Weber Joh. Germund	23
S		Weckman Henrik Georgii	14
Söderberg Aina Armida Theresia	35	Weckman Johan	14
Söderberg Fredrik	35	Weckman Margareta	14, 32
Söderberg Gustaf Fredrik Morits	35	Wikström Astrid Elisabeth	81
Söderberg Hildur Olga Naimi	35	Willström Anna Sofia	31
Söderberg Hulda Nanny Sylvia	35	Willström Helena Dorotea	23
Söderberg Klas Harald Villiam	35	Willström Henrik	31, 33
Söderberg Uno Hugo Hjalmar	35	Willström Maria Katarina	22
Sarlin Bertha	83	Winter Anders	52, 68
Sawander Henrik Johan	42	Winter Gustaf	42, 43
Schauman Frans Ludvig	45, 47	Winter Henrik	12
Schierp 16			
Schmidt Anna Lovisa	22		
Schwabach Anna Hedvig	35		

